

T.C.

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Nurbanu ŞAHİN

MAYIS - 2015

TÜRLERİN DİLİ:
YAZILI BASINDAKİ HABER METİNLERİ ÜZERİNE
SÖZCÜK ÖZELLİKLERİ VE ÇOK SÖZCÜKLÜ BİRİMLER
BAKIMINDAN BİR İNCELEME

NURBANU ŞAHİN

TARAFINDAN

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE

SUNULAN TEZ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAYIS 2015

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Zeki Salih ZENGİN
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığımı tasdik ederim.

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN
Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığımı beyan ederim.

Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN
Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN (YBU, Yeni Türk Dili)

Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN (YBU, Yeni Türk Dili)

Yrd. Doç. Dr. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ (YBU, Doğu Dilleri ve Edebiyatları)

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Adı Soyadı : Nurbanu ŞAHİN

İmza :

ÖZET

TÜRLERİN DİLİ: YAZILI BASINDAKİ HABER METİNLERİ ÜZERİNE SÖZCÜK ÖZELLİKLERİ VE ÇOK SÖZCÜKLÜ BİRİMLER BAKIMINDAN BİR İNCELEME

Şahin, Nurbanu

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN

Mayıs 2015, 175 sayfa

Bu çalışmada, yazılı basındaki haber dili sözcük özellikleri ve çok sözcüklü birimler bakımından derlem temelinde ve çok boyutlu yaklaşım yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma için *Akşam*, *Habertürk*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Sabah* ve *Zaman* gazetelerinin İnternet ortamındaki haber metinlerinden politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor konularından oluşan 250.000 sözcüklük bir *Haber Metinleri Derlemi* (HMD) oluşturulmuştur. Çalışmada derlem işleme programı olarak Antconc 3.2.4 kullanılmıştır.

Dört bölümden oluşan bu araştırmanın birinci bölümünde *teksözcük/ sözcükbirim oranı* (TSO), ikinci bölümünde en sık kullanılan 20 sözcükten hareketle *sözcük sıklıkları*, 3. bölümünde *yeni sözler* (neolojizm) ve dördüncü bölümünde *çok sözcüklü birimler* ele alınmıştır. Derlemden elde edilen sözcük listeleri gerekli durumlarda bağlamdan hareketle değerlendirilmiştir. Çalışma sırasında haber metinlerinin politika, magazin gibi alt türleri karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları, kendine özgü sözcüksel özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: haber metinleri, teksözcük/ sözcükbirim oranı (TSO), sözcük sıklığı, yeni sözler (neolojizm), çok sözcüklü birimler

ABSTRACT

THE LANGUAGE of GENRES:
LEXICAL FEATURES and MULTI-WORD UNITS of NEWS TEXTS
in WRITTEN MEDIA

Şahin, Nurbanu

MA, Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN

June 2015, 175 pages

In this thesis we examined the media language in view of its lexical properties on the basis of a 250.000 words News Text Corpus (NTC) compiled with texts chosen from *Akşam*, *Habertürk*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Sabah* and *Zaman*. The NTC has five sub-corpora divided into politics, magazine, daily news, third page and sports news domains. The computer software program AntConc 3.2.4 was used for data extraction.

There are four main sections in this thesis. The first sections deals with type/token ration issues, the second with word frequencies, the third with neologism, and the last with multi-word units. Since the thesis also has a variationist perspective we compared all four sub-corpora to determine the distinctive lexical features of each domain.

Key Words: news texts, type/token ratio, word frequency, neologism, multi-word units

Aileme...

TEŞEKKÜR

Bu alıőmamda derin bilgisi, sabrı ve desteğiyle her zaman yanımda olan, emeği ödenmez değerli hocam ve danıőmanım Yrd. Doç. Dr. Nihal ALIŐKANA'a, olumlu enerjisi ve değerli katkılarıyla yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN'a, akademik hayata adım atmam konusunda beni cesaretlendiren ve hiçbir zaman desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Leylâ KARAHAN'a ve desteklerini, dualarını bir an olsun eksik etmeyen, varlıkları ile bana güç veren sevgili aileme sonsuz teőekkürü bir borç bilirim.

Nurbanu ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İTHAF	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xxiv
EKRAN GÖRÜNTÜLERİ DİZİNİ.....	xxv
KISALTMALAR.....	xxvi
A. GİRİŞ.....	1
A.1. Dil ve Varyasyon.....	1
A.2. Söylem/ Kesit/ Tür Çözümlemesi.....	4
A.3. Kesit/ Tür İncelemesi Çalışmaları.....	12
A.4. Araştırma Soruları.....	16
B. YÖNTEM.....	16
B.1. Derlem Tanıtımı.....	16
B.2. Derlemin Sayısallaştırılması.....	17
B.2.1. Kodlama.....	17
B.2.2. Kaydetme.....	18

B.3. Yazım Denetimi.....	18
B.4. Yazılım Tanıtımı.....	20
I. BÖLÜM.....	24
A. TEKSÖZCÜK/ SÖZCÜKBİRİM ORANI (TSO).....	24
B. YÖNTEM.....	26
C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	26
II. BÖLÜM.....	29
A. SÖZCÜK SIKLIKLARI.....	29
B. YÖNTEM.....	31
C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	32
C.1. Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) ve HMD’de En Sık Kullanılan 20 Sözcüğe İlişkin Karşılaştırma.....	32
C.2. HMD’nin Alt Derlemlerinde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	38
C.2.1. Politika Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	38
C.2.2. Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	43
C.2.3. Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	47
C.2.4. Üçüncü/ 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	51
C 2.5. Spor Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	52
III. BÖLÜM.....	57
A. YENİ SÖZLER (NEOLOJİZM).....	57
B. YÖNTEM.....	64

C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	65
C.1. HMD Yeni Sözcük Adayları.....	65
C.1.2. HMD Yeni Sözcük Adaylarının Bağımlı Biçimbirimlere Göre İncelenmesi.....	66
C.2. Alt Derlemlere Göre Yeni Sözcük Adayları.....	75
C.2.1. Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları.....	75
C.2.2. Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları.....	76
C.2.3. Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları.....	77
C.2.4. Üçüncü/ 3.Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları.....	77
C.2.5. Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları.....	78
IV.BÖLÜM.....	80
A. ÇOK SÖZCÜKLÜ BİRİMLER.....	80
B. YÖNTEM.....	82
C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	83
C.1. Politika Haberleri Alt Derlemi'nde 2'li Birimler.....	84
C.1.1. Konu/ Kavram Alanını Belirleyen 2'li Birimler.....	84
C.1.1.a. Yönetim/ İdari Kurum ve Görevlerle İlgili 2'li Birimler.....	84
C.1.1.b. Askerlik ile İlgili 2'li Birimler.....	85
C.1.1.c. Ekonomi ile İlgili 2'li Birimler.....	86
C.1.1.ç. Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2'li Birimler.....	86
C.1.1.d. Emniyet/ Güvenlik Güçleri ile İlgili 2'li Birimler.....	87
C.1.1.e. Seçim ile İlgili 2'li Birimler.....	88
C.1.1.f. Politika Gündemi ile İlgili 2'li Birimler.....	88
C.1.1.g. Eğitim ile İlgili 2'li Birimler.....	89
C.1.1.ğ. Sağlık Alanı ile İlgili 2'li Birimler.....	89

C.1.1.h. Basın/ Medya ile İlgili 2’li Birimler.....	89
C.1.1.i. Devlet/ Yönetim Karşıtı Grup ve Eylemler ile İlgili 2’li Birimler.....	90
C.1.1.i. Ölüm ile İlgili 2’li Birimler.....	90
C.1.1.j. Millet/ Halk ile İlgili 2’li Birimler.....	90
C.1.1.k. Mekân ile İlgili 2’li Birimler.....	91
C.1.1.l. Aile ile İlgili 2’li Birimler.....	91
C.1.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	91
C.1.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	93
C.1.3. a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	93
C.1.3. b. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	94
C.1.3.c. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	94
C.1.3.ç. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	95
C.1.3.d. Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	95
C.1.3.e. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	96
C.1.3.f. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	96
C.1.4. Diğer 2’li Birimler.....	97
C.2. Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde 2’li Birimler.....	99
C.2.1. Konu/ Kavram Alanını Belirleyen 2’li Birimler.....	99
C.2.1. a. Ünlüler/ Müzik/ Sinema ve Televizyon ile İlgili 2’li Birimler.....	100
C.2.1.b. Ünlülerin Özel Hayatı ile İlgili 2’li Birimler.....	101
C.2.1.c. Hukuk ile İlgili 2’li Birimler.....	101
C.2.1.ç. Basın/ Medya ile İlgili 2’li Birimler.....	102
C.2.1.d. Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2’li Birimler.....	102

C.2.1.e. Ünlülerin Çevresi, Buluşma/ Toplantı ve Organizasyonları ile İlgili 2’li Birimler.....	102
C.2.1.f. Sağlık/ Tedavi ile İlgili 2’li Birimler.....	103
C.2.1.g. Doğum/ Ölüm ile İlgili 2’li Birimler.....	103
C.2.1.ğ. Yönetim ile İlgili 2’li Birimler.....	104
C. 2. 1. h. Seyahat/ Tatil ile İlgili 2’li Birimler.....	104
C.2.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	104
C.2.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	106
C.2.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	106
C.2.3.b. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	106
C.2.3.c. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	107
C.2.3.ç. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	108
C.2.3.d. Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	108
C.2.3.e. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	109
C.2.3.f. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	110
C.2.4. Diğer 2’li Birimler.....	110
C.3. Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde 2’li Birimler.....	113
C.3.1. Konu/Kavram Alanını Belirleyen 2’li Birimler.....	113
C.3.1.a. Doğal Afetler/ Doğal Afetlerde Yardım Yapan Kuruluşlar ve Kazalar ile İlgili 2’li Birimler.....	113
C.3.1.b. Sağlık/ Sağlık Kuruluşları/Sağlık Ekipleri ile İlgili 2’li Birimler.....	115
C.3.1.c. Yaralanma/ Ölüm ile İlgili 2’li Birimler.....	116
C.3.1.ç. Emniyet/ Güvenlik/ Jandarma/ Polis İle İlgili 2’li Birimler.....	116
C.3.1.d. Hukuk ile İlgili 2’li Birimler.....	117
C.3.1.e. Yönetim/ İdari Görevler ile İlgili 2’li Birimler.....	118

C.3.1.f. Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2'li Birimler.....	118
C.3.1.g. Eğitim ile İlgili 2'li Birimler.....	118
C.3.1.ğ. Medya ile İlgili 2'li Birimler.....	119
C.3.1.h. Yer/ Mekân/ Çevre ile İlgili 2'li Birimler.....	119
C.3.1.ı. Kayıp Olma ile İlgili 2'li Birimler.....	120
C.3.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	120
C.3.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	121
C.3.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	122
C.3.3.b. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	122
C.3.3.c. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	123
C.3.3.ç. Nesnelere ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	124
C.3.3.d. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	124
C.3.3.e. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	125
C.3.4. Diğer 2'li Birimler.....	125
C.4. Üçüncü/ 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde 2'li Birimler.....	127
C.4.1. Konu/Kavram Alanını Belirleyen 2'li Birimler.....	127
C.4.1.a. Tartışma/ Darp/ İntihar/ Yaralama/ Öldürme ve Suç Aletleri ile İlgili 2'li Birimler.....	127
C.4.1.b. Tecavüz/ Cinsel Saldırı ile İlgili 2'li Birimler.....	129
C.4.1.c. Kayıp Olma ile İlgili 2'li Birimler.....	129
C.4.1.ç. Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2'li Birimler.....	130
C.4.1.d. Sağlık Alanı ile İlgili 2'li Birimler.....	131
C.4.1.e. Emniyet/ Güvenlik ile İlgili 2'li Birimler.....	132
C.4.1.f. Aile/ Ev ile İlgili 2'li Birimler.....	134
C.4.1.g. Hamilelik/ Doğum ile İlgili 2'li Birimler.....	134
C.4.1.ğ. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili 2'li Birimler.....	135

C.4.1.h. Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2’li Birimler.....	135
C.4.1.i. Medya/ İletişim ile İlgili 2’li Birimler.....	136
C.4.1.j. Koruma ve Sosyal Hizmetler ile İlgili 2’li Birimler.....	136
C.4.1.k. Eğitim ve İdari Görevler ile İlgili 2’li Birimler.....	136
C.4.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	137
C.4.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	138
C.4.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	138
C.4.3.b. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	138
C.4.3.c. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	139
C.4.3.ç. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	140
C.4.3.d. Nesnelere ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	140
C.4.3.e. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	140
C.4.3.f. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	141
C.4.4. Diğer 2’li Birimler.....	141
C.5. Spor Haberleri Alt Derlemi’nde 2’li Birimler.....	144
C.5.1. Konu/Kavram Alanını Belirleyen 2’li Birimler.....	145
C.5.1.a. Spor Karşılaşmaları ile İlgili 2’li Birimler.....	145
C.5.1.b. Saha/ Oyuncu ve Oyuncu Görevlendirmeleri ile İlgili 2’li Birimler.....	146
C.5.1.c. Takım/ Kulüp ve Yönetim ile İlgili 2’li Birimler.....	147
C.5.1.ç. Lig ve Şampiyonalar ile İlgili 2’li Birimler.....	148
C.5.1.d. Parasal/Ekonomik Konular ile İlgili 2’li Birimler.....	149
C.5.1.e. Hukuk ile İlgili 2’li Birimler.....	150
C.5.1.f. Basın/ Medya ile İlgili 2’li Birimler.....	150
C.5.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	150

C.5.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	152
C.5.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	152
C.5.3.b. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	152
C.5.3.c. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	153
C.5.3.ç. Nesnelere ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	154
C.5.3.d. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	154
C.5.3.e. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler.....	155
C.5.4. Diğer 2’li Birimler.....	155
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	158
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	164
EKLER	
EK A: Biber ve Conrad’ın Kesit Çözümlemesinde Kullanılabilecek Dilbilgisel Ölçütler Çerçevesi.....	169
EK B: Tez Fotokopisi İzin Formu.....	175

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1:	HMD Tanıtımı.....	17
Tablo 2:	Kodlama Sistemi.....	18
Tablo 3:	Evrensel Ayarlarda Yapılan Tercihler.....	22
Tablo 4:	Araç Seçeneklerinde Yapılan Tercihler.....	23
Tablo 5:	Alt Derlemlerin TSO Hesaplamaları.....	27
Tablo 6:	TUD ve HMD’de En Sık Kullanılan 20 Sözcük.....	32
Tablo 7:	Politika Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	39
Tablo 8:	Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	43
Tablo 9:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	47
Tablo 10:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	51
Tablo 11:	Spor Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük.....	52
Tablo 12:	HMD Yeni Sözcük Adayları	65
Tablo 13:	Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları	75
Tablo 14:	Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları	76
Tablo 15:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları.....	77
Tablo 16:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları.....	78
Tablo 17:	Spor Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları.....	78
Tablo 18:	Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Yönetim/İdari Kurum ve Görevler ile İlgili 2’li Birimler.....	84

Tablo 19:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Askerlik ile İlgili 2'li Birimler.....	85
Tablo 20:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Ekonomi ile İlgili 2'li Birimler.....	86
Tablo 21:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2'li Birimler.....	86
Tablo 22:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Emniyet/ Güvenlik Güçleri ile İlgili 2'li Birimler.....	87
Tablo 23:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Seçim ile İlgili 2'li Birimler.....	88
Tablo 24:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Politika Gündemine İlişkin 2'li Birimler.....	88
Tablo 25:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Eğitim ile İlgili 2'li Birimler.....	89
Tablo 26:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Sağlık Alanı ile İlgili 2'li Birimler.....	89
Tablo 27:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Basın/ Medya ile İlgili 2'li Birimler...	89
Tablo 28:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Devlet/Yönetim Karşısı Grup ve Eylemler" ile İlgili 2'li Birimler.....	90
Tablo 29:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Ölüm ile İlgili 2'li Birimler.....	90
Tablo 30:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Millet/ Halk ile İlgili 2'li Birimler.....	90
Tablo 31:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân ile İlgili 2'li Birimler.....	91
Tablo 32:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Aile ile İlgili 2'li Birimler.....	91
Tablo 33:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler.....	91
Tablo 34:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	94
Tablo 35:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	94
Tablo 36:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	94
Tablo 37:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	95
Tablo 38:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	96

Tablo 39:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	96
Tablo 40:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	97
Tablo 41:	Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Diğer 2'li Birimler.....	97
Tablo 42:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Ünlüler/ Müzik/ Sinema ve Televizyon ile İlgili 2'li Birimler.....	100
Tablo 43:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Ünlülerin Özel Hayatı ile İlgili 2'li Birimler.....	101
Tablo 44:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Hukuk Alanı ile İlgili 2'li Birimler.....	101
Tablo 45:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Basın/ Medya ile İlgili 2'li Birimler.....	102
Tablo 46:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Parasal/ Ekonomik Alan ile İlgili 2'li Birimler.....	102
Tablo 47:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Ünlülerin Çevresi, Buluşma/ Toplantı ve Organizasyonları ile İlgili 2'li Birimler.....	103
Tablo 48:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Sağlık/ Tedavi ile İlgili 2'li Birimler.....	103
Tablo 49:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Doğum/ Ölüm ile İlgili 2'li Birimler.....	103
Tablo 50:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Yönetim ile İlgili 2'li Birimler.....	104
Tablo 51:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Seyahat/ Tatil ile İlgili 2'li Birimler.....	104
Tablo 52:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler.....	104

Tablo 53:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	106
Tablo 54:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	106
Tablo 55:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	107
Tablo 56:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	108
Tablo 57:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	108
Tablo 58:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	109
Tablo 59:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	110
Tablo 60:	Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Diğer 2'li Birimler.....	110
Tablo 61:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Doğal Afetler/ Doğal Afetlerde Yardım Yapan Kuruluşlar ve Kazalar ile İlgili 2'li Birimler.....	113
Tablo 62:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Sağlık/ Sağlık Kuruluşları/ Sağlık Ekipleri ile İlgili 2'li Birimler.....	115
Tablo 63:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Yaralanma/ Ölüm ile İlgili 2'li Birimler.....	116
Tablo 64:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Emniyet/ Güvenlik/ Jandarma/ Polis ile İlgili 2'li Birimler.....	116
Tablo 65:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Hukuk ile İlgili 2'li Birimler.....	117
Tablo 66:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Yönetim/ İdari Görevler ile İlgili 2'li Birimler.....	118

Tablo 67:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2'li Birimler.....	118
Tablo 68:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Eğitim ile İlgili 2'li Birimler.....	118
Tablo 69:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Medya ile İlgili 2'li Birimler.....	119
Tablo 70:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Yer/ Mekân/ Çevre ile İlgili 2'li Birimler.....	119
Tablo 71:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Kayıp Olma ile İlgili 2'li Birimler.....	120
Tablo 72:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler.....	120
Tablo 73:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	122
Tablo 74:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlem'inde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	122
Tablo 75:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	123
Tablo 76:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	124
Tablo 77:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	124
Tablo 78:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	125
Tablo 79:	Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Diğer 2'li Birimler.....	125
Tablo 80:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Tartışma/ Darp/ İntihar/ Yaralama/ Öldürme ve Suç Aletleri ile İlgili 2'li Birimler.....	128

Tablo 81:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Tecavüz/ Cinsel Saldırı ile İlgili 2'li Birimler.....	129
Tablo 82:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Kayıp Olma ile İlgili 2'li Birimler.....	129
Tablo 83:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2'li Birimler.....	130
Tablo 84:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Sağlık Alanı ile İlgili 2'li Birimler.....	131
Tablo 85:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Emniyet/ Güvenlik ile İlgili 2'li Birimler.....	132
Tablo 86:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Aile/ Ev ile İlgili 2'li Birimler.....	134
Tablo 87:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Hamilelik/ Doğum ile İlgili 2'li Birimler.....	135
Tablo 88:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili 2'li Birimler.....	135
Tablo 89:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2'li Birimler.....	135
Tablo 90:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Medya/ İletişim ile İlgili 2'li Birimler.....	136
Tablo 91:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Koruma ve Sosyal Hizmetler ile İlgili 2'li Birimler.....	136
Tablo 92:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Eğitim ve İdari Görevler ile İlgili 2'li Birimler.....	136
Tablo 93:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler.....	137
Tablo 94:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	138

Tablo 95:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	139
Tablo 96:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	139
Tablo 97:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	140
Tablo 98:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	140
Tablo 99:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	141
Tablo 100:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	141
Tablo 101:	3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Diğer 2'li Birimler.....	141
Tablo 102:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Spor Karşılaşmalarına Yönelik 2'li Birimler.....	145
Tablo 103:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Saha/ Oyuncu ve Oyuncu Görevlendirmeleri ile İlgili 2'li Birimler.....	147
Tablo 104:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Takım/ Kulüp ve Yönetim ile İlgili 2'li Birimler.....	147
Tablo 105:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Lig ve Şampiyonalar ile İlgili 2'li Birimler.....	149
Tablo 106:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Parasal/Ekonomik Konular ile İlgili 2'li Birimler.....	149
Tablo 107:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Hukuk ile İlgili 2'li Birimler.....	150
Tablo 108:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Basın/ Medya ile İlgili 2'li Birimler.....	150

Tablo 109:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler.....	150
Tablo 110:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	152
Tablo 111:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	152
Tablo 112:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	153
Tablo 113:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	154
Tablo 114:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	154
Tablo 115:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler.....	155
Tablo 116:	Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Diğer 2'li Birimler.....	155

GRAFİKLER DİZİNİ

- Grafik 1:** Politika Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı,
Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı.....99
- Grafik 2:** Magazin Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı,
Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı.....112
- Grafik 3:** Güncel Olay Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı,
Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı.....127
- Grafik 4:** 3. Sayfa Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı,
Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı.....144
- Grafik 5:** Spor Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı,
Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı.....157

EKRAN GÖRÜNTÜLERİ DİZİNİ

Ekran Görüntüsü 1:	Derlemin yüklenmesi.....	21
Ekran Görüntüsü 2:	Evrensel Ayarlar.....	22
Ekran Görüntüsü 3:	Sıklık Sıralı Sözcük Listesi.....	23

KISALTMALAR

HMD	Haber Metinleri Derlemi
OTD	Odtü Türkçe Derlem
S	Sözcükbirim
s.	Sayfa Numarası
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Teksözcük
TSO	Teksözcük/ Sözcükbirim Oranı
TUD	Türkçe Ulusal Derlemi

A. GİRİŞ

A.1. Dil ve Varyasyon

Dil kişi, yöre, toplumsal sınıf, cinsiyet, eğitim, konu ve bunun gibi birçok değişkene bağlı olarak çeşitlilik gösterebilen bir yapıya sahiptir. Günlük hayatta bile rahatça gözlemlenebilen çeşitliliklere rağmen dilin tek tip olduğunu kabul edenlerin sayısı oldukça fazladır. Sözlükler, dilbilgisi kitapları ve diğer başvuru kaynakları bu algının oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Her ne kadar kendi içinde varyasyona izin vermeyen tek tip bir dilin var olduğu ve farklı biçimlerde ve düzeylerde ortaya çıkan varyasyonların bu standart dilin “yanlış kullanımları” olduğu inancı yaygın olarak kabul görse de dilde varyasyon standardizasyondan çok daha belirgindir.

Varyasyon ortaya çıkış biçimlerine, dil kullanıcılarına veya dil kullanımına bağlı olarak farklı şekillerde tasnif edilebilir. Bunlar arasında varyasyonu hem “dil bilimsel düzey” hem de “çıkış noktası” temelinde ele alarak varyasyonun ortaya çıkmasını sağlayan tüm değişkenleri içinde barındıran Rickford’un (2002) tasnifini şöyle göstermek mümkündür:

1. Dilbilimsel Düzeye Göre

- Sözcük düzeyi
- Ses düzeyi
- Dil bilgisi düzeyi
- Kullanım düzeyi

2. Çıkış Noktasına Göre

- Yerel (ağızlar)
- Sosyal (cinsiyet, yaş, meslek, sosyal statü vb.)
- Stilistik (metin türü, konu, konuşma dili/yazı dili, bilim dili, haber dili vb.)

Türk dili araştırmalarında bu tasnifte yer alan yerel varyantlar (dil değişkeleri), bir başka deyişle ağızlar üzerine özellikle ses ve dil bilgisi düzeyinde pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak dilbilimsel düzlemde kullanım düzeyindeki varyasyonlar ile çıkış noktası düzeyinde sosyal ve stilistik varyasyonlar için aynı durum söz konusu değildir. Cinsiyet, yaş, meslek gibi sosyal varyasyonlara yol açan değişkenlerin ve haber dili, bilim dili gibi metin türüne,

konuya bağlı olarak ortaya çıkan stilistik varyasyonların üzerinde yeterince durulmamıştır. Bu bağlamda Nurettin Demir'in 2010 yılında yayımlanan "Türkçede Varyasyon zerine" başlıklı makalesi söz konusu eksikliğe dikkat çekmesi ve tek tip dil algısının yanlışlığını ortaya koyması bakımından önemli bir çalışmadır. Varyasyonun önemli bir özelliği belirli kurallar çerçevesinde, sistematik olarak gerçekleşmesidir. Demir (2010) bu sistemliliği şöyle açıklamaktadır:

Dilin değişken olması, varyasyonun keyfi olduğu anlamına gelmez. Varyasyon belli kurallar çerçevesinde ortaya çıkar. rnek olarak bir fonemin söylenişinde, eklerin yapısında, söz dizimi kurallarının gerçekleşmesinde farklılık olabilir ama isme gelen ekler fiile, fiile gelen ekler de isme getirilemez; eklerin sırası rastgele değiştirilemez vb. (s. 94).

Belirli kurallar dhiline, çeşitli düzeylerde ve farklı biçimlerde ortaya çıkan dil değişkelerinin büyük lde standart dilin bozulmasıyla ortaya çıkan varyantlar olarak görülmesine de değinen Demir (2010), "... standart dil, yerel ağızlar, sosyal ağızlar, farklı yaş ve cinsiyet gruplarının jargonu, meslek dilleri, kısaca dilin her tür gerçekleşme biçimi bir varyanttır. Hiçbiri dilbilim açısından diğerlerinden daha üstün, daha güzel, daha doğru veya teşvike daha layık değildir" (s. 96) diyerek bu görüşe katılmadığını ancak bazı dil dışı nedenlere (ortaya çıkış sebepleri, işlev alanları, sahip oldukları prestij gibi) bağlı olarak bunlardan birinin diğerlerine göre daha üstün görüldüğünü ve teşvik edildiğini belirtmiş, bu doğrultuda standart varyantı diğerlerinden ayıran belli başlı özellikleri genel olarak şöyle sıralamıştır (s. 96-99):

- **Kodlanmışlık** (Sözlük, yazım kılavuzu, dilbilgisi kitapları gibi başvuru kaynaklarında kaydedilmiş olması)
- **Sosyal prestij** ("ideal" olduğunun düşünülmesi nedeniyle en saygın varyant olarak kabul görmesi)
- **Yerel ve sosyal iz taşımama** (Konuşurun hangi bölgeye veya hangi sosyal tabakaya ait olduğunun anlaşılmaması)
- **Yazı dili olma**
- **Yn gösterici olma** (Diğer varyantları kullananların standart varyant konuşurlarıyla karşı karşıya geldiklerinde değişimin standart varyant yönünde olması)

- **Varyasyon azlığı** (Kodlanma ile katı kurallara bağlandığı için diğer varyantlara göre kendi içerisinde daha az çeşitlilik göstermesi)
- **En geniş geçerlilik alanına sahip olma** (Aynı dil dairesinde yer alan yerel ve sosyal varyantların kullanıldığı her yerde geçerli olması)
- **En geniş işlev alanına sahip olma** (Devlet idaresi, eğitim, hukuk vb. alanlarda kullanılması)
- **Bağlayıcılık** (Resmi ve yarı resmi ortamlarda belli meslekleri icra edenler için toplumsal beklentinin standart varyantın ileri düzeyde kullanılması yönünde olması, aksi bir durum olduğunda aşağılanma, dışlanma vb. durumların oluşması)
- **Kurumsallaşmış olma** (TDK, MEB gibi yasal olarak yetkili kılınmış kurumların yaptırım uygulayabilmesi)
- **Okullarda öğretilme** (Eğitim dili olarak kullanılması)
- **Üst dil olma** (Yazı dili veya edebî dil olarak diğer varyantlar üzerinde çatı işlevi görmesi)
- **Sembolik değer taşıma** (Bağımsızlık sembolü olarak görülmesi)

Standart dilin aslında bir varyant olduğu fakat birtakım nedenlerle daha çok teşvik edilerek ön plana çıktığı yukarıdaki tespitlerden açıkça anlaşılmaktadır. Standart dilin de tek tip, varyasyona izin vermeyen bir dil olarak düşünülmemesi gerektiğini belirten Demir'in (2010) şu sözleri bu tezde gerçekleştirilmeye çalışılan türden bir çözümlenmeye işaret etmektedir:

Standart dilin yazım kuralları belli olmakla birlikte hangi metin türünde hangi kelimenin uygun düşeceği, konuşurun hangi kelimeleri kullanacağı, söz dizimi imkânlarından nasıl yararlanacağı vs. gibi varyasyon görülebilen konularda standart belirlemek imkânsızdır. Bu nedenle konuşurun verdiği selamdan dünya görüşünü, gazetenin kelime tercihindense siyasi görüşünü, dil öğelerinden bir metnin ders kitabı mı, noter yazısı mı veya başka bir şey mi olduğunu anlayabiliriz. Dilin bu tür farklı gerçekleştirmeleri de varyasyon örnekleridir (s. 99).

Demir'in (2010) yerel ağızlara değinmekle birlikte ağırlıklı olarak “sosyal varyasyon” üzerinde durduğu çalışmasında “stilistik varyasyon” ayrı bir başlık olarak ele alınmamış, var olan çeşitli varyasyonların ileri düzeyde araştırılması için öncelikle konuya dikkat çekilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu çalışmada stilistik varyasyon başlığı altında ele alınabilecek haber metinlerindeki değişme sözcük düzeyinde ele alınacak, haber

metinlerinin konularına göre sözcük kullanımı bakımından nasıl bir görünüm sergilediği üzerinde durulacaktır.

A.2. Söylem/ Kesit/ Tür Çözümlemesi

Günümüzde oldukça popüler bir alan hâline gelen söylem çözümlemesi, söylemin sadece dil bilgisi bağlamında kurallı cümlelerden oluşmadığı, söylem içerisinde cümle düzeyini aşan bazı yapı ve işlevlerin de bulunabileceği gerçeği üzerinde durarak cümle boyutunu aşan dil kullanımı ile ilgilenmektedir. İlk olarak 1970’li yıllarda ortaya çıkan bu görüş ile gerek yazılı gerekse sözlü metinler yeni bir bakış açısıyla incelenmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda metinlerin üretildikleri ve algılandıkları ortamlarda hangi işlevleri üstlendikleri, bu işlevler doğrultusunda nasıl bir kurguya sahip oldukları, cümleler arası anlam ve dil bilgisi bağlarının nasıl oluşturulduğu gibi sorular söylem çözümlemesi çalışmalarının konularını oluşturmaktadır (Özyıldırım, 2010: 13).

Günümüzde en geniş anlamıyla “sözlü ve yazılı metinlerdeki dil kullanımının bağlam içerisinde çalışılması” (Özyıldırım, 2010: 14) olarak tanımlanan söylem çözümlemesinde, dil kullanımını incelemeye yönelik çok sayıda yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri de değişik sosyal durumlardaki farklı dil kullanımlarını inceleyen kesit ve tür çözümlemesidir.

“Tür” ve “tür çözümlemesi” kavramları son yıllarda dilbilim alanında çok popüler hâle gelen kavramlar arasında olmakla birlikte “tür” tanımı konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Aşağıda Swales’in çizmiş olduğu tür çerçevesi yer almaktadır:

Bir tür, bir dizi iletişimsel amacı paylaşan üyelerden oluşan iletişimsel bir olaydır. Paylaşılan amaçlar söylem topluluğunun uzman üyeleri tarafından bilinir ve böylece de o türün temel mantık yapısı ortaya çıkar. Bu bilişsel yapı aynı zamanda söylemin bütüncül düzenini oluşturarak o söylemin içerik ve biçimiyle ilgili dilsel seçimlerini de belirler (Özyıldırım, 2010: 20’den).

Bhatia söylem çözümlemesi alanında gelişerek önem kazanan “tür” ve “tür çözümlemesi” kavramlarını daha anlaşılır hâle getirmek amacıyla söylem çalışmalarının tarihî gelişimini dört gruba ayırmıştır (Özyıldırım, 2010: 211-22’den):

1. Dilin yüzeysel yapıda tanımlanması: kesit çözümlemesi
2. İşlevsel dil tanımlaması: dilbilgisel-sözbilimsel çözümleme
3. Dilin söylem olarak tanımlanması: etkileşimsel çözümleme
4. Dilin açıklayıcı şekilde tanımlanması: tür çözümlemesi.

Bunlardan birincisi olan kesit çözümlemesi, bir dilsel değişke içerisindeki anlamlı sözcüksel-dilbilgisel özelliklerin istatistiksel olarak tanımlanması ile ilgilenmektedir. Kesit çözümlemesi çalışmaları, farklı dil değişkelerinin sözcük-dil bilgisi özellikleri hakkındaki sezgi ya da izlenimlere dayalı görüşlerimizi doğrulamak ya da çürütmek konusunda deneysel bilgi vermesi bakımından yararlı görülse de Bhatia bu çalışmalar ile elde edilen verilerin yüzeysel olup nedenler hakkında bilgi vermemesi bakımından eksik olduğunu belirtmektedir (Özyıldırım, 2010: 24'den).

Kesit çözümlemesi ile ilgili çalışmalar, 1960'lı yıllarda İngiltere'de başlamış ve günümüzde hâlâ devam etmektedir. Barber (1962), Crystal ile Davy (1969), Gustaffson (1975) İngilizcenin farklı dil kesitlerindeki söz dizimi özelliklerinin kullanım sıklığı ile ilgili çalışmalar yapmışlardır. Kittredge 1982 yılında gerçekleştirdiği proje çalışmasında İngilizce ve Fransızcadan “havacılık hidroluğı dili, yemek tarifleri, bölgesel hava tahminleri ve borsa raporlarında kullanılan dil” olmak üzere dört örnek kesit incelemiştir. Bu çalışma her kesitin farklı sözcük, sözcük birlikteliğı, cümle yapısı vb. özelliklere sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ferguson ise 1983 yılında yaptığı çalışmasında Amerikan İngilizcesi konuşan spor spikerlerinin dilini söz dizimi açısından incelemiştir (Özyıldırım, 2010: 23).

Sözü edilen çalışmalar, Bhatia'nın söylem çözümlemesinin tarihî gelişimine dair yaptığı dört aşamalı tasnifte kesit çözümlemesi olarak belirtilen ilk basamağı karşılık gelmektedir. Ancak kesit çözümlemesinin işlevsel ve etkileşimsel özellikleri açıklamada yetersiz kalması nedeniyle daha kapsamlı bir çözümleme yöntemi olan “tür çözümlemesi” ortaya çıkmıştır.

Özyıldırım (2010) tür çözümlemesinin işlevini “metin oluşumunun sosyo-kültürel ve psikodilbilimsel boyutlarını da ele alarak bir türün neden gelenekselleşen özellikler sergilediğini incelemek” (s. 26) olarak tanımlamakta ve kesit çözümlemesine göre daha kapsamlı dil tanımlamalarının yapılabildiğı tür çözümlemelerinin “profesyonel ve akademik metinlerin biçim-işlev ilişkilerine ışık tutan ve uygulamalı dilbilimin pek çok alanında kullanılabilir güçlü ve kullanışlı bir araç hâline geldiğini” (s. 26-27) vurgulamaktadır.

Bhatia'nın tür çözümlemesinde dört konu öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, iletişimsel amacın oynadığı role verilen önemdir. Buna göre türü şekillendiren ve ona bir içyapı

oluşturan unsur ortak iletişim amacı ya da amaçlarıdır. İletişim amacıyla büyük çaplı bir değişiklik meydana geldiğinde farklı bir tür, küçük çaplı değişikliklerde ise alt türler ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak türün geleneksel bir yapısı olduğundan söz eden Bhatia, tür çözümlemecilerinin önemle üzerinde durdukları üçüncü konunun türün amaç, biçim ve işlev açısından sahip olduğu sınırlamalar olduğunu söylemektedir. Buna göre yazarın dil seçimi ne olursa olsun belli bir türün gerektirdiği yapıya bağlı kalması gerekmektedir. Dördüncü önemli nokta ise bir türün uzman üyelerinin o türün amacı, oluşturulması ve kullanımı hakkında diğer dil kullanıcılarından daha fazla bilgiye sahip olmasıdır (Özyıldırım, 2010: 27-28'den).

Burada kavram karmaşasını azaltmak amacıyla tür ile kesit arasındaki birkaç belirgin farka değinmek gerekli görülmektedir. Özyıldırım (2010), tür kuramcılarının metni bağlamsal özellikler ve dilsel yapılar olmak üzere iki yönlü olarak incelediklerini, bu nedenle tür kuramcıları tarafından metnin üründen ziyade dinamik bir süreç olarak ele alındığını, kesit kuramcılarının ise sadece dil yapıları açısından bakması nedeniyle metni dilsel bir ürün olarak gördüklerini belirtmektedir (s. 28). Ayrıca parça-bütün ilişkisi bakımından da iki kuram farklılık göstermektedir. Lackie-Tarry'e göre "tür" kavramı metnin bütünü kapsaması nedeniyle "bütüncül", "kesit" kavramı ise metin içindeki bazı dilsel yapılarla ilgilenmesi nedeniyle "parçacı" bir yaklaşım sergilemektedir (Özyıldırım, 2010: 29). Kesit çözümlemelerinde bir dil değişkesinde yer alan dil yapılarının sıklığını belirlemek amacıyla niceliğe dayalı yöntemlerinin kullanılıyor olması da kesit çözümlemesi çalışmalarının ayırıcı özelliklerinden biridir.

Kesit çözümlemesi yapılırken pek çok yöntem kullanılabilir. Bu yöntemlerden biri Biber tarafından geliştirilen ve bizim de çalışmamızda kısmen kullanmayı tercih ettiğimiz "çok boyutlu yaklaşım" yöntemidir. Özyıldırım (2010) çok boyutlu yaklaşımın amacını "dil kesitlerinin dil bilgisi ve söylem yapılarına ilişkin kapsamlı tanımlamalar yapmak" (s. 37) olarak tanımlamaktadır. Biber ve Conrad'ın çok boyutlu yaklaşımda iki temel bileşen belirlediğini söyleyen Özyıldırım (2010) "Bunlardan bir tanesi bir dil değişkesinde bulunan ve Biber tarafından 'boyut' olarak adlandırılan dilsel parametrelerin belirlenmesi; diğeri ise bu boyutlar çerçevesinde farklı metin türlerinde bulunan benzerlik ve farklılıkların bulunmasıdır." (s. 37) diyerek Biber ve Conrad'ın çok boyutlu yaklaşımı diğer kesit çözümlemesi çalışmalarından ayırmak için belirlediği şu üç önemli özelliğe de yer vermiştir:

1. Dil değişikelerini daha iyi temsil eden büyük bütüncelerin kullanılması
2. Metinlerdeki sözcüksel-dilbilgisel özelliklerin belirlenmesinde bilgisayar tekniklerinin kullanılması
3. Dilsel özelliklerin farklı metin türlerindeki ortaya çıkış sıklıkları ve bunların birbirleriyle karşılaştırılması amacıyla istatistiksel yöntemlerin kullanılması (s. 37).

Çok boyutlu yaklaşım çerçevesinde ele alınabilecek dil özellikleri (boyutlar) zamanla geliştirilmiş olup Biber ve Conrad'da (2009: 78-82) yer alan oldukça kapsamlı çerçeve bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara tür incelemesinde fikir vermesi bakımından buraya da alınmıştır.¹

1. Sözcük Özellikleri

- Belirli çok fonksiyonlu sözcüklerin kullanımı
- Farklı kesitlerdeki ortak sözcük listeleri
- Özelleştirilmiş sözcük listeleri (yasa terimleri)
- Sözcük dağılımı
  - Teksözcük/ sözcükbirim oranı (Farklı sözcüklerin kullanım sayısı/ toplam sözcük sayısı, genellikle ilk 100 veya 1000 sözcük içerisinde)
  - Ortalama sözcük uzunluğu
  - Bir defa kullanılan sözcüklerin sayısı

2. Sözcük Sınıflarının İçeriği

- İsimler
- Fiiller
- Sıfatlar
- Zarflar

3. Sözcük Sınıflarının Fonksiyonu

- Niteleyici sözcükler/Belirteçler
  - Artikeller (*a, the*)
  - İşaret sözcükleri
- Zamirler
- Öncül fiiller
- Yardımcı fiiller
- Edatlar

---

¹ Biber ve Conrad tarafından sunulan bu çerçeve tarafımızca Türkçeleştirilmiş olup çerçevenin İngilizce yazılmış özgün biçimine EK A'da yer verilmiştir.

- Bağlaçlar
- Söylem belirteçleri
- Hitap ve ilgi göstericiler
- Argo sözcükler

4. Türetilmiş Kelimeler

- Adlaşmış kelimeler
- Türetilmiş fiiller
- Türetilmiş sıfatlar
- Türetilmiş zarflar
- Dönüştürülmüş kelimeler

5. Fiillerin Özellikleri

- Fiil değerleri (geçişli, geçişsiz vs.)
- Birleştirici fiiller
- Takım fiiller/ İki sözcüklü fiiller
- Zaman (şimdiki, geçmiş)
- Görünüm
  - Basit
  - Devamlılık belirten
  - Tamamlanmış
- Çatı
  - Aktif
  - Pasif
    - Aracısız pasif (Ör.: *Analiz için bilgisayar kullanıldı.*)
    - Aracılı pasif (Ör.: *Analiz için araştırma ekibi tarafından bilgisayar kullanıldı.*)
- Yardımcı fiil sınıfları
  - Olasılık
  - Gereklilik
  - Tahmin
  - Yarı-yardımcı fiiller
- Fiillerin anlam sınıfları
  - Eylem fiilleri
  - İletişim fiilleri
  - Zihinsel fiiller
  - İstek fiilleri
- Cansızlar için kullanılan eylem fiilleri

6. Zamirlerin Özellikleri

- Kişi zamirleri

- 1. kişi/ler: ben, biz, beni, bana, bizi, bize
- 2. kişi/ler: sen, siz, seni, sana, sizi, size
- 3. kişi/ler: o, onu, ona, onlar, onları, onlara
- “It” zamiri
- İşaret zamirleri (*bu, şu, bunlar, şunlar vb.*)
- Belirsizlik zamirleri (*hiç kimse, hiçbir şey vb.*)

7. İndirgenmiş Biçimler ve Tercih Edilmeyen Yapılar

- Kısaltmalar (*I’m, they’ll, can’t*)
- Yan cümleyi silme
- İlgı zamirini silme
- Üç nokta ve eksik cümlelerin değişik türleri
- Zincirli edatlar

8. Edatlar

- Diğer edatlara karşı “of” içeren sözcük grupları
- Zarf olarak işlevi
- İsim değiştirici olarak işlevi

9. Bağlaçlar

- Bağımsız cümleleri bağlayan bağlaç
- Öbekleri bağlayan bağlaç

10. Ana Cümlelerin Türü

- Bildirme cümleleri
- Soru cümleleri
  - Cevabı evet/hayır olan soru cümlesi
  - Soru zamiri ve soru sıfatlarıyla oluşturulan soru cümlesi
  - Eklentili soru cümlesi (Ör.: *Kapıyı kapattın, öyle değil mi?*)
- Emir cümleleri
- Ortalama cümle uzunluğu

11. İsim Cümleleri

- İsmın anlam kategorisi
  - Canlı isim (*öğretmen, çocuk, insan*)
  - Soyut isim (*gerçek, bilgi*)
  - Somut isim (*yağmur, kir, ev*)
  - Grup/ Kurum ismi (*kurul, meclis*)
  - Süreç isimleri (*başvuru, toplantı*)
- Tanımlık /artikeli kullanımı
  - Belirlilik artikelleri

- Belirsizlik artikelleri
- “Sıfır” artikel
- Söзде ön düzenleyiciler
  - Niteleme sıfatları (*büyük ev*)
  - Sıfat-fiiller (*yanan lamba*)
  - İsimler (*havaalanı güvenlik önlemleri*)
- Söзде son düzenleyiciler
  - Kısıtlayıcıya karşı kısıtlayıcı kılmayan ilgi cümlecikleri
  - “that” ilgi cümecikleri
  - Soru zamirli ve soru sıfatlı (WH) ilgi cümlecikleri
  - Geçmiş zaman sıfatlı cümlecikler
  - Şimdiki zaman sıfatlı cümlecikler
  - “to” ilgi cümlecikleri
  - Edatlı cümlecikler
  - Eşlemeli isim cümlecikleri (Ör: *Mark Olive, Tafero'nun temyiz avukatı*)
  - Çoklu son düzenleyiciler
- Cinsiyet referansları
  - İkili cinsiyet referansı (erkek/kadın)
- İsim tamamlayıcı yan cümleler
  - “that” cümlecikleri
  - “to” cümlecikleri
  - “of+ing” cümlecikleri
  - “of+WH” cümlecikleri

12. Zarflar

- Ana tipi
  - Durum zarfları (*hızlıca, öğleden sonra*)
  - Bakış açısını gösteren zarflar (*belki, ne yazık ki*)
  - Bağlayıcı zarflar (*bununla birlikte, bu yüzden*)
- Söz dizimindeki şekli
  - Tek zarf
  - Edatsı sözcük grubu
  - Sınırlayıcı sözcük grubu (*gelemediği için*)
  - Sınırsız sözcük grubu (*hikâyeye başlamak için*)
- Söz dizimindeki konumu
  - Başta, ortada, sonda
- Durum zarflarının türleri
  - Yer
  - Zaman
  - Tavır, tutum

- Derece
- Diğer...
- Bakış açısını gösteren zarfların türleri
  - Tereddüt
  - Kesinlik
  - Bilgi kaynağı
  - Tavır, tutum
- Zarf cümleciklerinin türleri
  - Geçici
  - Ettirgen
  - Şartlı
  - Taviz
  - Amaç

13. Tamamlayıcı Cümlecikler

- Ana tipi
  - “that” cümlecikleri
  - “to” cümlecikleri
  - “WH” cümlecikleri
  - “ing” cümlecikleri
- Söz dizimindeki rolü
  - Bir fiil tarafından kontrol edilen
    - Zihinsel fiiller
    - İletişim fiilleri
    - İstek fiilleri
    - Diğer...
  - Bir sıfat tarafından kontrol edilen
  - Bir isim tarafından kontrol edilen

14. Sözcük Dizimi Seçenekleri

- Ek konum
- Yükselen
- Parçacık yerleştirme
- Dolaylı nesne yerleştirme
- Etkene karşılık “tarafından” ile kurulan edilgen yapılar
- Ayrık cümle (cleft) ve odak araçları

15. Konuşmanın Özellikleri

- Artkanallar ve basit cevaplar
- Bağlantı etiketleri
- Genel belirsiz sözcükler
- Sessizlik ve duraklama

- Tekrarlar
- Hitaplar, dikkat uyandırıcılar

A.3. Kesit/ Tür İncelemesi Çalışmaları

Çok boyutlu yaklaşım yöntemiyle farklı diller üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Biber'in *Variation Across Speech and Writing* (1988) adlı İngilizce değişik sözlü ve yazılı metinleri dilsel boyutlar çerçevesinde karşılaştırdığı çalışması ilk olması bakımından önemlidir. Biber bu çalışmasında gazete makaleleri, resmî yazılar, akademik makaleler, radyo programları, doğal konuşmalar ve hazırlık gerektiren konuşmaları 1) bilgi verici üretim/ etkileşimsel üretim 2) öyküsel anlatım/ öyküsel olmayan anlatım 3) belirgin gönderim/ duruma bağlı gönderim 4) açık ikna anlatımları 5) soyut bilgi/ somut bilgi 6) çevrimiçi üretim olmak üzere altı boyutta incelemiştir (Özyıldırım, 2010: 37-38).

Çok boyutlu yaklaşım temelinde yapılan bir diğer çalışma Atkinson'a aittir. Atkinson (1992), İngilizce tıp makalelerinin tarihî gelişimi üzerine yaptığı *The Evolution of Medical Research Writing from 1735 to 1985: The Case of the Edinburgh Medical Journal* adlı çalışmasında bu yöntemi kullanmıştır. (Özyıldırım, 2010: 38). Reppen 1994 tarihli *Variation in Elementary Student Language: A Multidimensional Perspective* ve 1995 tarihli *Multidimensional Comparison of Spoken and Written Registers Produced by and For Students* başlıklı çalışmalarında ilkökul çocuklarının İngilizce sözlü ve yazılı söylemlerini incelemiş, böylece çok boyutlu yöntemi daha özel alanlardaki metin türlerine de uygulamıştır (Özyıldırım: 2010, 38). Conrad'ın 1996 yılında araştırma makaleleri, üniversite ders kitapları, biyoloji ve tarih ödevlerini aynı yaklaşımla incelendiği *Academic Discourse in Two Disciplines: Professional Writing and Student Development in Biology and History* ve *Investigating Academic Texts with Corpus-based Techniques: An Example from Biology* adlı çalışmaları da daha özel metin türleri üzerinde yapılmış araştırmalar arasındadır (Özyıldırım, 2010: 38).

İngilizce dışındaki diller üzerine de çok boyutlu yaklaşım yöntemiyle çalışmalar yapılmıştır. Kim ve Biber'in 1994'te Kore dili üzerine yaptığı *A Corpus-based Analysis of Register Variation in Korean*, aynı yıl Biber ve Hared tarafından Somali dilinde okuryazarlığın etkilerini araştırmak amacıyla kesit çözümlenmelerinin yapıldığı *Linguistic Correlates of the Transition to Literacy in Somali: Language Adaptation in Six Press Registers* ve 1997 yılında Kessapidu'nun Yunanca yazılmış iş mektuplarını incelediği *A*

Critical Linguistic Approach to a Corpus of Business Letters in Greek adlı çalışmalar bunlardan bazılarıdır (Özyıldırım, 2010: 38).

Türkçe literatürde de farklı metin türlerinin incelendiği çalışmalar mevcuttur. Özyıldırım (1993) reklam dilinin özelliklerini incelediği *Reklam Diline Dilbilimsel Bir Bakış* adlı çalışmasında reklam metinlerini deyiş ve bağlam açısından ele almış, reklam dilinin toplum ve günlük dil üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu etkileri dil dışı ve dilsel etkiler olmak üzere iki gruba ayıran yazar, dilsel etkileri sözcük, söz dizimi ve anlam düzeyi olmak üzere üç ayrı başlık altında ele alarak değerlendirmiştir.

Yağcıoğlu ve Oktar'ın 1996 yılında sosyal bilimler ile fen bilimleri alanında yazılmış bilimsel makaleleri dil özellikleri açısından inceledikleri *Türkçede Metin Türleri: Bir Sınıflandırma Çalışması* adlı makale de bu alanda yapılmış çalışmalardan biridir (Özyıldırım, 2010: 38).

Özyıldırım ve Pakkan (1996) *Türkçe'de 'Spor Haber Başlıkları': İncelenmesi ve Öğretimi* adlı çalışmalarında spor haberlerinin kendine özgü bir yapıya ve işlevsel boyuta sahip olduğunu ortaya koymayı amaçlamış, haber başlıklarının dil öğretiminde kullanımının faydalarına değinerek örnek etkinliklerle bu düşüncüyü desteklemişlerdir.

Özyıldırım (1999a) *Türk Yasa Dili* başlıklı çalışmasında yasa dilinin karmaşık ve anlaşılması güç dil özelliklerini çözümlmeyi ve yasa maddelerinin neden bu özelliklere sahip olduğunu araştırmış; yasa dilini iletişimsel amaç, sözcük özellikleri, söz dizimi özellikleri, söylem düzeyinde çözümleme ve bilişsel yapı olmak üzere beş ana başlık çerçevesinde incelemiştir.

Özyıldırım (1999b) *Türk Ceza Kanunu: Yasal Sözeylemlerin Çözümlemesi* başlıklı makalesinde de Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenleyici ve belirleyici eylemlerin ortaya çıkış biçimlerini, kullanım sıklıklarını ve toplumsal işlevlerini incelemiştir. 2000 yılına ait *Hukuk Diline Bir Örnek: Sözleşmeler* adlı çalışmasında da sözleşmeleri dilbilimsel olarak üç ayrı düzeyde incelemiştir.

Yarar (2000) *Akademik Söylemde Belirteçlerin Olasılık ve Belirsizlik İşlevleri* adlı makalesinde eğitim bilimleri ve makine mühendisliği alanlarında makale yayımlayan dergilerden rastgele seçtiği yirmi bilimsel makaleden yola çıkarak yakınlaştırıcı işlev üstlenen belirteçleri olasılık ve belirsizlik işlevleri bakımından incelemiştir.

Özyıldırım 2003 yılına ait *Türkçe'de Köşe Yazılarının Bilişsel Yapıları* başlığını taşıyan makalesinde, 3 farklı gazeteden belirlenen 6 köşe yazarının 180 köşe yazısından oluşan bir derlem üzerinde köşe yazılarını Bhatia'nın bilişsel yapı modeline göre incelemiştir.

Yıldız-Ekin (2005) *Spor Basınında Futbol Anlatım Dili: Manşet ve Başlıklar* adlı çalışmada futbol haberlerinde kullanılan manşet ve başlıkları stilistik açıdan inceleyerek; sapmalar, deyimler, öncelemeler, benzetme ve kişileştirme gibi söz sanatlarının işlevleri üzerinde durmuştur.

Karahan'ın (2005) *Tür Çözümlemesi Yönünden Düğün Davetiyelerine Yönelik Bir İnceleme* adlı makalesi de bu alanda yapılan çalışmalar arasındadır. Karahan bu makalesinde davetiyeleri seslendiği kitle, iletişimsel amaçları, içeriği, dilsel ve dil-dışı özellikleri, metin türüne ait yapısal özellikleri ve bu özelliklerin edimsel işlevleri açılarından incelemiştir.

Çok boyutlu yaklaşım Türkçe yapılan kesit çalışmalarında yeni yeni kullanılmaktadır. Bayyurt'un 2000 yılında yazılı ve sözlü dili resmiyet açısından incelediği *Türkçe'de 'Resmiyet' Kavramına TV Sohbet Programları Çerçevesinden Bir Bakış*" adlı çalışması bunlardan biridir (Özyıldırım, 2010: 39).

Yarar (2002) hazırladığı *The Official Language of Turkish: A Formal and Functional Approach* başlıklı doktora tezinde resmî metin türlerini çok boyutlu yaklaşım yöntemiyle incelemiştir (Özyıldırım, 2010: 38).

Özyıldırım (2002) *Yasa Dilinin Söylem Özellikleri* isimli çalışmada yasa metinlerini Biber'in çok boyutlu yaklaşımının ilk beş boyutuna göre incelemiş, Türk yasa dilinin kendine özgü söylem özelliklerini ortaya koymuştur.

Bu alanda yapılan kitap düzeyindeki en kapsamlı çalışma yine Özyıldırım'a (2010) ait olan *Tür Çözümlemesi-Türkçe Metin İncelemeleri ve Karşılaştırmalar* isimli eserdir. Özyıldırım bu kitabında yasa metinleri, bilimsel araştırma makaleleri, gazete köşe yazıları, tek kişilik gösteri metinleri (stand-up), tv reklamları ve kadın/erkek dergileri olmak üzere 6 farklı metin türünü çok boyutlu yaklaşım yöntemiyle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada söz konusu metin türleri beş boyut çerçevesinde ele alınmış, bu boyutlarda bulunan farklı sözcüksel-dilbilgisel özellikler açısından çözümlenmiştir. Türkçenin farklı metin türlerinin söylem özelliklerini belirlemek ve incelenen metin türlerinin söylem

özelliklerini istatistiksel yöntemler kullanarak birbiriyle karşılaştırmak amacıyla yapılan bu çalışma, az sayıda metinden hareket edilmiş olması nedeniyle sınırlı bir alana sahiptir. Yasa metinlerinden sadece *Türk Ceza Kanunu* incelenmiş olup bu kategoriden taranan toplam sözcük sayısı 32.000'dir. Bilimsel araştırma makalelerinin oluşturduğu ikinci metin türünde ise sosyal bilimler, tıp ve mühendislik bilim dallarından seçilen makalelerden 34.830 sözcük derlenmiştir. Gazete köşe yazıları; *Hürriyet*, *Milliyet*, *Sabah* ve *Zaman* olmak üzere dört farklı günlük gazeteden seçilmiştir. İncelenen köşe yazılarının toplam sözcük sayısı 27.159'dur. Dördüncü metin türü olan tek kişilik gösteri metinleri Ata Demirer ve Cem Yılmaz'ın birer adet VCD'leri incelenerek saptanmış 29.920 sözcükten oluşmaktadır. Reklam metinlerinin toplam sözcük sayısı 29.400'tür. Son metin türü olan kadın/erkek dergileri derleminde ise ikisi kadın, ikisi erkek için olmak üzere dört dergiden derlenmiş 30.751 sözcük bulunmaktadır. Bu metin türlerinden derlenen toplam sözcük sayısı yaklaşık olarak 180.000 civarındadır. Bu çalışma, Türk dili araştırmalarında yeterince üzerinde durulmayan farklı metin türlerinin söylem özelliklerinin çok boyutlu yaklaşım çerçevesinde birbirleriyle karşılaştırılması açısından son derece önemlidir. Çalışmada her bir türün yaklaşık 30 bin sözcükle temsili bir sorun olarak görülebilir ancak dilbilgisel özelliklerin elle işaretlendiği düşünüldüğünde bu durum kabul edilebilir olmaktadır.

Tür çalışmalarına genel olarak bakıldığında yasa, hukuk, reklam gibi metin türlerine ağırlık verildiği, gazete yazılarına ilişkin olarak ise sadece spor haberlerinin başlık ve manşetleri ile köşe yazılarının ele alındığı görülmektedir. Anılan çalışmalarda metin türlerinin sözcük özellikleri bakımından ayrıntılı olarak incelenmesi de söz konusu değildir. Bu çalışmada Türkçe haber metinleri üzerinde ilk defa tür özellikleri bakımından durulacak, önceki çalışmalardan farklı olarak tür incelemesi sözcük özellikleri yönünden gerçekleştirilecektir. Bu esnada haber metinlerinin konularına göre sözcük özelliği bakımından nasıl varyantlaştığı meselesi üzerinde de durulacaktır. Çalışmada *Akşam*, *Habertürk*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Sabah* ve *Zaman* olmak üzere 6 farklı günlük gazetenin İnternet ortamında toplanan haber metinlerinin politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor olmak üzere konularına göre ayrılan alt türleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada her bir konu başlığı için 50.000+/- sözcüklük metin derleyerek oluşturduğumuz 250.000+/- sözcüklük haber metinleri derlemi (HMD) kullanılmış, Biber ve Conrad'ın (2009) kesit çözümlemesi yapılırken dilbilim ile ilgili araştırılması gereken özellikler olarak sıraladığı

maddelerden sözcük özelliklerine dâhil olan “farklı kesitlerdeki ortak sözcük listeleri” (farklı sözcük listelerine de yer verdik) ve “teksözcük/ sözcükbirim oranı”nın yanında “yeni sözler (neolojizm)” ve “çok sözcüklü birimler” de incelenmiştir.

A.4. Araştırma Soruları

Bu çalışmada yazılı basındaki haber metninin politika, magazin gibi alt türlerini karşılaştırarak benzerlik ve farklılıklarını belirlemek ve kendine özgü sözcüksel özelliklerini ortaya koymak amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

Genel Soru:

Haber metninin sözcüksel özellikleri nelerdir?

Alt Sorular:

1. HMD'nin teksözcük/ sözcükbirim oranı açısından görünümü nasıldır?
2. Farklı konulardaki haber metninde teksözcük/ sözcükbirim oranı nasıl farklılaşmaktadır?
3. HMD'de en sık kullanılan 20 sözcük nedir?
4. Farklı konulardaki haber metninde en sık kullanılan 20 sözcük nedir?
5. HMD'deki yeni sözcük (neolojizm) örnekleri nelerdir?
6. Farklı konulardaki haber metninde görülen yeni sözcük (neolojizm) örnekleri nelerdir?
7. Farklı konulardaki haber metninde görülen ardışık 2'li birimlerin konu/kavram alanı, metin oluşturma/ yönetme işlevi ve gönderim işlevi taşımalarına göre dağılımı nasıldır?

B. YÖNTEM

B.1. Derlem Tanıtımı

Derlemin içeriğini *Akşam*, *Habertürk*, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Sabah* ve *Zaman* olmak üzere 6 farklı günlük gazeteden İnternet ortamında toplanan haber metinleri oluşturmaktadır. Haber metinleri politika, magazin, güncel olaylar, 3. sayfa ve spor olmak üzere 5 farklı konuya göre gruplandırılmıştır. Her bir gazeteden alınan haber metinleri, söz konusu konulara ait metinleri içerecek şekilde düzenlenmiştir. Çalışmada, hazırlanan derlem için “Haber Metinleri Derlemi” (HMD), konularına göre ayrılmış gruplar için ise “alt derlem”

ifadeleri kullanılmıştır. Derlemede haber metinlerinin bütün olarak alınması yoluna gidilmiştir. Bu tercihin dilbilimsel bir arka planı olduğunu söylemek mümkündür. Eğer metinlerin sadece başı, ortası veya sonu alınmış olsaydı, haber metni türünün bir özelliği olarak başta ya da sonda kullanılan belirgin dil birimleri bizi yanlış tespitlere götürebilirdi; çünkü, bu tür metinlerin başında ya da sonunda belli dil birimleri yoğunlukla kullanılmaktadır. Bu durumda haber metinlerinin dili hakkında doğru bir tespit yapmak zor olacaktı.

Derlem oluşturulurken kronolojik bir sıra izlenmemekle birlikte derlenen haberler 2013-2014 yıllarına aittir. Toplam 1.156 farklı haber metninin bulunduğu derlemdeki sözcük sayısı 249.830'dur. Aşağıdaki tabloda derleme ait verilere ayrıntılı olarak sunulmuştur:

Tablo 1: HMD Tanıtımı

	<i>Zaman</i>	<i>Habertürk</i>	<i>Milliyet</i>	<i>Sabah</i>	<i>Akşam</i>	<i>Hürriyet</i>	Toplam
Politika	37 Haber (12.722 Sözcük)	18 Haber (7.476 Sözcük)	25 Haber (11.690 Sözcük)	16 Haber (6.023 Sözcük)	23 Haber (7.343 Sözcük)	15 Haber (4.769 Sözcük)	134 Haber (50.023 Sözcük)
Magazin	40 Haber (8.704 Sözcük)	38 Haber (4.916 Sözcük)	49 Haber (6.841 Sözcük)	119 Haber (16.827 Sözcük)	42 Haber (5.854 Sözcük)	41 Haber (6.933 Sözcük)	329 Haber (50.075 Sözcük)
Güncel Olaylar	64 Haber (15.130 Sözcük)	41 Haber (6.047 Sözcük)	36 Haber (7.635 Sözcük)	39 Haber (8.562 Sözcük)	35 Haber (5.609 Sözcük)	30 Haber (7.118 Sözcük)	245 Haber (50.101 Sözcük)
3. Sayfa H.	38 Haber (5.976 Sözcük)	33 Haber (5.565 Sözcük)	55 Haber (13.148 Sözcük)	48 Haber (10.146 Sözcük)	25 Haber (5.282 Sözcük)	34 Haber (9.487 Sözcük)	233 Haber (49.604 Sözcük)
Spor	41 Haber (11.704 Sözcük)	21 Haber (4.134 Sözcük)	55 Haber (11.989 Sözcük)	40 Haber (8.540 Sözcük)	20 Haber (4.485 Sözcük)	38 Haber (9.175 Sözcük)	215 Haber (50.027 Sözcük)
Toplam	220 Haber (54.236 Sözcük)	151 Haber (28.138 Sözcük)	220 Haber (51.303 Sözcük)	262 Haber (50.098 Sözcük)	145 Haber (28.573 Sözcük)	158 Haber (37. 482 Sözcük)	1.156 Haber (249.830 Sözcük)

B.2. Derlemin Sayısallaştırılması

B.2.1. Kodlama

Haber metinleri derlenirken dörtlü kodlama sistemi kullanılmıştır. 1. kod “metin türü”nü (haber metni), 2. kod “haber konusu”nu (politika, ekonomi vd.), 3. kod “gazete”yi (*Zaman*, *Milliyet* vd.), 4. kod ise “metin numarası”nı (1, 2, 3...) göstermektedir. Kodlama yerine etiketleme yoluna gidilmesi de mümkündür. Ancak bu yolla metnin türü, konusu, hangi gazeteden alındığı ve sıra numarası doğrudan dosya adına yansıtılarak pratik bir yol izlenmiştir. Tercih ettiğimiz dörtlü kodlamaya şu şekilde örnek verebiliriz:

H.P.M.1 (Haber Metni, Politika, *Milliyet*, 1. Metin)

H.S.Z.5 (Haber Metni, Spor, *Zaman*, 5. Metin)

Aşağıdaki tabloda haber metinleri için kullanılan dörütlü kodlama sistemine yer verilmiştir:

Tablo 2: Kodlama Sistemi

Haber (H)	Zaman (Z)	Milliyet (M)	Habertürk (HT)	Hürriyet (H)	Akşam (A)	Sabah (S)
3.Sayfa (3S)	H.3S.Z.1...	H.3S.M.1...	H.3S.HT.1...	H.3S.H.1...	H.3S.A.1...	H.3S.S.1...
Güncel (G)	H.G.Z.1...	H.G.M.1...	H.G.HT.1...	H.G.H.1...	H.G.A.1...	H.G.S.1...
Magazin (M)	H.M.Z.1...	H.M.M.1...	H.M.HT.1...	H.M.H.1...	H.M.A.1...	H.M.S.1...
Politika (P)	H.P.Z.1...	H.P.M.1...	H.P.HT.1...	H.P.H.1...	H.P.A.1...	H.P.S.1...
Spor (S)	H.S.Z.1...	H.S.M.1...	H.S.HT.1...	H.S.H.1...	H.S.A.1...	H.S.S.1...

B.2.2. Kaydetme

Akşam, Habertürk, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve *Zaman* gazetelerinden derlenen haber metinleri “ham metin”, “düzenlenmiş metin” ve “düz metin” olmak üzere 3 farklı dosya olarak kaydedilmiştir. “Ham metin” dosyasında haber metninin orijinal şekli değiştirilmemiş, yalnızca başlıklar kırmızıyla işaretlenmiş ve metin Word dosyası biçiminde kaydedilmiştir. “Düzenlenmiş metin” dosyası oluşturulurken haber metni başlık, köprü, tablo, kaynak gibi metin dışı unsurlardan temizlenmiş ve Word dosyası biçiminde kaydedilmiştir. Kaydetme işleminin 3. aşaması olan “düz metin” dosyasını oluştururken ise düzenlenmiş metin, “Düz Metin (txt)” formatına dönüştürülmüş ve Unicode (UTF-8) metin kodu seçilerek kaydedilmiştir.

Son olarak herhangi bir karışıklığı önlemek ve metinlerin kullanım açısından daha pratik olmasını sağlamak amacıyla, tüm ham metinlerin yer aldığı bir “Ham Metin”, tüm düzenlenmiş metinlerin yer aldığı bir “Düzenlenmiş Metin” ve düz metinlerin tamamını kapsayan bir “Düz Metin” klasörü oluşturulmuştur.

B.3. Yazım Denetimi

Çalışmanın yazım denetimi aşaması için otomatik ve manuel düzeltme seçenekleri değerlendirilmiş, sonuçta bu ikisinin karması olarak nitelendirilebilecek bir yola başvurulmuştur. Türkçe otomatik yazım denetimi için önerilen araçlarda hata payının yüksekliği bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün metinlerin tek tek okunarak

denetlenmesi ise oldukça zaman alıcıdır. Bu nedenle Word'ün yazım denetimi özelliğinden yararlanılarak Word tarafından altı çizilen kelimelerin elle düzeltilmesi gibi hibrid bir yöntem tercih edilmiştir. Bu yolla en kısa zamanda mümkün olduğunca doğru yazılmış bir metne ulaşmak hedeflenmiştir. Ancak Word'ün yazım denetleyicisinden yararlanmada TDK ile birebir örtüşmeyen seçenekler bir sorun olarak baş göstermiştir. Bu noktada TDK yazımının esas alınması yoluna gidilmiş, böylece hem derlem işleminin mantığına uygun olarak elle yapılacak işleri en aza indirmek hem de yapılan çalışmada tutarlı ve yinelenabilir bir yol izlemek amaçlanmıştır. Yazım denetimi yapılırken <corr sic=hatalı yazım>doğru yazım</corr> etiketi kullanılmıştır (Ör.: Bugün okula yürüyetek <corr sic=yürüyetek>yürüyerek</corr> geldim.) Yazım denetiminde tutarlılığı sağlamak amacıyla alınan kararları ve yapılan tercihleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Word'ün altını çizdiği sözcükler esas alınmıştır.
- “M.E.”, “M.E.’ye” gibi isim kısaltmaları haber metinlerinin önemli bir özelliğini oluşturduğu için aynen bırakılmıştır.
- Özel isimlerdeki kesme işaretleri korunmuştur (Tübitak’ta Savunma Geliştirme’de uzman, Demir’in bu savunması vb.).
- Konuşma dilindeki hatalar düzeltilmemiştir.
- FB, GS gibi kısaltmalar olduğu gibi bırakılmıştır.
- Yabancı kelimeler korunmuştur.
- Eşseslilik ve çokanlamlılıktan kaynaklanan belirsizlikler korunmuştur (çıkarmak, gelin vb.).
- Büyük-küçük harf hataları kelime listesinde sorun yaratmadığı için düzeltilmemiştir (AKBiL vb.).
- Ara ve alt başlıklarda büyük harflerle yazılan noktasız ünlü harflerin küçük harflere dönüştürüldüğünde noktalı ünlü olduğu ve yazım yanlışına sebep olduğu tespit edilmiş, bu hataların kelime listesi üzerinde düzeltilmesi kararı alınmıştır (“GARDIROBUNU YENİLEDİ”>”gardirobunu yeniledi” vb.).
- Aralarına kısa çizgi (-) konularak yazılan kelimeler aynen bırakılmıştır (Batıkent-Ortakent vb.).
- Word'ün altını çizmediği fakat TDK’ye göre ayrı yazılan birleşik kelimeler altı çizilen sözcüklerin kıstas alınması sebebiyle düzeltilmemiştir (dışişleri, işbirliği vb.)

- Metinlerde “Kuran” kelimesinin farklı biçimlerinin bulunması fakat Word’ün bu kullanımlardan hiçbirinin altını çizmemesi sebebiyle sözcüğün tüm biçimleri korunmuştur.
- Word’ün altını çizmediği “ben gitti” şeklindeki dilbilgisel hata içeren kullanımlar tutarlılığı zedelemeyeceğinden gözle tarama sırasında düzeltilmiştir.
- “Törenin alası” sözcük grubundaki “ala” kelimesi Word tarafından altı çizilmediği için benzer kullanımların gözden kaçabileceği ve tutarlılığı zedeleyebileceği düşüncesiyle düzeltilmemiştir.
- “Karabükspor”, “Konyaspor” gibi spor takımlarına ait isimler Word tarafından tutarlı olarak altının çizilmemesi sebebiyle korunmuştur (Karabükspor’un altının çizilmesi fakat Konyaspor’un altının çizilmemesi vb.).
- “3UBayan” kullanımı herhangi bir yazım önerisi bulunmadığı için düzeltilmemiştir.
- Metinlerde “mevkisinde” ve “mevkiinde” sözcüklerinin her ikisi de kullanılmış, ancak Word “mevkisinde” sözcüğünün altını çizmiş ve doğru yazım olarak “mevkiinde” biçimini önermiştir. TDK’nin yazım önerisi ise doğru yazımın “mevkisinde” biçiminde olduğu yönündedir. Word’ün “mevkiinde” sözcüğünün altını çizmemesi sebebiyle buradaki örtüşmeyi saptamak zor olacağından her iki sözcük de olduğu gibi bırakılmıştır.
- “Ondokuz Mayıs” sözcük grubu özel isim olarak kullanılması sebebiyle Word’ün ve TDK’nin yazım önerilerine göre düzeltilmemiş, aynen bırakılmıştır. (Word “ondokuz” sözcüğünün altını çizerek “on dokuz” şeklinde yazılması gerektiğini, TDK ise doğru kullanımın “Ondokuzmayıs” olması gerektiğini belirtmiştir.)

B.4. Yazılım Tanıtımı

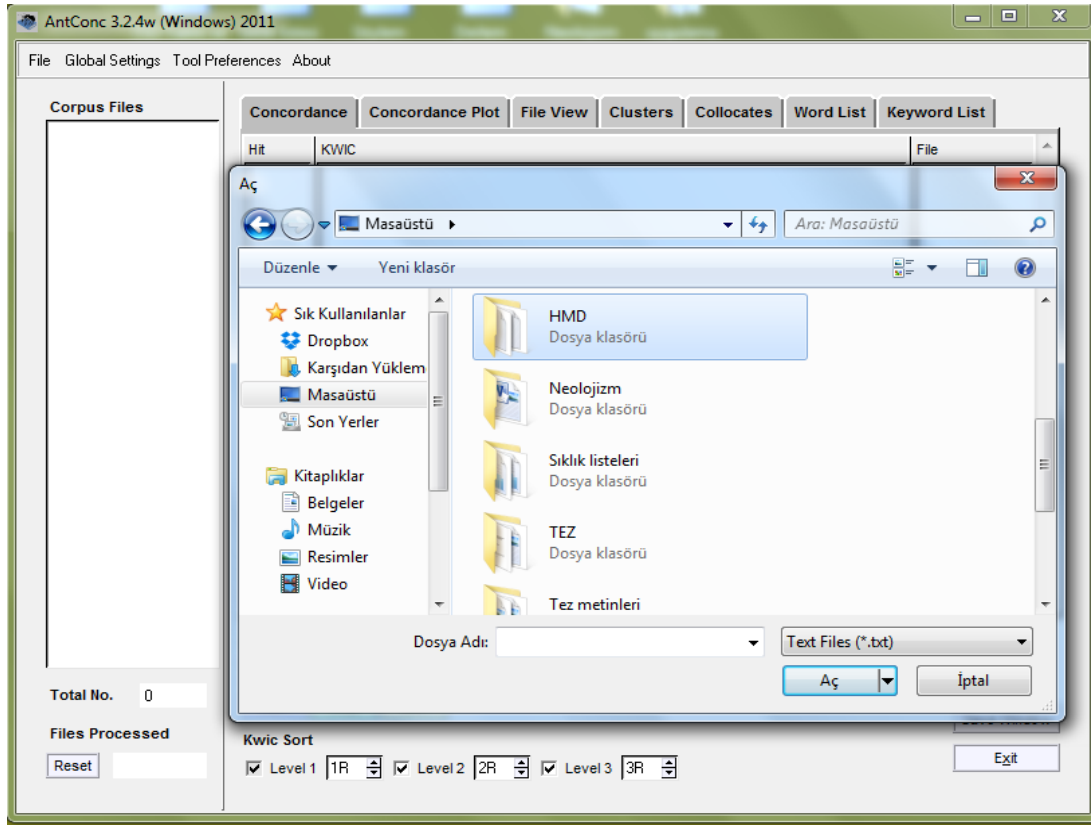
Çalışmada Lawrence Anthony tarafından geliştirilen AntConc programının 3.2.4 sürümü kullanılmıştır. Bu program ile derlemde yer alan sözcükleri alfabetik ve sıklık sıralı olarak listelemek, sözcükleri bağlam içinde görüntülemek, istenirse bağlamı genişletmek veya metnin tamamına ulaşmak mümkündür. Eşdizimlilik çalışmaları için de kullanılan bu program ile sözcükler sağ ya da sol bağlamda oluşturduğu ardışık sözcük birimleri ile alfabetik ya da sıklık sıralı olarak görüntülenebilir.

Programın daha iyi tanınması açısından bu çalışma için yapılan tercihleri adım adım ekran görüntüleri ve tablolar ile destekleyerek açıklamak yararlı görülmektedir:

1. Adım: Derlemin yüklenmesi

İlk olarak ekranın sol üst köşesindeki “File” (Dosya) sekmesi tıklanır ve seçeneklerden “Open Files” (Dosyaları aç) komutu tıklanarak bilgisayara düz metin (.txt) olarak kaydedilmiş derlem doyası açılır. Dosyanın yüklenip yüklenmediği “File View” (Dosyaları Görüntüle) sekmesine gelinerek soldaki “Corpus Files” (Derlem Dosyaları) sekmesinin tıklanması suretiyle kontrol edilebilir.

Aşağıdaki ekran görüntüsünde derlemi yükleme aşaması görülmektedir:

Ekran Görüntüsü 1: Derlemin yüklenmesi

2. Adım: Evrensel Ayarların Yapılması

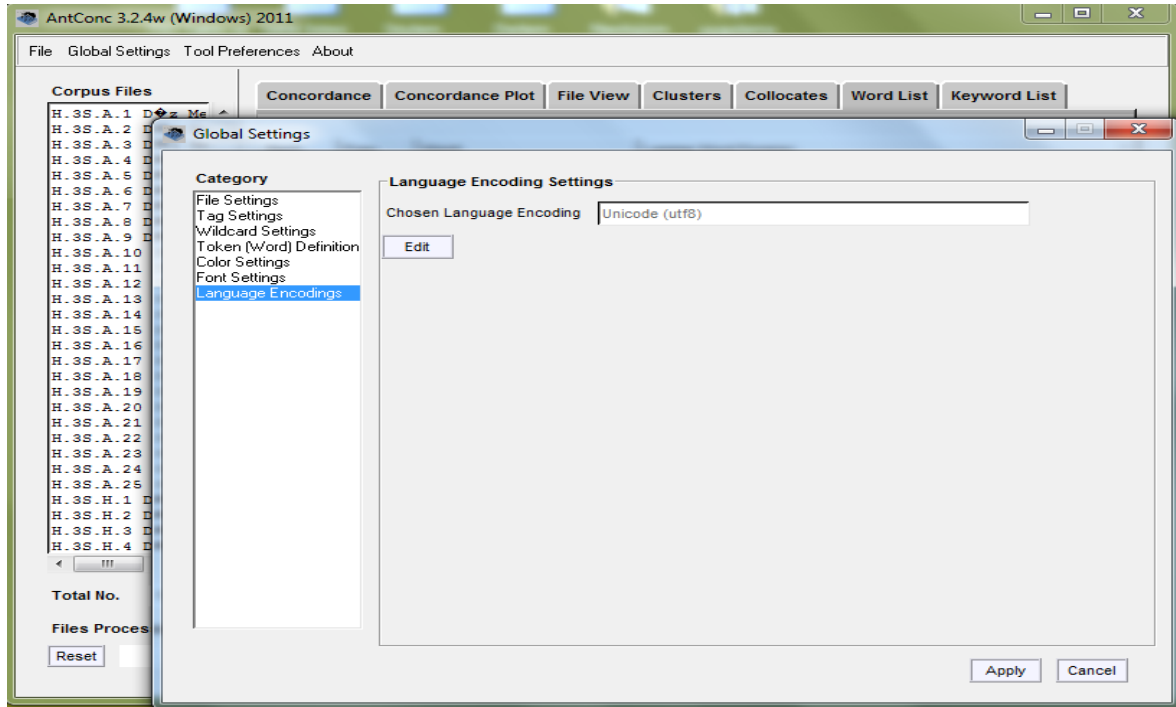
Derlemi yükledikten sonra “Global Settings” (Evrensel Ayarlar) sekmesine gelinerek çalışma için gerekli olan tercihlerin yapılması gerekmektedir. Bu çalışma için yapılan tercihler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 3: Evrensel Ayarlarda Yapılan Tercihler

File Settings (Dosya Ayarları)	.txt (düz metin)
Tag Settings (Etiket Ayarları)	Hide Tags (Etiketleri gizle)
Wildcard Settings (Sembol Ayarları)	Mevcut Semboller
Token (Word) Definition Settings (Sözcük Tanımlama Ayarları)	“Punctuation” (noktalama işareti) hariç hepsi işaretli
Colour Settings (Renk Ayarları)	Tercihe bağlı
Font Settings (Font Ayarları)	Tercihe Bağlı
Language Encoding (Dil Kodlaması)	Unicode (utf8)

Bu tercihler yapıldıktan sonra ekranın sağ alt köşesindeki “Apply” (Uygula) sekmesi tıklanarak evrensel ayarlarla ilgili tercih işlemleri tamamlanır. Aşağıdaki ekran görüntüsünde işlemin son aşamasını görülmektedir:

Ekran Görüntüsü 2: Evrensel Ayarlar

3. Adım: Araç Seçenekleri Tercihlerinin Yapılması

Derlemin işlenmesi aşamasında uyumluluk, kümeler, eşdizimlilik, sözcük listesi ve anahtar sözcük listesi belirlemeye ilişkin bir dizi araç tercihi yapmak gerekmektedir. “Tool Preference” (Araç Seçenekleri) sekmesinden yapılan bu tercihler bizim çalışmamızda sırasıyla şöyledir:

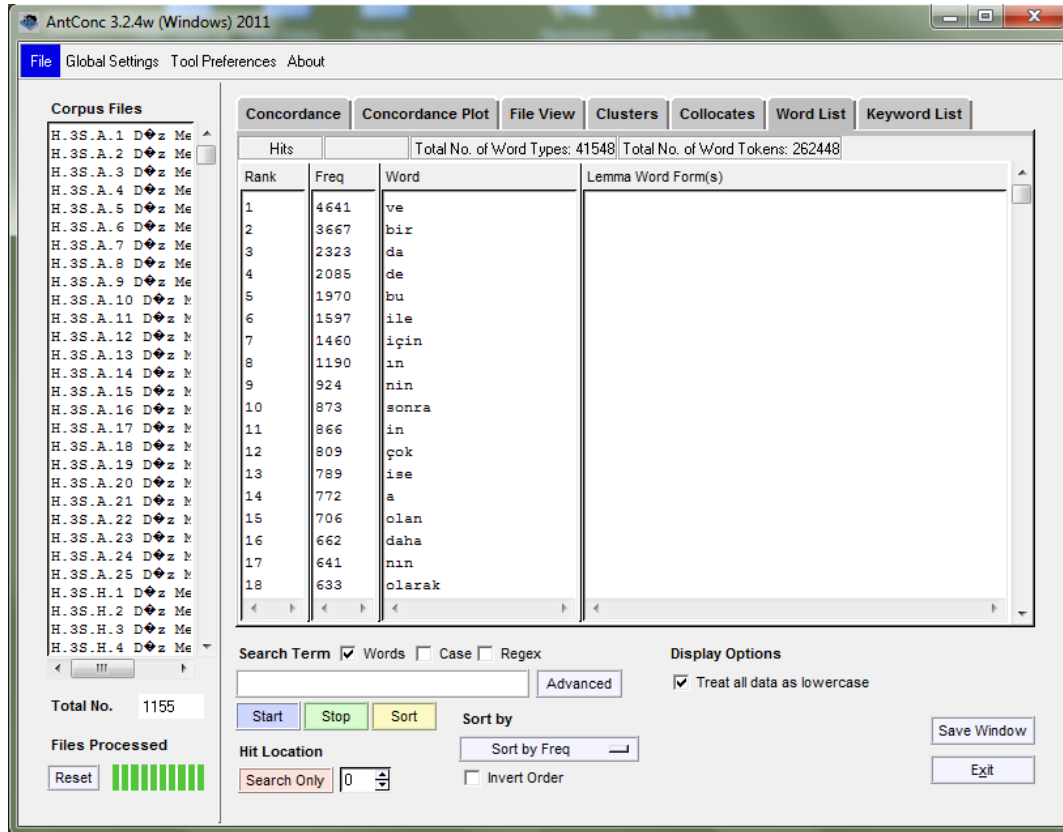
Tablo 4: Araç Seçeneklerinde Yapılan Tercihler

Concordance (Uyumluluk)	Önerilenlerin dışında “Put tab spaces around hits in KWIC display (Bağlam içi sözcük gösteriminde iki yana tab boşluğu bırak)”
Clusters (Kümeler)	Önerilenlerin dışında “Treat all data is lowercase (Bütün veriye küçük harf muamelesi yap)”
Collocates (Eşdizimlilik)	Önerilenlerin dışında “Treat all data is lowercase (Bütün veriye küçük harf muamelesi yap)”
Word List (Sözcük Listesi)	Önerilenlerin dışında “Treat all data is lowercase (Bütün veriye küçük harf muamelesi yap)”
Keyword List (Anahtar Sözcük Listesi)	Önerilenlerin dışında “Treat all data is lowercase (Bütün veriye küçük harf muamelesi yap)”

4. Adım: Sıklık Sıralı Sözcük Listesinin Elde Edilmesi

Derlem yüklenip evrensel ayarlar ve araç tercihleri yapıldıktan sonra çalışma için gerekli olan sıklık sıralı sözcük listesini elde etmek için “Word List” (Sözcük Listesi) sekmesine gelerek yazılım penceresinin alt kısmında bulunan “Sort by Freq” (Sıklığa göre sırala) seçeneğini tercih etmek ve “Start” (Başla) butonunu tıklamak gerekmektedir.

Aşağıdaki ekran görüntüsünde bu işlemler gerçekleştirildikten sonra elde edilen sıklık sıralı sözcük listesi görülmektedir:

Ekran Görüntüsü 3: Sıklık Sıralı Sözcük Listesi

I. BÖLÜM

A. TEKSÖZCÜK/SÖZCÜKBİRİM ORANI (TSO)

Aksan vd. *sözcükbirim (token)* terimini “her iki tarafında boşluk olan ya da bir noktalama imi ile sınırlanmış bulunan dilsel birim” (2011: 397) olarak tanımlamışlardır. Yani derlemi oluşturan sözcüklerin her biri sözcükbirim olarak kabul edilmektedir. *Teksözcük (type)* terimi için ise “derlemi oluşturan ve birbirinden farklı sözcüklerin her biri” tanımı yapılmıştır (Aksan vd. 2011: 397). Ancak, derlemdeki tüm sözcüklerin tek tek sayılmasıyla elde edilen sözcükbirim teriminin kullanımı konusunda bir uzlaşma olduğu söylenemez. Farklı çalışmalarda bu terimin yerine *genel sözcük* (Erbaş, 2005: 88), *toplam kelime* (Türkoğlu, 2006: 17), *toplam sözcük sayısı* (Özyıldırım, 2010: 42), *örnekçe* (Aksan ve Yaldır, 2011: 378; Aksan, Mersinli ve Yaldır, 2011: 397), *sözcük* (Mersinli ve Aksan, 2011: 368) ve *türce* (Öztürk, 2013: 15) kavramlarının önerilmiş olması da bunun bir göstergesidir.

Teksözcük/Sözcükbirim Oranı/ TSO (Type Token Ratio/ TTR), derlemi oluşturan sözcüklerin toplam sayısının derlemdeki farklı sözcüklerin toplam sayısına bölünmesi ve elde edilen rakamın 100 ile çarpılması yoluyla hesaplanmaktadır. Aşağıda işlemin formülize edilmiş şekline yer verilmiştir:

$$\text{(Formül 1) Teksözcük (TS) } \div \text{ Sözcükbirim (S) } \times 100 = \text{Teksözcük/Sözcükbirim Oranı (TSO)}$$

Bu işlem sonucunda elde edilen yüzdeler oran, derlemi oluşturan metnin sözcüksel çeşitliliğini göstermesi bakımından önemlidir. TSO'nun düşük olması sözcüksel çeşitliliğin az olduğunu gösterirken yüksek olması çeşitliliğin fazla olduğunu yönünde çıkarım yapılmasını sağlar.

TSO çok farklı alanlarda veri elde etmek için kullanılmıştır. Brian Richards'ın (1987) çocuk dili üzerine yaptığı çalışma bunlardan biridir. Richards bu çalışmasında 3-8 yaş aralığındaki çocukların dilsel gelişimlerinin farklı aşamalarındaki sözcüksel çeşitliliği belirlemek amacıyla TSO ölçüm aracının kullanıldığından bahsetmiştir. TSO hesaplamalarının çocukların birbirinden bağımsız söylem çeşitliliğinin belirlenmesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. 3- 8 yaş aralığındaki 480 çocuk üzerinde yapılan bu araştırmada, çocukların büyüdükçe daha küçük yaştaki çocuklara oranla farklı sözcük kullanımlarının arttığı ancak sözcüksel çeşitliliğin azaldığı dikkat çekmiştir. Çalışmasında bu durumun nedeni olarak öngördüğü problemleri tartışan Richards, TSO hesaplanmadan önce her çocuk için sözcükbirimlerin yani toplam sözcük sayısının standartlaştırılması yönünde öneride bulunmuş ve konunun daha fazla araştırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Graham Williamson² tarafından konuşma dili ile yazı dilinin sözcük çeşitliliği bakımından karşılaştırıldığı bir başka çalışmada ise TSO'nun konuşma dilinde düşük, yazı dilinde ise yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Bu durum konuşmanın planlanmamış bir şekilde gelişmesi nedeniyle konuşma anında kullanılan sözcüklerin birbirinden çok farklı olamadığı, buna karşılık yazı dilinin planlanmış olduğu ve dolayısıyla farklı sözcüklerin kullanımı için ihtiyaç duyulan zamanı sağladığı şeklinde yorumlanmıştır.

TSO bazı çalışmalarda dildeki farklı sözcük kullanımlarının belirlenmesinde tercih edilen bir yöntemdir. Fakat söz konusu yöntemin eleştirilen tarafları da bulunmaktadır. M. Covington çeşitli istatistiksel ölçüm araçlarını tanımladığı "Text Statistics"³ başlıklı yazısında TSO hesaplamalarına ilişkin eleştirel yorumlara yer vermiştir. Bunlar arasında en önemlisi söz konusu ölçüm aracının metnin uzunluğundan bağımsız oluşudur. Yani 1000 sözcüklük bir metin ile 2000 sözcüklük bir metindeki sözcük çeşitliliği aynı olmamalıdır. Fakat TSO bu ayrımı yapacak nitelikte olmadığı için Covington tarafından güvenilir bir ölçüm aracı olarak kabul görmemiştir. Buna karşılık yaptığımız çalışmada metinlerin sözcük sayısı bakımından eşit olmasa da denk olacak şekilde seçilmiş olması nedeniyle TSO tercih edilmiştir. Dolayısıyla TSO ölçüm aracındaki uzunluk-değişkenlik problemi bu çalışmada elde edilen verilerin güvenilirliğini etkilememektedir.

---

² Williamson, G. (2009). *Type-Token Ratio*. "Handout". <http://www.sltinfo.com/type-token-ratio/> (14.05.2014).

³ <http://www.covingtoninnovations.com/mc/8570/TextStatistics.pdf> (14.05.2014).

B. YÖNTEM

TSO hesaplamaları yapılırken aşağıdaki formülden yararlanılmıştır:

$$\text{(Formül 2) Teksözcük (TS) } \div \text{ Sözcükbirim (S) } \times 100 = \text{Teksözcük/Sözcükbirim Oranı (TSO)}$$

Bu formül ile öncelikle Haber Metinleri Derlemi'nin (HMD) genel TSO'su hesaplanmış, ardından konularına göre ayrılmış her bir alt derlemin kendi içindeki TSO'su hesaplanmıştır. Bu amaçla öncelikle derlemin tamamı programa yüklenmiş ve sözcük listesi oluşturmak için gerekli işlemler yapılmıştır. Elde edilen sözcük listelerinin üst kısmında derlemdaki toplam sözcük ve farklı sözcük sayısına dair bilgi verilmektedir. Bu bilgiden hareketle yapılan hesaplama daha sonra her bir alt derlemin ayrı ayrı programa yüklenmesi yoluyla tekrarlanmış, her alt derlemin kendi içindeki toplam sözcük ve farklı sözcük sayısından hareketle TSO hesaplamaları yapılmıştır.

C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

TSO, derlemi oluşturan sözcüklerin toplam sayısının derlemdaki farklı sözcüklerin toplam sayısına bölünmesi ve elde edilen rakamın 100 ile çarpılması yoluyla elde edilmektedir. Bu doğrultuda çalışma için altı farklı günlük gazete ve beş farklı konunun belirlenmesiyle oluşturulan yaklaşık 250.000 sözcüklük HMD'nin TSO hesaplaması aşağıda verilmiştir:

$$\text{(Formül 3) } (41.553 \div 262.456) \times 100 = \%15.8$$

Bu veriden yola çıkarak haber metinlerinde sözcüklerin sık tekrar edildiğini, dolayısıyla sözcüksel çeşitliliğin az olduğunu ve haber metinlerinde kalıplaşmış ifadelerin yoğun olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle çalışmada haber metinlerine özgü sözcüksel dil birimleri aydınlatılmaya çalışılacaktır. Bu amaçla konularına göre ayrılan alt derlemlerin her biri ayrı ayrı ele alınacak ve değerlendirilecektir. Konularına göre 5 alt derleme ayrılan haber metinlerinin kendi içindeki TSO hesaplamalarının sonucu aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 5: Alt Derlemlerin TSO Hesaplamaları

Konu	Teksözcük (type)	Sözcükbirim (token)	Teksözcük/Sözcükbirim Oranı Type/Token Ratio
Magazin	15.163	52.610	%28.8
Güncel O.	14.019	52.077	%26.9
Politika	13.721	51.668	%26.5
Spor	11.701	53.212	%21.9
3. Sayfa H.	10.764	52.889	%20.3

Tablodaki verilerden politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor alt derlemlerinden en düşük oranın 3. sayfa, en yüksek oranın ise magazin alt derlemine ait olduğu sonucuna varılmaktadır. 3. sayfa ve magazin haberlerindeki sözcükbirimlerin toplam sayıları birbirine çok yakın olsa da, teksözcüklerin toplam sayıları arasında yaklaşık 5.000 sözcüklük fark dikkat çekmektedir. Bu veriye dayanarak yazılı basında 3. sayfa haberlerinin sınırlı bir sözcük çerçevesine sahip olduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca 3. sayfa haberi olarak nitelendirilen olayların sadece intihar, cinayet ve tartışma gibi sınırlı bir olay çerçevesine sahip olması, dolayısıyla aynı tip olayların anlatılmasında kullanılacak kelimelerin de belli başlı kelimeler olması bu durumun nedeni olarak gösterilebilir. Magazin haberleri ise 3. sayfa haberlerine oranla daha geniş bir sözcük yelpazesine sahiptir. Ünlü insanların hayatlarıyla ilgili her türlü bilgiyi içeren bu metinlerde farklı sözcük sayısının yüksek olması da beklenen bir durumdur. TSO'nun yüksek olduğu 2. tür ise güncel olayların anlatıldığı haber metinleridir. Doğal afetler, kazalar ve dünyada yaşanan gelişmelerle ilgili haberlerin yer aldığı bu metinlerde konuların çeşitliliği politika, güncel olay ve spor haberlerine oranla daha fazladır. Politika haberlerindeki dilsel çeşitlilik magazin ve güncel olayların yer aldığı haber metinlerine göre daha düşüktür, ancak 3. sayfa ve spor konulu haber metinlerine göre yüksektir. Politika haberlerinde gündemdeki konunun değişken olması, sözcüksel çeşitliliğin spor haberleri ile birbirine benzer olayların anlatıldığı 3. sayfa haberlerine oranla daha yüksek olmasında etkilidir. Tabloda da

görüldüğü gibi spor haberlerinde TSO düşüktür, bu durumda spor haberlerinde sözcüksel çeşitliliğin az olduğu söylenebilir.

II. BÖLÜM

A. SÖZCÜK SIKLIKLARI

Sözcük sıklıkları sıklık listelerinden hareketle elde edilmiştir. Sıklık listeleri bir metin türündeki tüm sözcüklerin ne kadar sıklıkta kullanıldığını nicel verilerle ortaya koymaktadır. Oldukça hızlı ve güvenilir olan bu yolla elde edilen veriler, incelenen metnin dil özellikleri hakkında gerçekçi yorumlar yapılması açısından büyük ölçüde önem taşımaktadır.

Sözcük sıklıkları üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen veriler çoğunlukla dil öğretimi alanında kullanılmaktadır. Thorndike ve Lorge tarafından 1944'te hazırlanan *Teachers' Word Book of 30.000 Words* bu alanda yapılan önemli çalışmalardan biridir. Öğretmenlerin sözcük ve okuma öğretiminde yararlandıkları bu çalışmada 4,5 milyon sözcüklük bir veri tabanından elde edilen 30.000 sözcüklük bir liste bulunmaktadır (Çalışkan, 2014b: 2).

Edward William Dolch tarafından 1936 yılında hazırlanan ve içerisinde çocuklara yönelik yazılı materyallerden derlenen 220 sözcüğün bulunduğu *Dolch List* adlı sözcük listesi eğitimsel amaçla hazırlanmış bir başka çalışmadır. Bu listeye Dolch'un 1948'de yayımladığı *Problems in Reading* adlı kitabında yer verilmiştir (Çalışkan, 2014b: 2).

1953'te Michael West tarafından yazılı kaynaklardan yola çıkılarak elde edilen 2000 sözcüklük listenin yer aldığı *A General Service List of English Words*, 1971'te Carrol vd. tarafından 3-9. sınıf öğrencilerine yönelik materyallerden yola çıkılarak oluşturulan 5 milyon sözcüklük bir listeye yer verilen *American Heritage Word Frequency Book* ve bu çalışmadan hareketle 1980'de Fray tarafından önerilen sözcük listesinin yer aldığı *1000 Instant Words* adlı çalışmalar da söz konusu alanda eğitimsel amaçla yapılmış çalışmalar arasındadır (Çalışkan, 2014b: 2).

Türkçe için pedagojik amaçlarla hazırlanan en kapsamlı çalışma Pierce'nin *A Statistical Study of Grammar and Lexicon in Turkish and Shaptin* adlı eseridir. 1963 tarihli bu çalışmada sözlü ve yazılı değişkelere derlenen 1.137.000 sözcükten hareketle oluşturulan bir sıklık listesi yer almaktadır (Çalışkan, 2014b: 2-3).

Sıklık sözcüği listeleri özel amaçlı dil öğretilimi alanında da kullanılmaktadır. Guoyi ve Nation'ın bilimsel metinlerden derledikleri 808 sözcüklük listeyi güçlük derecesine göre inceledikleri 1984 tarihli *A University Word List* başlıklı çalışma ile Coxhead tarafından 2000 yılında hazırlanan 570 sözcüklük *The Academic Word* adlı çalışma bunlar arasındadır (Çalışkan, 2014b: 3).

Derlem temelli sıklık çalışmalarının ilk örneği ise 1967 yılında Kucera ve Francis tarafından verilmiştir. *Computational Analysis of Present-Day American English* adlı bu çalışma 1 milyon sözcüklük *Brown Derlemi*'nden elde veriler temelinde yapılmıştır. 1982'de Hofland ve Johanson'un *Lancaster-Oslo-Bergen Derlemi*'ni temel alarak oluşturdukları *Word Frequencies in British and American English* adlı çalışma da söz konusu alanda yapılan karşılaştırmalı bir incelemedir (Çalışkan, 2014b: 3).

Derlem temelli sıklık analizleri alanındaki en kapsamlı çalışma Leech vd. tarafından 2001 yılında yapılmıştır. *Word Frequencies in Written and Spoken English* adlı bu çalışma *İngilizce Ulusal Derlemi*'nden (British National Corpus) hareketle hazırlanmış olup metin türüne göre belirlenmiş her alt derlem için alfabetik ve sıklık sıralı sözcük listeleri oluşturulmuştur (Çalışkan, 2014b: 3).

Türkçe literatürde günümüz Türkçesi için derlem temelli ilk sıklık listesi 2003 yılında İlyas Göz tarafından hazırlanmıştır. *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* adlı bu çalışmada yazılı metinlerden hareketle 1 milyon sözcüklük bir derlem oluşturulmuş, sözcükler hem alfabetik hem de sıklık sıralı olarak listelenmiştir. Çalışmada “çıkarmak” (1. Menfaat, 2. “çıkarmak” veya “çıkarmak” eylemi) gibi çok anlamlı sözcükler manuel olarak ayrıştırılmış, rakamlar, de/da bağlaçları, aynı zamanda cins isim olan ad ve soyadlar, özel isimler (insan, ülke, şehir, para, kurum, bölge vb.) ve yabancı sözlükler listeye dâhil edilmemiştir.

Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) Tanıtım Sürümü temelinde oluşturulan sıklık çalışması ise Türkçe için bu alanda yapılan ikinci çalışmadır. TUD temelli sıklık listesi 1990-2009 yıllarını kapsayan 4438 veri kaynağından seçilen, 9 konu alanını ve 34 dilsel türü içeren metin örneklerinden yararlanılarak hazırlanan yaklaşık 48 milyon sözcüklük derlem

temelinde oluşturulmuştur. Bu çalışmada Göz'ün (2003) çalışmasından farklı olarak eş yazım ve çok anlamlılıktan kaynaklanan belirsizlikler korunmuştur (Aksan, Aksan, Demirhan vd. 2012).

Çalışkan'ın (2014b) *Yüksek Sıklıktaki Adlar: Zaman Sözcükbiçimi Üzerine Derlem Temelli Bir Çalışma* adlı kitap düzeyindeki çalışması da bu alanda yapılan önemli araştırmalardan biridir. Söz konusu çalışmada ODTÜ Türkçe Derlem (OTD) esas alınarak yüksek sıklıktaki adlar “zaman” sözcükbiçiminden hareketle incelenmiş, eşdizimlilik ilişkilerinden yola çıkılarak bu adların dilbilgisel işlevleri ve sözcük sınırlarını aşan birimler oluşturmadaki rolü üzerinde durulmuştur.

B. YÖNTEM

Sıklık listeleri oluşturulurken “treat all data as lowercase” (Tüm girdileri küçük harf olarak algıla) seçeneği işaretlenmiş, böylece tüm sözcükler küçük harflerle sıralanmıştır. Bunun yanında “ev,”, “ev.”, ev” gibi aslında aynı olan sözcüklerin arkasından gelen noktalama işaretleri sebebiyle farklı bir sözcük olarak algılanmasını önlemek amacıyla ayarlar yapılırken “punctuaiton” (noktalama işareti) seçeneği işaretlenmemiştir. Bu seçenek işaretlenmediğinde *-ın*, *-in*, *-nın*, *-nin* gibi ekler de sözcük listesine dâhil olmuş fakat sıklık listesi oluşturulurken sözcük özelliği taşınamaması nedeniyle listeden çıkarılmıştır. Ayrıca liste sayılar ve A., C. gibi isim kısaltmalarından da temizlenmiştir.

Haber metinlerinin tamamından hareketle belirlenen en sık kullanılan ilk 20 sözcük listesinde yer alan sözcükleri bağlam içinde göstermede söz konusu sözcüğün derlem içindeki toplam sayısı ve konularına göre ayrılmış 5 grup dikkate alınmış, ilk ve son cümlelerin mutlaka alınması şartıyla eşit aralıklarla 10 cümle belirlenmiştir. Bu örnekleme sistemi bağlam içinde gösterilecek sözcüğün tüm konulara ait haber metinlerine dağılmasını sağlamak amacıyla tercih edilmiştir.

Konularına göre ayrılmış haber metinlerinde de bağlam içinde gösterilen sözcüklerin farklı metinlere taşmasını sağlamak amacıyla sözcüğün toplam kullanım sayısı dikkate alınmış, yine ilk ve son cümlelerin alınması kaydıyla eşit aralıklarla belirlenen 10 örneğe yer verilmesi uygun görülmüştür.

Sözcükler bağlam içinde gösterilirken bağlamın sözcüğün nasıl kullanıldığını göstermesi bakımından anlaşılır olması esas alınmıştır. Bu nedenle uzun cümlelerin başına ya da

sonuna üç nokta (...) konularak cümlenin kesilen yerleri belirtilmiştir. Ancak bağlamdan sözcüğün hangi anlamda kullanıldığının açıkça anlaşılır olmadığı durumlarda (kısa cümle vs.) önceki ya da sonraki cümlelere yer verilmesi yoluyla bağlam genişletilmiştir.

C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde öncelikle Türkçe Ulusal Derlemi (TUD) ve HMD en sık kullanılan 20 sözcük açısından karşılaştırılarak incelenmiş, ardından haber metinlerinin konularına göre ayrılan alt derlemlerinde en sık kullanılan 20 sözcük üzerinde durulmuştur.

C.1. TUD ve HMD’de En Sık Kullanılan 20 Sözcüğe İlişkin Karşılaştırma

Aşağıda Türkçenin genel amaçlı derlemi olan TUD ile 5 farklı konu alanı ve 6 farklı gazeteden derleyerek oluşturduğumuz HMD en sık kullanılan ilk 20 sözcük açısından karşılaştırılmıştır:

Tablo 6: TUD ve HMD’de En Sık Kullanılan 20 Sözcük

Haber Metinleri Derlemi (HMD)			Türkçe Ulusal Derlemi (TUD)	
Sıklık	Sözcük	Sıra	Sözcük	Sıklık
4641	ve	1	bir	1.209.785
3667	bir	2	ve	1.004.455
2323	da	3	bu	625.335
2085	de	4	da	361.061
1970	bu	5	de	352.249
1597	ile	6	için	253.572
1460	için	7	çok	196.477
873	sonra	8	olarak	189.919
809	çok	9	gibi	185.707
789	ise	10	daha	183.675
706	olan	11	ile	176.164
662	daha	12	o	169.578
633	olarak	13	ne	151.348
591	ardından	14	her	136.938
562	ne	15	sonra	132.413
556	olay	16	olan	130.241
533	istanbul	17	ama	128.015
526	dedi	18	en	123.892
514	türkiye	19	kadar	120.941
497	ilgili	20	ki	96.402

Tablolar incelendiğinde her iki derlemde de en sık kullanılan 20 sözcükten 13'ünün ortak iken, sadece 7'sinin farklı olduğu dikkat çekmektedir. Ortak birimler “ve (bağlaç), bir (tanımlık, sıfat, sayı sıfatı), de/da (bağlaç), bu (zamir), ile (bağlaç, edat), için (edat), sonra (belirteç, tanımlık, bağlaç, edat), çok (belirteç, tanımlık, edat), olan (sıfat), olarak (belirteç, edat), daha (belirteç) ve ne (zamir, belirteç, bağlaç, sıfat)” sözcükleridir. Bu beklenen bir durumdur; çünkü, söz konusu birimler dilbilgisel işlevler üstlenen sözcüklerdir. Dilbilgisel işlev üstlenen sözcükler genellikle sözcükleri bağlama göreviyle kullanılması nedeniyle siktir.

TUD'da en sık kullanılan 20 sözcük içerisinde HMD'den farklı olarak “gibi”, “o”, “her”, “kadar”, “ki”, “ama”, ve “en” sözcüklerinin varlığı dikkat çekmektedir.

TUD, 1990-2009 yıllarını kapsayan 4438 veri kaynağından seçilen, 9 konu alanını ve 34 dilsel türü içeren metin örneklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. 48 milyona yakın sözcükten oluşan bu derlem Türkçenin son yirmi yıldaki kullanımını göstermektedir (Aksan, Aksan, Demirhan vd. 2012). Dolayısıyla HMD'ye göre daha kapsamlı ve genel amaçlı bir derlemidir. Bu durumda dilbilgisel işlevi olan “gibi (edat), o (zamir, tanımlık), her (tanımlık), kadar (edat), ki (bağlaç), ama (bağlaç) ve en (belirteç)” sözcüklerinin bu derlemin en sık kullanılan 20 sözcüğü içerisinde yer alması da şaşırtıcı değildir.

HMD'de ise TUD'dan farklı olarak “ise”, “ardından”, “olay”, “istanbul”, “dedi”, “türkiye” ve “ilgili” sözcüklerinin sık olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Haber metinlerinin dili hakkında ipucu veren bu sözcüklerin bağlam içerisinde incelenmesi sözcüğün hangi amaçla kullanıldığına daha iyi anlaşılması açısından gerekli görülmektedir. Aşağıda TUD'da sık kullanılan ilk 20 sözcük arasında olmayan fakat HMD'de 591 kez kullanılarak en sık kullanılan sözcükler arasında yerini alan “ardından” sözcüğü bağlam içinde gösterilmektedir:

-
1. (1) “Eğitim yuvalarında şoka neden olan olayın **ardından** iki kız öğrenci, hemen yakındaki Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi’ne kaldırıldı.”
  2. (70) “Şüpheli, ifadesinin alınmasının **ardından** dosyada elde edilen deliller kapsamında tutuklanması talebi ile Nevşehir Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi’ne sevk edilmiştir.”
  3. (140) “Erkek arkadaşı ile bindiği otobüste 6 kişinin tecavüzüne uğrayan genç kadının tedavi için götürüldüğü Singapur’da şiddetli iç kanama nedeniyle yaşamını yitirmesinin **ardından** ülke genelinde gösteriler düzenlenmişti.”
  4. (210) “Ambulansla Hitit Üniversitesi Çorum Eğitim ve Araştırma Hastanesi’ne kaldırılan Meryem Sönmez, ilk müdahalenin **ardından** Ankara Numune Hastanesi’ne sevk edildi.”
  5. (280) “... 8 Kasım’da çıkan şiddetli çatışmaların **ardından** milis güçlerinin başkentten çıkarılmasına yönelik müzakereler başlamıştı.
  6. (350) “... bir baklavacıda Emrah’ın oğlu Tayfun Erdoğan’ın çalıştığını ortaya çıkaran Polemik gazetesinin haberi önceki gün magazin gündeminin en çok konuşulan haberi oldu. Haberin **ardından** Tayfun Erdoğan’ın üç aydır asgari ücretle çalıştığı işyerinden çıkartıldığı öğrenildi.”
  7. (420) “Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Pakistan’daki temaslarının **ardından** ANA Uçağı ile yurda dönerken gündeme ilişkin değerlendirmelerde bulundu.”
  8. (490) “Erdoğan, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüşmesinin **ardından** Başbakanlık Merkez Bina’ya gelerek açıklama yaptı.”
  9. (560) “Gençlerbirliği Kulübü Başkanı İlhan Cavcav, alınan başarısız sonuçların **ardından** "faturayı" ilk olarak genel menajer Cem Onuk'a kesti.”
  10. (591) “Fenerbahçe, 8 günlük iznin **ardından** 2. yarı hazırlıklarına dün Can Bartu Tesisleri’nde başladı.”
-

Örnekler incelendiğinde derlemde 591 kez kullanılan “ardından” sözcüğü ile metindeki olayların sıralamasına vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu durumda haber metinlerinin kronolojik bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Aşağıda “olay” sözcüğü bağlam içinde verilmektedir:

-
1. (1) “**Olay**, saat 01.30 sıralarında Alpagut Bey Mahallesi Flora Evleri önünde meydana geldi.”
  2. (60) “Aradığım taksici gelmedi. Sonra başka bir taksiciyle **olay** yerinden ayrıldım.”
  3. (120) “**Olay**, saat 02.00 sıralarında, Kazım Dirik Mahallesi 220 Sokak 213 numarada meydana geldi.”
  4. (180) “Güvenlik güçleri **olay** yerinde inceleme yaparken, E.Ç.’de emniyete götürüldü.”
  5. (240) “2010 yılında yaşanan korkunç **olay** söyle gerçekleşti.”
  6. (300) “Şüpheli **olay** yerinden uzaklaşırken, yaralı genç **olay** yerine çağrılan ambulansla hastaneye götürülüyor.”
  7. (360) “Kazanın öğrenilmesi üzerine **olay** yerine Yeşilova’nın yanı sıra, Tefenni ve Karamanlı ilçelerinden ambulanslar sevk edildi.”
  8. (420) “**Olay**, geçtiğimiz hafta pazar günü merkez Seyhan ilçesine bağlı Reşatbey Mahallesi Fuzuli Caddesi üzerinde meydana gelmişti.”
  9. (480) “Abay’ın cesedi, savcının gelmesi için galeride bekletilirken Köyceğiz Kaymakamı Gürkan Demirkale de **olay** yerinde bilgi aldı.”
  10. (556) “Dünkü idmanda tek moral bozucu **olay** Portekizli savunma oyuncusu Bruno Alves’in gribal enfeksiyon sebebiyle çalışmaya katılmamasıydı.”
-

HMD’de 556 kez kullanılmış olan “olay” sözcüğü bu metinlerin genel özelliği hakkında bilgi vermektedir; çünkü, haber metinlerinin ana konusunu “olaylar” oluşturmaktadır. Bu cümleler haber niteliği taşıyan ve genellikle “olumsuz” vakaları işaret eden “olay” sözcüğünün genel olarak gönderim ögesi işleviyle kullanıldığını göstermektedir. 1 ve 3. cümlelerden “olay” sözcüğü ile kendisinden önce anlatılmış veya daha sonra anlatılacak olaya gönderme yapıldığı kanısına varılmaktadır. 2, 4, 6, 7 ve 9. cümlelerde ise sözcüğün “yeri” kelimesiyle birlikte kullanıldığında olayın meydana geldiği mekânı işaret ettiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu durum söz konusu sözcüğün mekân, zaman bildiren bir takım sözcüklerle bir araya gelerek haber metinlerinin “olayın meydana geldiği yeri ve zamanı bildirme” özelliğini yansıtması bakımından önemlidir. Haber niteliği taşıyan bu olayları niteleyen sıfat görevindeki sözcükler “olay” sözcüğün “olumsuz” semantik prozodiye sahip olduğunun göstergesidir. 5. cümledeki “korkunç olay” ve 10. cümledeki “moral bozucu olay” kullanımları bu düşüncüyü destekleyen örnekler arasında gösterilebilir.

Derlemde 533 kez kullanılmış olan “istanbul” sözcüğü haber metinlerinin çoğunlukla İstanbul ile ilgili olduğu yönünde bilgi vermektedir. Söz konusu sözcüğün bağlam içindeki durumu bu çıkarımın doğruluğunu destekleyici niteliktedir:

-
1. (1) “Olay, eşi ve diğer çocukları **İstanbul**'da oturan Ziya Akkaya'nın Yedigelli Köyü'ndeki evinde meydana geldi.”
  2. (60) “Seabird Havayolları, yarın sabah başlayacağı deniz uçağı seferleri ile Kocaeli'yi **İstanbul**'a bağlayacak.”
  3. (120) “**İstanbul**'da liselerde yapılan bir anket, gençlerin sigara, alkol ve uyuşturucu tehdidi altında olduğunu gözler önüne serdi.”
  4. (180) “Oyuncu Süheyl Eğriboz, geçen kasım ayında Aksaray'daki evinde geçirdiği rahatsızlığın ardından Samatya **İstanbul** Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne kaldırıldı.”
  5. (240) “26 Ocak tarihine kadar devam edecek festival programında yer alan 6 film, Türkiye'de ilk defa **İstanbul** Film Festivali'nde izleyicilerle buluşacak.”
  6. (300) ““17 Aralık operasyonu” operasyonunu yürüten **İstanbul** Emniyet Müdürlüğü'nde görevli 5 şube müdürü görevden alındı.”
  7. (360) “**İstanbul**'u sosyal, ekonomik, tarihi, kültürel, sanatsal, mimari, estetik, idari ve benzeri açılardan çalışacak yeni bir üniversitenin ağırlıklı olarak lisansüstü eğitim programlarına odaklanması gerektiğini ifade eden Bozlağan, ...”
  8. (420) “Dün Ankara'dan **İstanbul**'a geçen Norveç Kralı Türkiye'den bugün ayrılacak.”
  9. (480) “Geçen sene **İstanbul**'da ve burada birtakım olaylar oldu. Ancak yeter artık, artık bitti. Basketbol sahalarını arenaya çevirmenin bir anlamı yok.”
  10. (533) “Yurtdışındaki kısa süreli tatilini tamamlayan Beşiktaş Başkanı Fikret Orman, **İstanbul**'a döndü.”
-

Bu cümleler haberlere konu olan olayların İstanbul'da geçtiğini ya da İstanbul ile alakalı olduğunu ifade etmektedir. İstanbul'un Türkiye'nin en kalabalık şehri olması, bu sözcüğün haber metinlerinde yüksek sıklıkta geçmiş olmasının nedeni olarak gösterilebilir.

“istanbul” sözcüğü gibi derlemde 514 kez geçen “türkiye” sözcüğünden de haber metinlerinin diline ilişkin bir çıkarım yapmak mümkün değildir. Buna karşılık her iki sözcük de benzer olarak dile değil dünyaya dair bilgi vermektedir. Aşağıda “türkiye” sözcüğü bağlam içinde verilmektedir:

-
1. (1) “İncelemede H.Y.’nin Aralık 2012’de Fransa’dan **Türkiye**’ye giriş yaptığı, İstanbul’da kısa süre kaldıktan sonra Bursa’ya geçtiği tespit edildi.”
  2. (60) “**Türkiye** genelinde ağırlığı yetişkinlere bakan yaklaşık 700 yatak kapasiteli 25 AMATEM bulunuyor.”
  3. (120) “... İşçil, "Bir sosyal sorumluluk projesine destek verip tüm **Türkiye**'yi gezeceğim. Bu yıl oyunculuk yok" dedi.”
  4. (180) “Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, **Türkiye**'nin Kahire Büyükelçisi Ahmet Yıldız'ı kabul etti.”
  5. (240) “... Başbakan Erdoğan, “Bu millet kavramının içinde hep beraber **Türkiye** Cumhuriyeti vatandaşıyız. ...”
  6. (300) “Avrupalı Türk Demokratlar Birliği Teşkilatı Bürosu'nu açmak için Almanya'da bulunan AB Bakanı Egemen Bağış, vizenin 12 Eylül rejiminin **Türkiye**'ye attığı en büyük kazık olduğunu söyledi.”
  7. (360) “Dün Mısır Dışişleri Bakanlığı'na çağrılan Botsalı'ya **Türkiye** ile diplomatik ilişkilerin maslahatgüzarlık seviyesine indirildiği iletildi.”
  8. (420) “Real Madrid'e elendiğimiz eşleşmenin şekli de farklıdır. **Türkiye**'de olunca konuyu uzatıyoruz ama Avrupa'da kısa kesiyoruz.”
  9. (480) “Peki **Türkiye** Futbol Federasyonu yönetim kurulunda tartışılacak başvuru öncesi hazırlıklar ne âlemde?”
  10. (514) ““Twitter’da 9 milyonun üzerinde takipçisi var. Kaç forma satacağımı hesaplayın. **Türkiye**’deki en büyük marka olur.”
-

Bu cümlelerden “türkiye” sözcüğünün haber metninde aktarılan olayın ilgili olduğu veya gerçekleştiği mekân olarak yer aldığı anlaşılmaktadır. Ancak söz konusu sözcüğün 6 ve 7. cümlelerde Türk halkını, yöneticilerini ya da Türkiye’de yaşayan insanları işaret eden bir gönderim ögesi olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Derlemde sık kullanılan sözcüklerden biri de “dedi” kelimesidir. Bu sözcük haber metinlerinin olaya şahit olan 3. şahısların ifadelerini aktarma yoluyla haberi ayrıntılandırma özelliğini yansıtmaları bakımından dikkat çekicidir. Aşağıda “dedi” sözcüğü bağlam içinde verilmektedir:

-
1. (1) “Burada bahçede teneffüste bulunan kız öğrencilerin yanına giden saldırgan, "Benden korkmayın" **dedi.**”
  2. (60) “Başına isabet eden iki kurşun olduğu söyleniyor. Arkadaşlarımızın ifadesi bu. Durumu kritik. İnşallah iyi olur" **dedi.**” .
  3. (120) “... Savunma Bakanı Dehkan, "Savunma Bakanlığı Havacılık Kurumu tarafından üretilen insansız hava aracı, keşif ve gözetleme görevlerinin yanı sıra havadan karaya füzeler ve çeşitli roketlerle silahlandırılarak savaş görevlerini yürütme yeteneğine sahiptir" **dedi.**”
  4. (180) “Bir işim yok ve şuanda havan topu mermisinin isabet ettiği oda kullanılamaz halde" **dedi.**”
  5. (240) “Kendisini çok üzülerek kaybettiğimizi söylüyoruz. Sanat camiamız çok büyük bir ismi, çok büyük bir insanı kaybetti." **dedi.**”
  6. (300) “Adnan Şenses gibi sanatçıların her zaman değerini bilmek lazım. Böyle sesler bir daha gelmiyor.” **dedi.**”
  7. (360) “Genelkurmay Başkanı General Ray Odierno hükümeti eleştirirken, basına yaptığı açıklamada da, "Öyle bir zaman gelecek ki acil durum operasyonlarını yürütmek için gerekli sayıda kara kuvvetine bile sahip olamayacağız" **dedi.**”
  8. (420) “Çelik, "İçişleri Bakanımız 'hay hay, götürsünler cemevine' **dedi.** Fakat cenaze merasimi yapmak yerine Kızılay'a Sıhhiye'ye getirip, merasimi yapmak yerine bunu bir kalkışma malzemesi yapmak ...”
  9. (480) “Gökhan, Trabzonspor'da oynamanın her futbolcunun hayali olduğunu belirterek, "1461 Trabzon'daki tüm takım arkadaşlarım bu forma için sabırsızlanıyor. Bize nasip oldu ve layıkıyla taşımak için elimizden geleni yapacağız" **dedi.**
  10. (526) “Ben bir forvet oyuncusuyum ve gol atmak için yaşıyorum. Burada gol kralı olacağıma inanıyorum.” **dedi** .
-

Bu cümlelerden de anlaşıldığı üzere “dedi” sözcüğünün yüksek sıklıkta kullanılıyor olmasında haber metinlerinin 3. şahıslarla ilgili olmasının etkisi büyüktür. Ayrıca olaya şahit olan ya da olay hakkında bilgi sahibi olan 3. şahısların sözlerine yer verilmesi de söz konusu sözcüğün sık kullanılmasının nedenleri arasındadır. Bu durum aktarılan olayların 3. şahısların ifadeleri yoluyla desteklenmesinin söz konusu olduğu haber metinlerinin önemli bir özelliği olarak kaydedilmelidir.

TUD'dan farklı olarak HMD'de en sık kullanılan 20 sözcük arasında yer alan “ilgili” sözcüğünün bağlam içindeki kullanımını ise şöyle gösterilebilir:

-
1. (1) “Cinayet ile **ilgili** 5 kişi gözaltına alınırken, bu kişilerin evine gittikleri Ö. adlı kadın da Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü.”
  2. (50) “Olayla **ilgili** soruşturma sürüyor.”
  3. (100) “Olayla **ilgili** soruşturma devam ediyor.”
  4. (150) “Özel Halk Otobüsü Şirketleri Basın Müşavirliği de kazayla **ilgili** açıklamasında, "09.01.2014 Tarihinde öğlen saatlerinde FSM köprüsü Avrupa yönünde seyreden C-136 KOD Numaralı Özel Halk Otobüsü, ...”
  5. (200) “Cem Yılmaz'la Ahu Yağtu'nun 31 Aralık'ta boşanmasının ardından sürpriz ayrılıkla **ilgili** dikkat çekici iki iddia ortaya atıldı.”
  6. (250) “İşadamı Can Ateş'le ilişkisini kısa süre önce noktalayan ve bekâr bir anne olmaya hazırlanan ünlü oyuncuyla **ilgili** en merak edilen konu ise hamileliğinin zamanı oldu: ...”
-

-
7. (300) “Şu ihalede bu yolsuzluk oldu denmiyor. Kim kime ne vermiş bununla **ilgili** somut bir şey var mı? Hepsi resmiyete dökülmemiş şeyler olarak ortaya konuyor.”
  8. (350) “TBMM’de cuma namazı çıkışında gazetecilerin terör suçlularının siyaset yapabileceği iddialarıyla **ilgili** sorularını yanıtlayan MHP Grup Başkanvekili Yusuf Halaçoğlu, Başbakan’ın Diyarbakır’da yaptığı konuşmayı eleştirerek,
...”
  9. (400) “Devlet Bahçeli, toplantı sonrasında gazetecilerin Taraf gazetesinde yer alan 2004’teki MGK kararıyla **ilgili** sorularına muhatap oldu.”
  10. (497) “Yeşil-Beyazlı takıma gelmeden önce Colin Kazım ve Vederson’dan bilgiler aldığını dile getiren Sambacı, “Herkes Bursaspor ile **ilgili** pozitif şeyler söyledi.”
-

Bu cümlelerden “ilgili” sözcüğünün genel olarak olay, durum ve şahıslar arasında ilişki kurma ihtiyacından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Cümlelerde söz konusu kelimenin “bağlantılı, bağlantısı olan”, “hakkında”, “alakalı” anlamlarıyla bu ilişkiyi kurduğu görülmektedir. “ilgili” sözcüğünün kendisinden önce ya da sonra gelen “beş kişi”, “oyuncu”, “Bursaspor” gibi zamir ya da özel isimlerle birlikte kullanılması yoluyla aktarılan olay ile şahıs/lar ya da belli bir grup arasında bağlantı kurulmaktadır. Ayrıca “olayla ilgili soruşturma” ifadesinin haber metinlerinde sık olarak yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda bu kullanımın söz konusu tür için kalıplaşmış bir ifade olduğunu söylemek mümkündür.

C.2. HMD’nin Alt Derlemlerinde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Konularına göre gruplara ayrılan haber metinlerini ayrı ayrı ele almak ve her birinin en sık kullandığı 20 sözcüğü belirleyerek bu sözcükler bazında karşılaştırma yapmak gruplar arasındaki sözcüksel farklılığı ortaya koymak ve sözcük kullanımının konuyla ilişkisini incelemek açısından önemli görülmektedir. Bu nedenle politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor haberlerinde en sık kullanılan 20 sözcük incelenecektir:

C.2.1. Politika Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Politika Haberleri Alt Derlemi’nde en sık kullanılan 20 sözcük aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır:

Tablo 7: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Politika Haberleri Alt Derlemi		
Sıra	Sıklık	Sözcük
1	1143	ve
2	873	bir
3	552	bu
4	507	da
5	425	de
6	308	ile
7	263	türkiye
8	259	için
9	194	olarak
10	182	başbakan
11	182	istanbul
12	181	erdoğan
13	153	ilgili
14	132	olan
15	131	ise
16	120	daha
17	117	olduğunu
18	116	bakanı
19	116	başkanı
20	115	çok

Politika haberlerinde en sık kullanılan 20 sözcük içerisinde tanımlık, bağlaç, edat gibi dilbilgisel işlevler üstlenen birimlerin yanı sıra diğer haber metinlerinden farklı olarak “türkiye”, “başbakan”, “istanbul”, “erdoğan”, “bakanı” ve “başkanı” sözcüklerinin sık kullanımı dikkat çekmektedir. “türkiye” ve “istanbul” sözcüklerinin politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor konulu metinlerden oluşan genel HMD'nin en sık kullanılan 20 sözcüğü içinde yer aldığı daha önce de belirtilmişti. Bu nedenle politika haberlerinde sık kullanılan “başbakan”, “erdoğan”, “bakanı” ve “başkanı” sözcüklerinin bağlam içindeki durumunu incelemek yararlı görülmektedir. Aşağıda “başbakan” sözcüğü bağlam içinde verilmektedir:

1. (1) “Bir yandan partisinin yerel seçim adaylarını açıklayan **Başbakan** Recep Tayyip Erdoğan, diğer taraftan yurt gezilerine ağırlık veriyor.”

-
2. (20) “İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı’ndan habersiz olarak aralarında **Başbakan**’ın oğlu Bilal Erdoğan’ın da bulunduğu kişilere yönelik 25 Aralık baskınlarını başlatmak isteyen İstanbul Cumhuriyet Savcısı Muammer Akkaş, ...”
  3. (40) “Toplantı için sabah evinden çıkarak AK Parti İstanbul İl Başkanlığı’na gelen **Başbakan** Recep Tayyip Erdoğan, vatandaşların sevgi gösterisi ile karşılandı.”
  4. (60) ““Siz bu cümleleri Ergenekon davası sırasında söylemiyordunuz. Bu cümleleri **Başbakan** Erdoğan söylüyordu.”
  5. (80) “... sanki Atatürk Anadolu için kullandı gibi ifade etmiştir **Başbakan**, ama daha sonra bunun oraya ait olmadığını açıklamak zorunda kalmıştır. Türkiye’de Kürdistan tabirinin kullanılması söz konusu değildir.”
  6. (100) “**Başbakan** Erdoğan, Japon **Başbakan** ile stratejik ilişkiler anlaşmasını imzaladıklarını belirterek hükümetler arasında nükleer enerji santralının kurulmasına yönelik adımı attıklarını dile getirdi.”
  7. (120) “Bu operasyona **Başbakan** Erdoğan ve Fethullah Gülen’in destekçileri arasındaki şiddeti artan muharebe neden oldu.”
  8. (140) ““Bu seçimler, Cumhurbaşkanlığı seçimleri için de prova niteliğindedir. Her hal ve tavrından görülüyor ki **Başbakan**’ı korku sarmıştır.”
  9. (160) “**Başbakan** Erdoğan, Macaristan Başbakanı Victor Orban ile Başbakanlık Merkez Bina’da ortak basın toplantısı düzenledi.”
  10. (182) “Önceki gün Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüşen TBB Başkanı Metin Feyzioğlu, **Başbakan** Recep Tayyip Erdoğan ve Meclis’te grubu bulunan diğer partilerle de bir araya gelececeklerini açıkladı.”
-

Bu cümlelerde “başbakan” sözcüğünün çoğunlukla “erdogan” ve “recep tayyip erdoğan” sözcükleri ile bir arada kullanıldığı görülmektedir. Haber metinlerinin derlendiği dönemde (2013-2014) Recep Tayyip Erdoğan’ın başbakan olmasının bu beraberliği sağladığını söylemek mümkündür. 1, 3, 4, 6, 7, 9 ve 10. cümlelerden yola çıkarak “başbakan” sözcüğünün genellikle unvan görevinde kullanıldığı ifade edilebilir. 5 ve 8. cümlelerdeki “başbakan” sözcüğü dönemin başbakanı “Recep Tayyip Erdoğan”ı işaret eden bir gönderim ögesi olarak kullanılırken 6. cümledeki “japon başbakan” ifadesi de aynı şekilde Japonya başbakanını işaret etmektedir. Söz konusu döneme ait haber metinlerinde “başbakan” sözcüğünün “Recep Tayyip Erdoğan”ı işaret ettiği ve bu sözcüğün haber metinlerinde yüksek sıklıkta yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda dönemin siyasi gündemini en çok başbakanın meşgul ettiği çıkarımı yapılabilir.

HMD’de çoğunlukla “başbakan” sözcüğü ile bir arada kullanılan sözcükler arasında yer alan “erdogan” ismi aşağıda bağlam içinde verilmektedir:

-
1. (1) “Bir yandan partisinin yerel seçim adaylarını açıklayan Başbakan Recep Tayyip **Erdoğan**, diğer taraftan yurt gezilerine ağırlık veriyor.”
  2. (20) “Başbakan Recep Tayyip **Erdoğan**, Pakistan’daki temaslarının ardından ANA Uçağı ile yurda dönerken gündeme ilişkin değerlendirmelerde bulundu.”
  3. (40) “**Erdoğan**’ın önümüzdeki süreçte; Mersin, Hatay, Mardin, Balıkesir, Samsun, Eskişehir gibi iller başta olmak üzere 40’tan fazla ili turlaması öngörülüyor.”
  4. (60) “Araçların çevreci olacağını vurgulayan Başbakan **Erdoğan**, araçların iç mekânlarıyla istasyonlarda Selçuklu motiflerinin kullanılacağını da sözlerine ekledi.”
  5. (80) “Görüşme sonrası **Erdoğan** ile Zeydan, kameraların karşısına geçti.”
  6. (100) “Başbakan Recep Tayyip **Erdoğan**, istismar siyaseti değil hizmet siyaseti yaptıklarının altını çizerek, “Biz millete hizmetkâr olmaya geldik. ...”
  7. (120) “Japonya Başbakanı Abe, **Erdoğan**’ın, Tokyo’nun 2020 olimpiyatları için adaylıktan çekilmesi önerisine ise olumsuz cevap verdi.”
  8. (140) “Çelik, “duran Türkiye değil yürüyen Türkiye için, konuşan değil iş yapan Türkiye için borç alan değil borç veren bir ekonomi için Başbakan Recep Tayyip **Erdoğan**’a sahip çıkılacağını tüm dünyaya haykırmak için toplandıklarını” dile getirdi.”
  9. (160) “Başbakan Recep Tayyip **Erdoğan**, Antalya gezisi kapsamında Kepez’de toplu açılış törenine katıldı.”
  10. (181) “Önceki gün Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüşen TBB Başkanı Metin Feyzioğlu, Başbakan Recep Tayyip **Erdoğan** ve Meclis’te grubu bulunan diğer partilerle de bir araya geleceklerini açıkladı.”
-

Bu cümlelerde de görüldüğü üzere Erdoğan ismi, dönemin başbakanı “Recep Tayyip Erdoğan”ı niteleyen bir gönderim ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece soyadın kullanılması haber metinlerinin farklı bir özelliğini ortaya koymaktadır. Medya aracılığıyla geniş kitleler tarafından tanınan politik şahıslar, sanatçılar vs. yine medya aracılığıyla sadece soyadlarının kullanımı ile halkın kendilerini tanıyacağı bir konuma getirilmektedir. Bu da medyanın kamuoyu üzerindeki etkisini önemli ölçüde gösteren bir örnektir ve sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Aşağıda politika konulu haber metinlerinde 116 kez geçmiş olan “bakanı” sözcüğünün bağlam içindeki kullanımlarından örnekler verilmektedir:

-
1. (1) “Fransa Savunma **Bakanı** Jean-Yves Le Drian, operasyonun başladığını ve ülkeye giden Fransız askerlerinin Bangui’de dün gece devriye gezdiğini duyurdu.”
  2. (12) “Yolsuzluk soruşturması kapsamında çocukları gözaltına alınan İçişleri **Bakanı** Muammer Güler, Ekonomi **Bakanı** Zafer Çağlayan ve ...”
  3. (24) “Yani devletin valisi, emniyet müdürü, **bakanı**, haberdar olursa yolsuzluk soruşturması tehlikeye düşer diyenler, ...”
  4. (36) “Ekonomi **Bakanı** Zafer Çağlayan, Çevre ve Şehircilik **Bakanı** Erdoğan Bayraktar ve İçişleri Muammer Güler’in istifalarının ardından son istifa haberi AK Parti Ordu Milletvekili İdris Naim Şahin’den geldi.”
-

-
5. (48) “Erdoğan Bayraktar'ın "ihaleye fesat karıştırmakla" suçlanan oğlu Abdullah Oğuz Bayraktar ve danışmanı, AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Süleyman Soylu'nun kuzeni Sadık Soylu, Ekonomi **Bakanı** Zafer Çağlayan'ın oğlu Salih Kaan Çağlayan, ...”
  6. (60) “Kabinedeki yeni atamalarla ilgili kararnamede, 'Bakanlar Kurulunda görev alan Adalet **Bakanı** Sadullah Ergin, Aile ve Sosyal Politikalar **Bakanı** Fatma Şahin, ...”
  7. (72) “YAŞ’a Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necdet Özel, Milli Savunma **Bakanı** İsmet Yılmaz, kuvvet komutanları, orgeneral ve oramiraller katıldı.”
  8. (84) “İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı’nın yürüttüğü yolsuzluk ve rüşvet operasyonu kapsamında gözaltına alınan İçişleri **Bakanı** Muammer Güler’in oğlu Barış Güler ...”
  9. (96) “Belediye başkan adayları Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme **Bakanı** Binali Yıldırım’ın yerine Karaman Milletvekili Lütfü Elvan, ...”
  10. (116) “ABD Dışişleri **Bakanı** John Kerry Ortadoğu Barış Süreci için bölgeye gelmişken toplantının yapılması öngörülüyor.”
-

Bu cümlelerde “bakanı” sözcüğünün savunma, içişleri, dışişleri, ekonomi, aile ve sosyal politikalar, adalet gibi çeşitli bakanlıkların temsilcilerini nitelemek amacıyla kullanıldığı görülmektedir. “bakanı” sözcüğünün “başbakan” ve “erdogan” sözcükleri için de olduğu gibi politika haberlerinde en sık kullanılan sözcükler arasında yer alması, bu haberlerin öznelere oluşturmaları veya onları nitelermeleri yönüyle değerlendirildiğinde beklenen bir durumdur. Söz konusu sözcüklerin politika haberlerinin temel söz varlığı içinde yer aldığını söylemek mümkündür.

Derlemde “bakanı” ile aynı sıklıkta kullanılan bir diğer sözcük de “başkanı” sözcüğüdür. Aşağıda “başkanı” sözcüğü bağlam içindeki verilmektedir:

-
1. (1) “ABD **Başkanı** Barack Obama'nın göreve geldiği ilk günden itibaren İran'ın nükleer silah elde etmemesi hedefi olduğunu söylediğini belirten Kerry, ...”
  2. (12) “Genelkurmay **Başkanı** General Ray Odierno hükümeti eleştirirken, basına yaptığı açıklamada da, "Öyle bir zaman gelecek ki acil durum operasyonlarını yürütmek için gerekli sayıda kara kuvvetine bile sahip olamayacağız" dedi.”
  3. (24) “... CHP milletvekilleri İlhan Cihaner, Süleyman Çelebi, Kadir Gökmen Öğüt, Musa Çam, Candan Yüceer, Veli Ağababa, HDP Eş Genel **Başkanı** Sebahat Tuncel, ...”
  4. (36) “... derneğin İstanbul Şube **Başkanı** Tanay'ın "DHKP-C terör örgütü yöneticisi olmak", diğer avukatların ise "örgüt üyeliği" suçundan yargılanması talep edildi.”
  5. (48) “Yemeğe; TBMM **Başkanı** Cemil Çiçek, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Anayasa Mahkemesi **Başkanı** Haşim Kılıç, Yargıtay **Başkanı** Ali Alkan, ...”
  6. (60) “Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Recep Bozlağan, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a yazdığı mektupta, yalnızca İstanbul'u işleyen bir devlet üniversitesi kurulması talebinde bulundu.”
  7. (72) “Bucaklarla görüşmeyi DTK Eş **başkanı** Türk sürdürdü.”
  8. (84) “TBMM **Başkanı** seçilen Cemil Çiçek, üçüncü turda 299 oy aldı.”
  9. (96) “Mitingde AK Parti İstanbul Büyükşehir Belediye **Başkanı** Kadir Topbaş aleyhindeki
-

sloganlara izin vermedi.”

10. (116) “Barolar Birliği **Başkanı** Feyzioğlu, “İstanbul’da, ikinci operasyonda uygulanmayan tutuklama kararı verildi, Hatay’daki TIR olayında da aynı durum yaşandı.”

Bu cümlelerde “başkanı” sözcüğünün bağlam içinde çeşitli kurum, kuruluş ve siyasi partilerin başkanlarını ifade ederken kullanılan bir tamlayan olarak yer aldığı görülmektedir. “başbakan”, “erdoğan”, “bakanı” sözcükleri gibi “başkanı” sözcüğünün de politika haberlerinin temel söz varlığını oluşturan sözcükler arasında yer aldığı kaydedilmelidir.

C.2.2. Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde en sık kullanılan 20 sözcük aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır:

Tablo 8: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Magazin Haberleri Alt Derlemi		
Sıra	Sıklık	Sözcük
1	997	bir
2	826	ve
3	515	da
4	501	de
5	445	bu
6	327	için
7	322	çok
8	298	ile
9	203	ünlü
10	196	olan
11	191	sonra
12	161	o
13	160	daha
14	156	ise
15	139	gibi
16	137	en
17	133	dedi
18	124	ben
19	123	oyuncu
20	115	istanbul

Magazin haberlerinde dilbilgisel işlev üstlenen birimler dışında farklı olarak en sık kullanılan sözcükler “ünlü”, “dedi”, “ben”, “oyuncu” ve “istanbul”dur. Aşağıda magazin haberlerinde 203 kez yer alan “ünlü” sözcüğünün bağlam içinde verilmektedir:

1. (1) “Yaşayan en seksi erkek unvanına sahip, dünyanın en **ünlü** aktörlerinden "Ocean's Eleven" filminin yıldızı ...”
2. (22) “**Ünlü** şarkıcı 'Bir Demet Yasemin' programında Yasemin Bozkurt'un "vasiyet yazdınız mı?" sorusuna "Cenazemin roman havası eşliğinde kaldırılmasını istiyorum" şeklinde yanıt vermişti.”
3. (44) “ **Ünlü** müzisyen Ozan Doğulu, eşi Ece Hanım ve aralarında Selhan Aloğlu'nun da bulunduğu bir grup arkadaşıyla önceki akşam Beyoğlu'nda bir barda eğlendi.”
4. (66) “... yıllar sonra gerçekleştirdiği defileye sosyetenin **ünlü** bayanları büyük ilgi göstererek bol bol yeni tasarımların fotoğraflarını çekti.”
5. (88) “BABA İTİRAZI: 'O **ÜNLÜ**'
6. (110) “Gizemli bir erkekle Beşiktaş Çarşısı'nda balık keyfi yapan **ünlü** modelin, mekân içerisinde erkek arkadaşıyla hayli samimi olduğu öğrenildi.”
7. (132)“ İdo, **ünlü** sanatçı Hadise'nin kendisini sahneden indirmek istemesi iddiaları hakkında da şöyle konuştu: ...”
8. (154) “-Kuaförüm. Dükkânıma **ünlü** isimler geliyor.”
9. (176) “**Ünlü** oyuncu Nurgül Yeşilçay, geçtiğimiz pazar sabahı aynı zamanda komşusu olan sevgilisi yönetmen Tolga Karaçelik'i evinde ağırladı.”
10. (203) “Dünyaca **ünlü** caz müzisyeni Lars Danielsson albüme adını veren Patika isimli parçada kontrbası ile Bilal Karaman'a eşlik etti.”

1, 2, 3, 6, 7, 9, 10. cümlelerde “ünlü” sözcüğünün daha çok magazin haberlerinin öznelere oluşturulan şahısların aktörlük, şarkıcılık, müzisyenlik, modellik, oyunculuk gibi yaptıkları işi belirten nitelendirmelerinin önüne gelerek öznenin vurgusunu arttırdığı görülmektedir. Bu işleri yapan kimselerin medya aracılığıyla halkın gözü önünde oldukları, dolayısıyla tanınmış oldukları bilinen bir durumdur. Ancak “ünlü” sözcüğü bu kişilerin adının ve yaptığı işin önüne gelerek pekiştirme işlevi üstlenmektedir. 4. cümlede “ünlü” sözcüğü sosyete de “tanınmış” olan bayanları niteleyen bir sıfat görevindedir. 8. cümlede yer alan “ünlü isimler” sözcük grubunun, Türkiye ya da dünya çapında tanınan şahsiyetleri işaret etmede kullanılan bir gönderim ögesi olarak kullanılmıştır. 5. cümlede ise diğerlerinden farklı olarak bahsedilen şahsın “ünlü” olma durumu vurgulanmaktadır.

Magazin haberleri derleminde 133 kez geçen “dedi” sözcüğü bu haberlerin genellikle ünlülerin söylediklerini aktarma yoluyla yapıldığını yansıtarak magazin haberlerinin önemli bir özelliğini ortaya koymaktadır. Bu tür haberlerde ünlülerin ağızından çıkan her söz magazin haberi olarak sunulabilir. Ancak “ben” sözcüğünün sık kullanılan sözcükler

arasında yer alması ilginç bir durumdur. Haber metinlerinde çoğunlukla 3. şahıslar konu edilirken magazin haberlerinde “ben” zamininin yüksek sıklıkta kullanılmış olması bu haberlerin doğasını yansıtan bir kullanım olarak dikkat çekmektedir. Aşağıdaki cümleler derlemede 124 kez geçen “ben” sözcüğünün bağlam içindeki kullanımını göstermektedir:

-
1. (1) ““SEN İLE **BEN**’E EVET”
  2. (14) “**Ben** gençlerimizi seviyorum, Allah yollarını açık etsin.”
  3. (28) “**Ben** halkın nabzını çok iyi tutan bir sanatçuyum.”
  4. (42) “**BEN YEMEDİĞİM BİR GIDAYI KİMSEYE YEDİRMEM** Çiğ köfteyi kendisinin icat ettiğini, Türkiye’ye sevdirdiğini belirten Tatlıses, ...”
  5. (56) “Model Ebru Şancı da Okan Bayülgen’e “Çok saldırgansın bu gece yine. Niye?” demesi üzerine Bayülgen “Azdım çünkü. **Ben** çocuğuma da diyorum “Azma evladım” diye. Sizi gördüm mutlu oldum, enerji doldum filan falan” diyerek konuyu kapattı.”
  6. (70) “RONALDO **BEN** ETTİM SEN ETME””
  7. (84) “11 Eylül için yazdığı komplo teorileriyle bilinen akademisyen Kevin Barrett, İran televizyonu PressTV için kaleme aldığı yazıda, **Ben** Affleck’in devlet ajanı olduğunu, çektiği filmle savaş suçu işlemekten idam edilebileceğini yazdı.”
  8. (98) “Serdar Ortaç, gecenin başında dostluklarının nasıl başladığını şöyle anlattı: “20 sene önce tanıştık Ebru’yla. **Ben** o zamanlar radyocuydum.”
  9. (112) “Hadise, bu duruma ‘haksız rekabet oldu’ diyerek itiraz etti. Gökhan’a “Sen böyle bir şey yapacaksan keşke bana söyleseydin, **ben** de Yetenek Sizsiniz’den bir şey getirdim.” yorumunu yaptı.”
  10. (124) “**Ben** daha büyük çapta üretim yaptığımdan bu şekilde çalışmam mümkün değildi. Yüksek adette talep olursa elbette ki yine çalışırım.” diyor.”
-

Bu cümlelerde ünlülerin ağızdan çıkan sözlerin ya da kendilerine ait bir yazışmanın aynen alınarak haber metni içerisine yerleştirildiği görülmektedir. Ünlülerin özel hayatları dâhil tüm yaşadıkları veya yaptıklarıyla magazin haberi olma potansiyeline sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda “ben” sözcüğünün sık kullanımının magazin haberlerinin önemli bir özelliğini ön plana çıkardığı görülmektedir. Magazin haberlerinde özne olan “ünlü”nün sözlerinin birinci ağızdan aktarılması, haberin güvenilirliğini arttıran ve daha çok dikkat çekmesini sağlayan bir özelliktir. Bu doğrultuda bir olay, durum veya konu hakkında ünlülerin fikir, görüş ya da yorumlarını yansıtan sözlerini de okuyucuya sunulan bir kanıt olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak 7. cümledeki “ben” sözcüğü görüldüğü gibi zamir olan “ben” değil, Amerikalı bir oyuncu, yönetmen ve senarist olan Ben Affleck’in ismidir. Çalışmanın “yazım denetimi” bölümünde de değinildiği gibi sözcük listelerinin oluşturulmasında eşeslilikten kaynaklanan belirsizliklerin korunması nedeniyle farklı anlamlardaki sözcüklerle karşılaşmak mümkündür.

Derlemde 123 kez kullanılan “oyuncu” sözcüğü magazin haberlerinin öznesini oluşturan ünlülerden daha çok “oyunculuk” mesleğini yapanların bu haberlere konu olduğunu göstermektedir. Aşağıda “oyuncu” sözcüğü bağlam içindeki verilmektedir:

1. (1) “Yaman’ın (Çağatay Ulusoy) en yakın arkadaşı Mert’i canlandıran **oyuncu**, rolü için aylar öncesinden yoğun bir çalışma temposuna girdiğini söyledi.”
2. (14) “Olayın ardından Japon **oyuncu** Ayumi Takano ilginç bir tweet attı.”
3. (28) “Annesi Münevver Karaca ve babası Cüneyt Karaca’yla birlikte 12 Ocak 2013’te sinemadan dönen genç **oyuncu**, Büyükçekmece’de otomobilinin direksiyon hâkimiyetini kaybetti.”
4. (42) “Ben **oyuncu** olarak her şeyi ondan öğrendim.”
5. (56) “Diziye yeni katılan Gürkan Uygun için ise "Gürkan başarılı bir **oyuncu**. Mimar Sinan karakterini çok güzel canlandırıyor" dedi.
6. (70) “Ünlü **oyuncu** "Son iki yıldır gerçek hikâyeler üzerine üç tane senaryo yazdım. İki tane tamamlandı ama bir tanesi henüz bitmedi. Yazdığım hikâyelerden birini filme çekmeyi çok isterim" diye konuştu.”
7. (84) “People dergisinin haberine göre, ünlü **oyuncu** Jennifer Aniston ve Justin Theroux'nun düğün hazırlıkları yeni bir tarih belirlenmeden askıya alındı.”
8. (98) “Meryem Uzerli, rol aldığı diziyi bırakıp ülkesine döndüğünde Can Ateş de sevgilisini yalnız bırakmamış, onunla birlikte Almanya'ya gitmişti. Ünlü **oyuncu**, işte o dönemde hamile kaldı, kısa bir süre sonra da bebek beklediğini öğrendi.”
9. (112) “Eskiden yaşantıların daha basit olduğunu kaydeden ünlü **oyuncu**, bunları hatırlamanın herkese iyi geldiğini düşünüyor.”
10. (123) “Karakteri oynayan ise çiçeği burnundaki **oyuncu** Sadettin Tolan. Meftun’u ‘en büyük bilginin bilgisizlik olduğunu fark etmiş’ diye tarif eden Tolan, ailesinin de Balkanlar’dan gelmiş olması sebebiyle bu rolü oynadığını söylüyor.”

Bu cümleler incelendiğinde “oyuncu” sözcüğünün tıpkı zamirler gibi bahsedilen kişinin adının yerine gelerek o kişiyi işaret ettiği durumlar dikkat çekmektedir. 1, 3, 6, 8 ve 9. cümleler bu kullanıma örnek olarak gösterilebilir. 2, 7 ve 10. cümlelerdeki “oyuncu + oyuncunun ismi” şeklindeki kullanımlarda ise söz konusu sözcük “oyunculuk” mesleğini yapan kişinin isminin önüne gelerek “unvan” görevinde kullanılmıştır. Cümleler incelendiğinde dikkat çeken diğer bir nokta ise “oyuncu” sözcüğünden önce genellikle “ünlü” sözcüğünün gelmiş olmasıdır. Daha önce “ünlü” sözcüğü bağlam içinde incelenmiş ve ünlü insanların mesleğinin önüne gelerek “pekiştirme” unsuru olarak kullanıldığı durumlara değinilmişti. Burada da aynı şekilde “oyunculuk” mesleğini yapan kişiyi işaret eden sözcüğün önüne gelerek pekiştirme görevinde kullanılmıştır.

“oyuncu” sözcüğünün magazin haberlerinde en sık kullanılan sözcükler arasında yer alması derlemin oluşturduğu 2013-2014 yıllarında “oyunculuk” mesleğinin diğerlerine

göre daha çok rağbet gördüğünü akla getirmektedir. Ancak bu konuda sağlıklı bir tespit yapmak için magazin haberlerini artzamanlı olarak incelemek gerektiği düşünülmektedir. Bu durum derlem araştırmaları yoluyla kültür ve sosyal meseleler ile ilgili bir şeyler söylemenin de mümkün olabileceğini göstermektedir.

Derlemde en sık kullanılan sözcüklerden biri de “istanbul”dur. Sıklık sayısı 113 olan bu sözcüğün magazin haberlerindeki kullanımı, politika haberlerinden farklı olarak ünlülerin ve ünlülerin yer aldıkları projelerin genellikle İstanbul ile bağlantılı olmasından kaynaklanmaktadır.

C.2.3. Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde en sık kullanılan 20 sözcük aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır:

Tablo 9: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi		
Sıra	Sıklık	Sözcük
1	1002	ve
2	603	bir
3	394	da
4	377	de
5	309	bu
6	301	için
7	231	ile
8	195	olay
9	165	gelen
10	160	nedeniyle
11	142	ardından
12	137	sonra
13	133	ise
14	129	olan
15	127	ne
16	126	meydana
17	126	çok
18	123	olarak
19	121	göre
20	114	polis

Güncel olay haberlerinde diğerlerinden farklı olarak “olay”, “gelen”, “nedeniyle”, “ardından”, “meydana”, “göre” ve “polis” sözcüklerinin sık olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Genellikle doğal afetler, kazalar, dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeler ile ilgili haberlerin yer aldığı bu haber metinlerinde olayların neden-sonuç ilişkisi içerisinde verildiği, “nedeniyle” sözcüğünün sık kullanılmasından anlaşılmaktadır. Aşağıda sözcüğün bağlam içindeki kullanımını verilmektedir:

-
1. (1) “Şüphelilerden O.T. ve Z.O. isimli şahıslar yaşlarının küçük olması **nedeniyle** adli makamlara sevk edilmek üzere kontrol altına alınmış, ...”
  2. (18) “Bu sene ekimin az yapılması **nedeniyle** pazardaki fiyatı tavan yapan patatesin fiyatı 3,5 TL oldu.”
  3. (36) “Gece saatlerinde kent merkezinde yaklaşık 25 kilometre hızla esen lodos **nedeniyle** bacalardan geri tepen gazlar zehirlenmelere neden oldu.”
  4. (54) “Adıyaman’da öğretmenleri taşıyan servis yoldaki buzlanma **nedeniyle** yoldan çıkarak 150 metrelik uçurumdan uçtu.”
  5. (72) “...”Dün akşam bu yaşlı çiftimizi almayı denedik, ancak 1.5 metreyi bulan yoğun **nedeniyle** köye ulaşamadık.”
  6. (90) “ Savaşta birçok yakınına kaybeden ağabey Akil canını kurtarmanın ve ailesine kavuşmanın mutluluğunu kız kardeşinin ölmesi **nedeniyle** yaşayamadı.”
  7. (108) “ Cygnus'un uzaya fırlatılışının, Güneş fırtınası **nedeniyle** dün de 3. kez ertelenmesi UÜ'nün uzay görevinin 4 yıl daha uzatılması sonucunu doğurdu.”
  8. (126) “... İl Özel İdare ve 112 Acil Servis ekipleri, kar yağışı ve tipi **nedeniyle** köye ulaşamadı.”
  9. (144) “ Derse geç kalan öğrenciler, yetişebilmek için hız yaptı. Yağmur **nedeniyle** zeminin kaygan olması yüzünden otomobil virajı alamayıp kontrolden çıktı.”
  10. (160) “... polis memuru İsmail Yıldırım, görev **nedeniyle** motosikletle Anadolu yakasına geçmek için Boğaziçi Köprüsü'ne geldi. Yıldırım'ın kullandığı motosikletle Palamut'un kullandığı motosiklet, köprü girişinde çarpıştı.”
-

Bu cümlelerden “nedeniyle” sözcüğünün sık kullanımının neden-sonuç ilişkisi kurma ihtiyacından kaynaklandığı açıkça anlaşılmaktadır. Yine bu haberlerde sık kullanılan “ardından” ve “sonra” sözcükleri de bir başka önemli özelliği ortaya koymasına, olayların kronolojik bir sıralamayla aktarıldığını göstermesi bakımından önemlidir.

Güncel olay haberlerinde “meydana” ve “gelen” sözcüklerinin en sık kullanılan 20 sözcük içerisinde yer alması bu iki sözcüğün “meydana gelen” biçiminde birlikte kullanıldığını düşündürmektedir. Ancak bu tespiti yapabilmek için söz konusu sözcüklerin bağlam içindeki görünümünü incelemek gerekli görülmektedir. Aşağıda “meydana” sözcüğünün bağlam içindeki kullanımını gösteren örneklere yer verilmektedir:

-
1. (1) “Nedeni belirlenemeyen patlama, okulun B bloğundaki bodrum katında bulunan kalorifer kazanında **meydana** geldi.”
  2. (14) “ Kaza, saat 18.30 sıralarında, ilçeye bağlı Bakır Beldesi'nde **meydana** geldi.”
  3. (28) “Japonya'da 11 Mart 2011'de **meydana** gelen ve ülke tarihinin en büyük depremi olan Tohoku depremi sonucu ortaya çıkan dev tsunami dalgaları ülkede büyük bir nükleer felaket yaşanmasına neden olmuştu.”
  4. (42) “Dün saat 20.55'de Antalya'da merkez üssü Baseni olan 4.2 büyüklüğünde bir deprem **meydana** geldi.”
  5. (56) “Sivas'ta **meydana** gelen trafik kazasında yaralılara yardım etmek isteyen Hataylı Astsubay Hüseyin Burhan, başka bir aracın çarpması sonucu şehit oldu.”
  6. (70) “ Yalova- Bursa karayolunda dün gece **meydana** gelen kazada yaşamlarını yitiren Yalova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Endüstri Mühendisliği Bölümü 3. sınıf öğrencileri Sıla Daşdemir ve Buse Karakurum'un cenazeleri, yapılan otopsi sonrası aileleri tarafından teslim alındı.”
  7. (84) “Olay, İlkadım ilçesi Hançerli Mahallesi'nde bulunan Abdullahpaşa Camii'nde **meydana** geldi.”
  8. (98) “ Yaşanan ani sıcaklık artışlarıyla iklim değişiklikleri **meydana** gelmekte, fiziksel ve doğal çevre, kent yaşamı, kalkınma, ekonomi, teknoloji, insan hakları, tarım, gıda, temiz su ve sağlık gibi yaşamın bütün alanlarını olumsuz etkileri görülmektedir.”
  9. (112) “ Araçta maddi hasar **meydana** gelirken, sürücü TIR'ın denize düşmesi esnasında atlayarak kurtuldu.”
  10. (126) “ Peş peşe **meydana** gelen depremlerde can ve mal kaybı olmazken, kısa süreli paniğe yol açtı.”
-

Genel olarak afet, kaza gibi olumsuz olayların yer aldığı güncel olay haberlerinde, “meydana gelen” ya da “meydana geldi” ifadeleri olumsuzluk bildiren bir gönderim ögesi olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca “meydana” sözcüğünün sıklıkla “gel-“ fiili ile birlikte kullanılması sözcük tercihinin tutumla ilişkisi bakımından da değerlendirilmelidir. Bu durum haber metinlerinde sözcük seçiminin olay, durum, konu ve tutum hakkında ipucu verdiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Aşağıda “gelen” sözcüğünün bağlam içindeki kullanımlarından örneklere yer verilmektedir:

-
1. (1) “Erenköy Gümrük Müdürlüğüne **gelen** çok sayıda TIR sürücüsü kendisini interpol polisi olarak tanıtan bir kişi tarafından paralarının alındığını belirterek polise müracaat etti.”
  2. (18) “İhbar üzerine **gelen** acil yardım ekiplerinin yaptığı kontrolde, Davut'un kaza yerinde hayatını kaybettiği belirlendi.”
  3. (36) “Aydın'ın Köşk İlçesi'nde Jandarma Bölük Komutanı olarak görev yaparken geçen yıl 26 Nisan'da izne ayrılıp Bursa'ya **gelen** 30 yaşındaki Üsteğmen Kazım Topaç ile ilgili yeni bir gelişme yaşandı.”
  4. (54) “... aynı kavşakta daha önce meydana **gelen** kazalarda çok sayıda kişi ölmüş ve
-

---

yaralanmıştı.

5. (72) “Olay yerine **gelen** Samsun Emniyet Müdürlüğü Sualtı Grup Amirliği ekipleri Fatih Danışmaz'ın cesedini sudan çıkardı.”
  6. (90) “Adana'da bir kayığın alabora olması sonucu 3 kişinin kurtarıldığı, 2 kişinin kaybolduğu anda olay yerine ambulans ile **gelen** doktorun, gölde hala bulunamayan Turgut Bülbül'ün (33) ablası Dr. Nuran Bülbül olduğu ortaya çıktı.”
  7. (108) “Altun ve Koç'un cesedi, olay yerine **gelen** Cumhuriyet savcısı ve jandarma ekiplerinin incelemesinin ardından Trabzon Adli Tıp Kurumu'na kaldırıldı.”
  8. (126) “AFAD'dan yapılan açıklamada, bugün aşırı yağış sonucu meydana **gelen** sel sebebiyle bazı köy yerleşimlerinin etkilendiği, Sinop – Ayancık yolu üzerinde bulunan Gebelik Köprüsü'nün yıkıldığı ...”
  9. (144) “Sabun Çayı üzerinde bulunan enerji santralinden çay yatağına su bırakılmadığı için şelalenin kuruduğu ve doğal yaşamın zarar gördüğünü bildiren vatandaşlara DSİ 6. Bölge müdürlüğünden **gelen** cevapta firmanın konu hakkında uyarıldığı belirtildi.”
  10. (165) “Peş peşe meydana **gelen** depremlerde can ve mal kaybı olmazken, kısa süreli paniğe yol açtı.”
-

Bu cümlelerde “meydana” sözcüğünün “gel-” fiili ile, fakat “gel-” fiilinin farklı sözcükler ile eşdizimlenebildiği görülmektedir. Önce sıklık listesinden, sonra 10 satırdan hareketle yaptığımız bu çıkarımın doğruluğunu ispatlamak amacıyla derlemde 126 kez geçmiş olan “meydana” sözcüğünün bağlam içerisindeki tüm kullanımları incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda “meydana” sözcüğünün 126 kullanımının tamamında “gel-“ fiili ile eşdizimlendiği görülmüştür.

“gelen” sözcüğünün sadece 4, 8 ve 10. cümlelerde “meydana” sözcüğü ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Diğer cümlelerde “gelen” sözcüğünden önceki sözcükler “nereye, nasıl, neden, ne ile” sorularının cevabı niteliğindedir. Bunlar arasında 5 ve 7. cümlelerde yer alan “olay yerine” sözcük grubu çoğunlukla olumsuz bir olayın aktarıldığı güncel olay haberlerindeki olumsuzluğu yansıtan bir kalıp olması yönüyle diğerlerinden farklıdır.

Güncel olay haberleri derleminde sık kullanılan bir başka sözcük olan “göre” sözcüğü, bu tür haberlerde meydana gelen olayla ilgili tanıkların ya da bilgi sahibi olan kişilerin görüşlerine yer verildiğini ve bu kaynaklardan edinilen bilgilerin aktarıldığını göstermektedir. Yine bu derlemde sık kullanılan “polis” sözcüğü güncel olay haberlerine genellikle polisin dâhil olduğu olayların konu olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

C.2.4. Üçüncü/ 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde en sık kullanılan 20 sözcük aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır:

Tablo 10: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi		
Sıra	Sıklık	Sözcük
1	4641	ve
2	3667	bir
3	2323	da
4	2085	de
5	1970	bu
6	1597	ile
7	1460	için
8	873	sonra
9	809	çok
10	789	ise
11	706	olan
12	662	daha
13	633	olarak
14	591	ardından
15	562	ne
16	556	olay
17	533	istanbul
18	526	dedi
19	514	türkiye
20	497	ilgili

3. sayfa haberlerinin en sık kullanılan sözcüklerine bakıldığında genel veya diğer haber metinlerine göre farklı bir kullanım olmaması dikkat çekicidir. Ancak bazı kelimeler bu haber metinlerinin dili hakkında ipucu vermesi bakımından önemlidir. Örneğin “ardından” sözcüğü 3. sayfa haberlerinin kronolojik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

“türkiye” ve “istanbul” sözcükleri 3. sayfa haberlerinin Türkiye ve özellikle İstanbul’da sık olarak yaşandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca 3. sayfa haberlerinde “ilgili” ve “dedi” sözcüklerinin sık kullanımı, bu haber metinlerinde meydana gelen olaylarla ilgili şahısların, tanıkların, çevrenin ya da konu hakkında fikir sahibi olan kişilerin sözlerine de yer verildiğini göstermektedir. Söz konusu sözcükler farklı konulara ait haber metinleri içerisinde de yer aldığı ve bağlam içindeki kullanımlarını gösteren örneklerle incelendiği için aynı sözcüklerin ayrıntılı olarak tekrar incelenmesi gerekli görülmemektedir.

C.2.5. Spor Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Spor Haberleri Alt Derlemi’nde en sık kullanılan 20 sözcük aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır:

Tablo 11: Spor Haberleri Alt Derlemi’nde En Sık Kullanılan İlk 20 Sözcük

Spor Haberleri Alt Derlemi		
Sıra	Sıklık	Sözcük
1	848	ve
2	597	da
3	589	bir
4	460	bu
5	460	de
6	403	ile
7	281	için
8	208	ise
9	202	ilk
10	197	galatasaray
11	195	çok
12	179	dakikada
13	178	fenerbahçe
14	168	teknik
15	160	son
16	156	beşiktaş
17	146	en
18	138	daha
19	129	trabzonspor
20	127	olan

Spor haberleri farklı konulardaki haber metinlerine göre sözcüksel çeşitlilik bakımından yüksek bir yüzdeye sahip olmasa da, bu haber metinlerinde kullanılan sözcüklerin diğer metinlere göre daha farklı olduğu dikkat çekmektedir. “galatasaray”, “fenerbahçe”, “beşiktaş” ve “trabzonspor” en sık kullanılan sözcükler arasındadır. Bu veri, adı geçen takımların spor dünyasında önemli bir yeri olduğunu ve futbolun diğer spor dallarına göre haber metinlerine daha çok konu olduğunu göstermektedir. Sık kullanılan “ilk”, “teknik”, “son” ve “dakikada” sözcükleri ise spor haberlerinin diğer haber metinlerine göre daha farklı bir kelime kadrosuna sahip olduğunu gösteren diğer önemli sözcüklerdir. Aşağıda “ilk” sözcüğünün bağlam içinde verilmektedir:

-
1. (1) “Galatasaray **ilk** yarıyı 1-0 önde kapattı.”
  2. (22) “... 14. haftada Sivasspor'u konuk eden siyah-beyazlılar, Almeida'nın 5. dakikada attığı golle **ilk** 45 dakikayı 1-0 önde tamamlarken, ikinci yarıda yine düşüş yaşadı ve karşılaşma 1-1 berabere sona erdi.”
  3. (44) “Futbol dışındaki sporlara da ilgi olması, Türkiye'de bir hayli takipçisi ve seveninin bulunduğunu kanıtlayan yoğun ilgi Kick Boks'un Dünya Şampiyonlar Ligi olan Glory World Series'in yetkililerini dünya şampiyonluk maçının gerçekleştirilebileceği global aday şehirler arasında İstanbul'u **ilk** sıralara çekti.”
  4. (66) “ Milli tenisçi Marsel İlhan, Avustralya Açık Tenis Turnuvası elemeleri **ilk** turunda yarın ev sahibi ülkeden Matthew Barton ile karşılaşacak.”
  5. (88) “Kayseri'de **ilk** kez... Spor Toto Süper Lig'de geride kalan sezonun şampiyonu Galatasaray ile Ziraat Türkiye Kupası şampiyonu Fenerbahçe, TFF Süper Kupa maçında Kayseri'de karşı karşıya geldi.”
  6. (110) “Ziraat Türkiye Kupası yarı finalindeki Eskişehirspor-Fenerbahçe maçının **ilk** yarısı 1-1 berabere sonuçlandı.”
  7. (132) “UEFA Şampiyonlar Ligi B Grubu'nda Galatasaray ile İtalya'nın Juventus takımı arasında oynanan karşılaşmanın **ilk** yarısı 0-0 berabere bitti.”
  8. (154) “Devre arasına 29 puanla 5. sırada giren Sivasspor, sezonun **ilk** yarısında en az oyuncu değişikliğine giden takım oldu.”
  9. (176) “Beşiktaş, **ilk** yarının son haftasında deplasmanda Gençlerbirliği'yle karşılaşacak.”
  10. (202) “Süper Lig'in **ilk** yarısını değerlendiren Bursaspor'un Arjantinli yıldızı Belluschi de taraftarlara umut dağıttı.”
-

Bu cümlelerde “ilk” sözcüğünün kendisinden sonra gelen “yarı” sözcüğüyle sık olan birlikteliği dikkat çekmektedir. Bu durumda “ilk yarı” sözcüğünün spor haberleri için “karşılaşmanın 2 bölümden oluştuğunu” belirten önemli bir terim olduğunu söylemek mümkündür. 2. cümlede geçen “ilk 45 dakika” ifadesi de “ilk yarı” sözcüğü ile aynı anlama gelen bir başka kullanımdır ve bu örnekler “ilk” sözcüğünün söz konusu metinlerin aktarılmasında kronolojik sıralamaya dikkat edildiğinin de altını çizmektedir. 4. cümlede “ilk” sözcüğünden sonra gelen “tur” sözcüğü spor karşılaşmalarının “tur”lardan oluştuğunu

belirten ve spor alanında kullanılan bir terim olması bakımından önemlidir. Ancak 5. cümlede yer alan “ilk kez” ifadesi spor haberlerinin herhangi bir özelliğini yansıtacak nitelikte bir kullanım değil, aktarılabacak haberin “daha önce olmamış, ilk defa olacak olan” bir olay olduğunu vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.

Spor haberleri derleminde en sık kullanılan sözcüklerden biri olan “dakikada” sözcüğünün bağlam içindeki kullanımına dair örnekler aşağıda verilmektedir:

-
1. (1) “4. **dakikada** Balıkesirspor'da Rıza'nın savunmadan çıkarken kaptırdığı topu Ambrabat aldı.”
  2. (20) “Beşiktaş İntegral Forex Broekhoff'un isabetli faul atışlarıyla farkı 27'nci **dakikada** 2 sayıya (43-41) indirdi.”
  3. (40) “45. **dakikada** ani gelişen Fenerbahçe atağında, ceza yayı önünde topla buluşan Sow'un bekletmeden vuruşunda, meşin yuvarlak Muslera'da kaldı.”
  4. (60) “61. **dakikada** Gaziantepsporlu Traore'nin ceza alanı çizgisi önünde düşürülmesinden kazanılan faul atışını kullanan Medunjanin, topu kalenin üstünden az farkla dışarı attı.”
  5. (80) “32. **dakikada** Soner'in ceza yayı çizgisi üzerinden şutunda meşin yuvarlak, direğin üstünden az farkla auta gitti.”
  6. (100) “Türk Telekom Arena'da dün akşam saat 21.45'te başlayan ancak İstanbul'da etkili olan kar yağışı nedeniyle Portekizli hakem Pedro Proença tarafından 31. **dakikada** tatil edilen karşılaşmaya, kaldığı yerden 0-0 beraberlikle devam edildi.”
  7. (120) “90. **dakikada** gelişen Trabzonspor atağından Malouda'nın pasıyla kaleci ile karşı karşıya kalan Henrique'in vuruşunda meşin yuvarlak az farkla auta çıktı.”
  8. (140) “45+1. **dakikada** Lichtsteiner'in Galatasaray ceza sahasının sağından yaptığı ortada, altıpas üzerinde Qualiarella'nın vuruşunda meşin yuvarlak kaleci Muslera'da kaldı.”
  9. (160) “61. dakikada konuk Bursaspor tekrar öne geçti. Bu **dakikada** Şener'in pasıyla kale önünde topla buluşan Sestak gelişine vurdu, meşin yuvarlak filelere gitti: 1-2.”
  10. (179) “İkinci 10 **dakikada** mücadele gücü yüksek basketbol sergilendi.”
-

Bu cümlelerde görüldüğü üzere “dakikada” sözcüğünün kullanımı “sıra sayısı + dakikada” biçimindedir. Spor haberlerinde karşılaşmaların dakika dakika aktarıldığının kanıtı olan bu veri, söz konusu haber metinleri için kronolojik ve ayrıntılı anlatımın önemini ortaya koymaktadır.

Derlemde 168 kez geçen ve spor haberleri için en sık kullanılan 20 sözcük arasında yer alan “teknik” sözcüğünün bağlam içinde gösterildiği örnekler aşağıda verilmektedir:

-
1. (1) “Beşiktaş'ın Ziraat Türkiye Kupası'ndan Bucaspor'a yenilerek elenmesini ne **teknik** direktör Slaven Bilic ne de yönetim kabullenebildi.”
  2. (18) “Alman basını, gurbetçi orta saha oyuncusunun yeni **teknik** direktörü Robin
-

-
- Dutt'tan yeterince şans bulamadığını, bu nedenle oynayabileceği bir takıma gitmek istediğini kaydetti.”
3. (36) “**Teknik** direktör Akçay’ın da Jodlowiec’ten etkilendiği ve transferde ısrarcı olduğu belirtildi.”
  4. (54) “-Fethiyespor cephesi Fethiyespor **Teknik** Direktörü Engin İpekoğlu da mücadele ettikleri PTT 1. Ligi'nde sıkıntılı günler yaşadıklarına değindi.”
  5. (72) “Süper Lig'de geçen sezonun 28. haftasında oynanan Mersin İdmanyurdu maçındaki davranışları nedeniyle 9 maç ceza alan deneyimli **teknik** adam, cezasının 6 maçlık bölümünü ligde çekti.”
  6. (90) “**Teknik** direktör Mustafa Uğur yönetiminde antrenman yapan futbolcular, ısınma hareketleri ve koşudan sonra topla çalışma yaptı.”
  7. (108) “Perçin, AA muhabirine yaptığı açıklamada, Özcan Kızıltan ile yollarının ayrılmasının ardından yeni **teknik** direktör konusunda çalışmalarının tüm hızıyla devam ettiğini söyledi.”
  8. (126) “Juventus ile oynadığı Şampiyonlar Ligi maçı öncesinde Elazığspor maçıyla birlikte üçlü savunmaya dönen **teknik** direktör Roberto Mancini, Alex Telles’in kadroya katılması sonrasında Eboue'yi tribüne gönderecek.”
  9. (144) “Trabzonspor'un ve milli takımın eski **teknik** direktörü Şenol Güneş de siyah - beyazlı takımın uçağıyla Trabzon'a geldi.”
  10. (168) “ **Teknik** Direktör Ersun Yanal yönetimindeki ilk antrenmanda koordinasyon ve çabukluk çalışmaları yapıldı.”
-

Bu cümlelerin biri dışında hepsinde “teknik” sözcüğünün kendisinden sonra gelen “direktör” sözcüğü ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Buradan yola çıkarak *Türkçe Sözlük*'te (2011: 2306) “Spor takımının oyuncularını kurduğu düzene göre oynatan, oyuncularla spor kulübü arasında ilişkileri düzenleyen kişi” olarak tanımlanan “teknik direktör” sözcüğünün spor haberlerinde önemli bir yeri olduğu söylenebilir. 5. cümlede yer alan ve diğerlerinden farklı olan “teknik adam” kullanımı da spor camiasında “teknik direktör” ile aynı kişiyi işaret etmektedir.

-
1. (1) “SON KULLANMA TARİHİ GEÇMESİN”
  2. (18) “Kardemir Karabükspor ve Sivasspor ile berabere kalan "Kara Kartallar", Torku Konyaspor'u mağlup etti, **son** olarak da Kasımpaşa'ya yenildi.”
  3. (36) “Utah Jazz, Oklahoma City Thunder'ı evinde 112-101 ile geçerken, rakibinin 8 maçlık galibiyet serisine de **son** verdi.”
  4. (54) “Periyodun son dakikasında Bogdanovic ve Murat Kaya'nın üç sayılık basketleriyle farkı 11 sayıya (48-59) kadar çıkararak konuk ekip, **son** çeyreğe de 59-50 önde girdi.”
  5. (72) “Orta alanda Kampl üzerinde duran Yanal'a, “Fernandes'i bonservis ücreti olmadan alabiliriz” denildi. Ancak başarılı çalıştırıcı, **son** dönemde sürekli sorunlarla gündeme gelen Fernandes'e sıcak bakmadı.”
  6. (90) “Ender Arslan ve Kerem Gönüm'ün çabaları ve Emir Peldzic'in sayılarıyla farkı 5'e çeken Ay-Yıldızlı takım, devrenin **son** bölümünde Belinelli'nin sayılarına engel olamadı ve soyunma odasına 44-34'lük skorla gitti.”
-

-
7. (108) “Cavcav'ın, daha sonra teknik direktör Metin Diyadin ile de bir görüşme yaptığı ve Diyadin'in Gençlerbirliği'ndeki görevine **son** verildiği öğrenildi.”
  8. (126) “Hazırlıklarını tamamlayan ve Ümraniye Tesisleri'nde kampa giren Kartal'da, Slaven Bilic talebelerine **son** uyarısını yaptı: ...”
  9. (144) “Miami Heat'in oyun kurucusu Chalmers, **son** saniyede kaydettiği üçlkle takımının son çeyreğe 72-71 önde girmesini sağladı.”
  10. (160) “Ancak **son** dönemde hocamızın istediği oyunu ortaya koyduğumuzu görebiliriz.”
-

Bu cümlelerde “son” sözcüğü kendisinden sonra gelen “çeyrek”, “dönem”, “bölüm”, “saniye” sözcükleriyle bir araya gelerek spor haberlerinin kronolojik olarak aktarılmasını sağlamaktadır. 2. cümlede yer alan “son olarak” kullanımı da kronolojik sıralamayla aktarımı sağlayan bir kullanım olarak değerlendirilebilir.

III. BÖLÜM

A. YENİ SÖZLER (NEOLOJİZM)

Türkçe Sözlük'te (2011: 1764) “türenti” olarak tanımlanan *neolojizmler*, dilde yeni üretilen kavramları karşılamak amacıyla dilin kurallarına uygun olarak türetilen ya da dilde önceden var olan sözcüklere yeni anlamlar aktarılması yoluyla oluşan sözlüksel birimlerdir (Emecan, 1998: 21). Karaağaç (2013) “yenicilik” terimi karşıladığı *neologism*'in iki şekilde kendini gösterdiğini belirtmektedir. Yeni ve henüz yaygınlık kazanmamış sözlerin veya mevcut sözlerin alışılmamış anlamlarda kullanılmasının bir yol olduğunu ifade eden Karaağaç, “bir dilin kendi kök ve eklerinden yararlanarak, o dilin yaşayan veya ölü sözlerindeki yapıya bakarak veya ağız ve lehçelerden söz ve yapı olarak gerçekleştirilen dil kullanımı”nı ise ikinci bir yol olarak değerlendirmektedir (s. 866).

Neologism teriminin Türkçe karşılığı konusunda birlik sağlanamadığını söylemek mümkündür. Emecan (1998: 17) *neolojizm*'in yanında *yeni sözcük* ve *yeni öge* terimlerini de kullanmıştır. *Uydurma* (Eker: 2010: 370), *yenicilik* (Karaağaç, 2013: 866) ve *yeni sözler* (Tahiroğlu B. T., Akalın, Ş. H., Özkan, B., 2014: 1) önerilen diğer terimlerden bazılarıdır. Bu çalışmada “neolojizm” ve “yeni sözcük” terimlerinin kullanılması yönünde karar alınmıştır.

Sarı'ya göre (2013) neolojizmleri *biçim bilgisel* (morfolojik), *anlamsal* (semantik) ve *biçim-anlamsal* (morfo-semantik) boyutta değerlendirmek mümkündür. Biçim bilgisel boyutta dilin söz varlığında daha önce bulunmayan yeni bir sözcük oluşturulmaktadır. Harmanlama, kırpma, kısaltma gibi yöntemlerle oluşturulan bu sözcük anlam açısından kendisine kaynaklık eden sözcük ya da sözcüklerden farklı değildir: *foto* (<*fotoğraf*), *elmek* (<*elektronik mektup*) vb. Dilde daha önce var olan bir sözcüğün işlev değişimi, eğretileme ya da ad aktarması yoluyla yeni bir anlam kazanması anlamsal boyutla ilgilidir ve bu yolla oluşan sözcüğün ifade ettiği kavram öncekiyle farklı ya da kısmen ilişkili olabilir: *kapkaç* (<*kap+kaç-*), *aslan* “cesur kişi”, *batı* “Avrupa ülkeleri” vb. Biçim-anlamsal boyutta ise

ekleme, türetme ve birleştirme yoluyla hem biçim hem de anlam bakımından kendisine kaynaklık eden sözcük veya sözcüklerden farklı bir gösterge üretilmektedir: *gözlük*, *bay-* (*bayıl-*), *gecekondu* vb. (s. 20).

Neolojizmin ortaya çıkışını sadece dilsel ögelere bağlamak doğru değildir. Sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve psikolojik etkenlere bağlı olarak da ortaya çıkan yeni sözcüklerin dile yerleşmesi ve sözlükselleşmesi dilin toplumsal yönüyle ilgilidir. Toplumun yeni sözcüklere karşı tutumu olumlu yönde ise kullanım yaygınlaşmakta ve bu durum sözlüğün yeni sözcükleri de kapsayacak şekilde güncellenmesini gerektirmektedir. Dil sosyolojisi çerçevesinde değerlendirebileceğimiz bu durum sözlüğün değişim dinamiğinin toplumun benimsediği kavramlarla yakından ilgili olduğuna dikkat çekmektedir.

Yeni sözcükler ile ilgili yabancı ve Türkçe literatürde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yabancı literatürde bu konunun kuramsal yönü üzerinde duran isimlerden biri G. Matoré'dir. "Neolojizmin Doğuşu ve Yaygınlaşması" adlı çalışmasında daha önce yapılan tanımların yetersizliğine değinerek neolojizm'i yeniden tanımlamış ve oluşum şekillerinden bahsetmiştir (Emecan: 1998: 22).

Sözcüksel Neolojiyi "leksikal sistemde yer alan üretim kuralları gereğince yeni leksikal birimlerin yaratım olanakları" (Guilbert, 1975, akt, Emecan, 1998: 22) olarak tanımlayan L. Guilbert ise neolojizm üzerine çalışan bir başka kuramcıdır. Dilin söz varlığının sadece sözcüksel yaratım sisteminden oluşmadığını, topluma ve dünyaya, değişik düşünce biçimlerine ve nesnelere dünyasına göre geliştiğini savunan Guilbert, neolojizmi çalışmasını dilsel topluluğun belirli bir dönemiyle sınırlamış, sözcüksel üretimlerin sanılanın aksine dilbilgisi sistemindeki değişim ve dönüşümler olmadığını ileri sürmüştür (Emecan, 1988: 22-23).

A. Rey'in *Cahiers de Lexicologie*'de yer alan ve hangi tip dilsel birimlerin neolojizm olabileceği, böyle birimleri yeni kılan özelliklerin neler olduğu ve neolojizm ile dil arasındaki ilişkilerin neler olduğu gibi neolojizm ile ilgili temel sorulara yanıt aradığı incelemesi kendisinden sonra yapılan çalışmalarda yönlendirici olması bakımından önemlidir (Emecan, 1998: 23).

Adienne Lehrer (2003) "Understanding Trendy Neologisms" başlıklı makalesinde son yıllarda İngilizcede hızla artış gösteren harmanlama yöntemiyle oluşturulmuş yeni sözcükleri incelemiş, 5 farklı şekilde harmanlanabilen bu karmaşık yapıları yeni sözcüklerin

hangi amaçla kullanıldığını, okuyucu ve dinleyici üzerinde nasıl etkileri olduğunu tartışmıştır. Kelime oyunu ya da cinsler yoluyla oluşturulan bazı neolojizmlerin okuyucu ve dinleyicilerin dikkatini çekmek amacıyla kullanıldığını belirten Lehrer, bu neolojizmlerin reklamlarda akılda kalıcılığı arttırdığına da dikkat çekmektedir (s. 369-382).

Yaroslav Levchenko (2010) tarafından *Neologism in the Lexical System of Modern English: On the Mass Media Material* başlıklı kitap düzeyinde bir çalışma yapılmıştır. Neolojizm kavramının ve türlerinin ayrıntılı olarak ele alındığı kitapta, eski Yunan ve Roman dilbilgisi uzmanlarının çalışmaları üzerinde de durulmuş, tarih boyunca dilde meydana gelen değişimlerin neolojizm ile ilişkisi incelenmiştir. İngilizce neolojizmlerin medyadaki kullanımlarının incelendiği bu çalışma için The Times, The Independent, The Guardian, The Economist, The Daily Telegraph, The Observer ve Herald Scotland olmak üzere yedi popüler İngiliz gazetesi belirlenmiş ve gerekli veriler 2000- 2010 yılları arasında bu gazetelerden sağlanmıştır.

Yabancı literatürde neolojizm üzerine yapılan kuramsal çalışmaların yanında otomatik neolojizm çıkarım sistemlerinin tasarımı ve tanıtımı da önem kazanmıştır.

Dahlberg vd.'nin Çince haber metinlerindeki neolojizmleri belirlemeye çalıştığı "Vocabulary Entry of Neologism - A Lexicographical Project aided with NLP Application"⁴ adlı makalesi bunlardan biridir. Doğal Dil İşleme yöntemiyle neolojizmlerin otomatik çıkarımına yönelik bu çalışmada 2005-2009 yılları arasında dört farklı haber sitesinden derlenen veriler WordSmith uygulaması kullanılarak sözcük sıklıklarına göre incelenmiştir. Eski ve yeni sözcüklerin zaman ve sıklık bağıntılarının incelenmesi sonucu daha önceden söz varlığında bulunan eski sözcüklerin zamansal dağılım sıklığının arttığı gözlenmiş ancak yeni sözcüklerde 2005-2009 yılları arasında gerekli artışın meydana gelmediği görülmüştür.

Maarten Janssen'in "NeoTrack: Semiautomatic Neologism Detection"⁵ adlı makalesi de neolojizmlerin otomatik çıkarımı açısından önemli bir çalışmadır. Janssen bu makalesinde neolojizmlerin otomatik çıkarımı için oluşturduğu yarı otomatik bir sistem olarak tasarladığı *NeoTrack*'ı tanıtmıştır. Sistem dilde var olan sözcüklerden oluşan bir referans

---

⁴<http://infoz.ffzg.hr/INFuture/2009/papers/405%20Dahlberg,%20Digital%20Glossary%20on%20Neologism.pdf> (01.03.2015).

⁵<http://maarten.janssenweb.net/Papers/APL2005-mjanssen.pdf> (01.03.2015).

listesi ile karşılaştırma yoluyla yeni sözcük adaylarını belirlemektedir. Belirlenen aday yeni sözcükler araştırmacının kararı doğrultusunda gerçek yeni sözcükler grubuna eklenmektedir. Bu aşamadan sonra morfolojik çözümlenmeler yapıldığı veri tabanına aktarılan yeni sözcüklerin hangi sözcük türüne dâhil olduğu da sistem tarafından belirlenmektedir.

Türkçe literatürde neolojizm konusuyla ilgili olarak Neşe Emecan'ın 1998 yılında yayımladığı *1960'tan Günümüze Türkçe – Bir Sözlük Denemesi* başlıklı kitap düzeyindeki çalışması önemlidir. Kitabın ilk bölümünde neoloji ve neolojizm kavramları, neolojizmleri ortaya çıkaran nedenler, yeni sözcük oluşumunu etkileyen dilbilimsel süreçler ve yeni sözcük olmanın ölçütleri üzerinde durulmuş, yabancı kuramcılarının konu hakkındaki çalışmaları ve görüşleri hakkında bilgi verilmiştir. Neolojizmle ilgili alan ve uygulamalara yer verilen ikinci bölümden sonra Türkçedeki yeni sözcükler incelenmiştir. Araştırma verileri 1960-1990 yılları arasında *Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Milliyet* gazetelerinin sondaj yöntemiyle taranması ve 1991-1993 yılları arasında gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının doğal gözlemi yoluyla elde edilmiştir. Derlenen yeni sözcükler *adlandırıcı yeni ögeler*, *deyişsel yeni ögeler* gibi neoloji tiplerine göre sınıflandırılmış ve sesbilimsel, biçimbilimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel açılarından incelenmiştir. Çalışmanın “trend analizi” başlıklı bölümünde 1959-1998 yılları arasında yayımlanan sözlüklerin içerik açısından büyüme hızları analiz edilmiş, elde edilen veriler istatistiklerle ortaya koyulmuştur. Buna göre *Türkçe Sözlük*'te 1955-1988 yılları arasında %1.66 oranında büyüme olduğu tespit edilmiştir. Kitabın son bölümünde ise araştırma sonucu elde edilen 1.150 sözcükten oluşan sözlüğe yer verilmiştir.

Yeni sözcükler konusunda yapılan çalışmalardan biri de Muhsin Karas'ın 1990 yılında *Dilbilim Araştırmaları* dergisinde yayımlanan “Dilde Yeni Sözcükler Konusuna Dilbilimsel Bir Yaklaşım” başlıklı makalesidir. Giriş bölümünde neolojizm kavramı açıklanmış, konuyla ilgili yabancı literatürde yer alan açıklamalara yer verilmiştir. Çalışmada yeni sözcüklerin ayrıntılı olarak incelenmesinden çok genel olarak alıntılama yoluyla dile giren yabancı sözcükler üzerinde durulmuştur. 1980 öncesinde yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulmuş, *Türkçe Sözlük*'te yer alan yeni sözcüklerden örnekler verilerek bu sözcüklerin daha önce dile giren yabancı ögelerin karşılığı olduğuna dikkat çekilmiştir (Tahiroğlu B. T., Akalın, Ş. H., Özkan, B., 2014: 6-7).

Konuyla ilgili yapılan çalışmalardan bir diğeri 2010 yılında İbrahim Emre Yılmaz tarafından hazırlanan “Türk Dilindeki Yeni Kelimelerin Etimolojisi ve Anlam Yitimi” başlıklı yüksek lisans tezidir. Dilde sadeleşme hareketi sonucunda dile giren yeni sözcüklerin olumsuz etkileri üzerinde durulan tezde sadeleşme hareketinin tarihi süreç içindeki gelişimi, yapılan çalışmalar ve aydınların konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiş, yeni sözcük olarak belirlenen 18 sözcük etimolojik olarak incelendikten sonra kelime türetiminde yapılan yanlışlar ortaya koyulmuştur. Ancak çalışmada incelenen sözcükler günümüzde yeni sözcük olarak nitelendirilmemektedir.

Neolojizm konusunda yapılan makale düzeyindeki çalışmalardan biri İsa Sarı'nın 2013 yılında *Türkbilig* dergisinde yayımlanan “Dilde Yeniden Adlandırma İhtiyacı: Retronimler” adlı çalışmasıdır. Çalışmada neolojizmin tanımı yapılmış ve neolojizmlerin biçim bilgisel (morfolojik), anlamsal (semantik) ve biçim-anlamsal (morfo-semantik) olmak üzere üç boyutta olabilecekleri örneklerle açıklanmıştır. Neolojizmlerin arkaizm (eskicilik), yabancı dillerden yapılan biçimsel ya da anlamsal kopyalamalar ve marka ya da ürün adlarının kavram ya da eylemin gösterenleri olması sonucu ortaya çıkan jenerifikasyonlar yoluyla da meydana gelebileceğini söyleyen Sarı, “bir ürünün ilk biçimine ait adını ifade eden, kendisinden kaynaklanan çeşitlilik durumunda ilk ürünü diğerlerinden ayırt etmek için kullanılan yeni sözcükler”i ifade eden *retronimlerin* de neolojizm örnekleri arasında yer alması gerektiği üzerinde durmaktadır.

Konuyla ilgili bir diğeri çalışma Şükrü Halûk Akalın'a ait “Türkçede Eksilteli Yapıdan Sözlükselleşme” adlı makaledir. 2014 yılında *Edebiyat Fakültesi Dergisi*'nde yayımlanan bu çalışmanın giriş bölümünde Türkçede söz yapım yolları konusu üzerinde ayrıntılı olarak durulmuş, neolojizm kavramı tanımlanmıştır. Sözlükselleşmenin aşamaları olan *anlık oluşum*, *kurumsallaşma* ve *sözlükselleşme* konularını da ayrıntılandıran Akalın, sözlükselleşme türlerinden biri olan *eksiltme* başlığı altında “dün”, “havlu”, “denizaltı”, “cankurtaran” gibi sözcükleri artzamanlı olarak incelemiştir.

Nihal Yetkin Karakoç'un 2014 yılında *Turkish Studies* dergisinde yayımlanan “Structural Calques in Neologism Translation and Unintelligibility: The Case of Generation X” (Neolojizm Çevirisinde Sözdizimsel Öyküntü ve Anlama Güçlüğü X Kuşağı Örneği) başlıklı İngilizce makalesi de neolojizm hakkında son zamanlarda yapılmış çalışmalardan biridir. Karakoç bu makalesinde neolojizm kavramının aynı dil içerisinde ve diller arası çalışmalarda geniş ölçüde incelenmesine rağmen biçimbirimsel neolojizme dâhil olan ve

ödünçlemenin bir bölümünü oluşturan *sözdizimsel öyküntü* şeklindeki çevirinin dikkate alınmadığını belirtmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmada Douglas Coupland'ın *X Kuşağı* (1991) adlı romanının çevirisinde tekrar eden hatalar İngilizce - Türkçe üzerinden dilbilgisi ve çeviri çalışmaları bakımından incelenmiştir. Elde edilen veriler bazı neolojizmlerin anlamının anlaşılabilir hâle geldiği veya anlamsal kaymaya sebep olduğu yönünde çıkarım yapılmasını sağlamış, neolojizmlerdeki isim/sıfat tamlamalarının çevirisinde negatif girişimin yaygın olması ise bu durumun nedeni olarak ortaya koyulmuştur.

Türkçe literatürde neolojizm üzerinde yapılmış en kapsamlı çalışma B. Tahir Tahiroğlu, Şükrü Halûk Akalın ve Bülent Özkan'ın üzerinde çalıştığı, TÜBİTAK tarafından desteklenen “Türkçe Çevrim İçi Haber Metinlerinde Yeni Sözcüklerin Otomatik Çıkarımı” başlıklı projedir. *Türkçe Üzerine Derlem Dilbilim Uygulamaları* (Tahiroğlu, B.T., Akalın, Ş.H., Özkan, B., 2014) adlı kitapta yer alan proje ile aynı başlıklı bölümde söz konusu çalışma için oluşturulan yazılım ortamı ve yazılım ortamının özellikleri ayrıntılı olarak tanıtılmış, sürmekte olan projenin ilk sonuçları paylaşılmıştır. Buna göre proje kapsamında, 2011 yılından itibaren çevrim içi haber kaynaklarından elde edilen metinler “web crawler” yazılımlarıyla taranarak html kodlarından arındırılmış salt metinlerden sözcük listeleri oluşturulmuştur. Aday sözcüklerin belirlenmesi için proje boyunca sözcük listelerinin sürekli ve anlık olarak *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*'teki (2011) maddebaşları ile otomatik karşılaştırılması yapılmıştır. Elde edilen söz varlığı grafik ve istatistiklerle desteklenerek bir web sitesi üzerinden yayımlanmakta, bu yolla “Türkiye Türkçesinin güncel söz varlığının dinamik veri tabanı” sunulmaktadır. Böylece aday sözcüklerin maddebaşı olarak sözlüğe girmelerinin karar aşamasında TDK, alan uzmanları ve araştırmacıların her an ulaşabilecekleri bir web arayüzü oluşturulmuştur. Sadece yazımsal (ortografik) birimler üzerinde durulan çalışmada, anlam özellikleri ve anlamsal yenileşmeler dikkate alınmamıştır.

Tahiroğlu, Akalın ve Özkan'ın (2014) aday yeni sözcüklerin belirlenmesinde esas aldıkları 4 temel ölçüt şöyledir:

1. Sözlükte yer alması gerektiği düşünülen ve sistem tarafından sözlükbirim olarak nitelendirilen birimler.
2. Birimin sıklığı.
3. Farklı çekimlenme.

4. Zamana duyarlılık. (s.5)

Projenin sistem tasarımı ve aşamalarına ayrıntılı olarak yer verilen çalışmada otomatik olarak yapılan veri yakalama/indirme, veri temizleme, veri değerlendirme ve proje istatistikleri aşamaları ekran görüntüleriyle desteklenerek sunulmuştur. Veri yakalama/indirme aşamasında ulusal gazetelerin İnternet sayfaları ve İnternet ortamındaki haber portallarından “web crawler” yoluyla indirilen metinler, görüntü ve ses ortamlarını dışlayarak metni html formuna dönüştüren bu yazılım yoluyla işlenmeye hazır hale getirilmektedir. Veri temizleme aşamasında Ngram Statics Package (NSP) yazılımıyla birleştirme işlemi yapılmaktadır. Ortaya sadece sözcüklerden oluşan bir listenin çıkmasını sağlayan bu işlem sırasında sayılar, rakamlar ve noktalama işaretleri dışlanmaktadır. Veri değerlendirme aşamasında elde edilen sözcük listelerinde maddebaşılama işlemi yapılmaktadır. Sözcüklerin biçimbirimsel çözülemeye dâhil olmayan kök ve gövdeden sonra gelen tüm karakter dizisini bulup maddebaşı olarak kabul edilen fiil, isim kök ve gövdelerine dönüştürüldüğü ve *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*'teki (2011) maddebaşı listesi ile karşılaştırıldığı bir sistem oluşturulmuştur. Bu aşamada “çöp” “atla”, “Ö.A” (özel ad), “imla”, “hata” ve “aday” etiketleyicileri yoluyla sözcük listesinde anlamı olmayan birimler, yazım yanlışları, kişi, yer ve marka adları, imla hataları (özellikle ayrı ve birleşik yazımlar) ve maddebaşılama işlemindeki hatalı üretimler sınıflandırılmış, sözlüğe girmeye aday sözcükler belirlenmiştir. Sözcük listeleri oluşturulurken ikili n-gramlar dikkate alınmış, üçlü n-gramlara yer verilmemiştir.

Projeyle ilgi ilk sonuçların paylaşıldığı çalışmada taranan 633 haber kaynağından derlenen aday yeni sözcük sayısı 34.741'tir. Dinamik bir sürecin izlenmesi için hazırlanan projede yeni metinlerin indirilmesi ve işlenmesine bağlı olarak aday sözcüklerde artış olacağı düşünülmektedir. Projenin mevcut aşamasında sadece aday sözcük listelerinin yer aldığı sonuç sayfalarına yer verilmiş, bu sözcükler alfabetik, sıklık sıralı, ters belge sıklık sıralı ve sıklık sayısına göre her 10 binde bir yıldız işareti almak üzere yıldızlı gösterim ile sunulmuştur. Çalışmada imla etiketli aday sözcükler ve “-e” kısaltma biçimiyle oluşturulmuş yüksek sıklıktaki aday yeni sözcüklerden örnekler verilmiştir. On bir farklı yapım eki kategorisinde aday sözcüklerinin gösterimi sağlanmış, bu yolla Türkçenin en işlek yapım eklerinin yeni sözcük türetimindeki işlevi gözlemlenmiştir. Her aday sözcüğün kaç metinde geçtiği ve bağlamı çekim, kaynak ve zaman grafiği ile sunulmuştur.

B. YÖNTEM

Çalışmada B. Tahir Tahiroğlu, Şükrü Halûk Akalın ve Bülent Özkan'ın “Türkçe Çevrim İçi Haber Metinlerinde Yeni Sözlerin Otomatik Çıkarımı” adlı çalışması esas alınmıştır. AntConc programının 3.2.4 sürümü ile HMD'nin politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor konulu alt derlemlerinden her birinin sıklık sıralı sözcük listesi elde edilmiştir. Bunun dışında sıklık listeleri oluşturulurken yapılan tercihler genel sıklık sıralı sözcük listeleri oluşturulurken yapılan tercihlerle birebir aynıdır. Çalışmanın sınırlandırılması kapsamında sıklık sayısı dördün altında olan sözcükler ölçüt olarak alınmış, belirlenen sözcüklerin kaç metine dağıldığı göz önünde bulundurulmuştur. Özel adlar (kişi, yer, marka, kitap, dergi, gazete), sayı ve rakamlar, kısaltmalar ve “punctuation” (noktalama işareti) seçeneğinin işaretlenmemesi nedeniyle ortaya çıkan *-ın, -in, -nın, -nin* gibi çekim eklerinden temizlenen sözcük listeleri, manuel olarak TDK *Güncel Türkçe Sözlük* (2011) ile karşılaştırılmış, sözlükte yer almayan sözcükler neolojizm adayı olarak belirlenmiştir.

Her alt derlem için ayrı ayrı belirlenen aday sözcük listeleri “bulgular ve değerlendirme” başlığı altında aday sözcüklerin genel bir listesini sunmak amacıyla bir araya getirilmiştir. Genel aday sözcüklerin verildiği söz konusu tabloda bazı sözcüklerin kullanım sayısının belirlenen sıklık sayısının üzerinde olmasının nedeni her alt derlem için belirlenen aday sözcüklerin birleştirilmiş olmasıdır.

İlyas Göz Yazılı *Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* (2003) adlı çalışmasında TDK *İmlâ Kılavuzu*'nda (2000) yer alan veya almayan ikili kullanımlara yer vermiştir. Ancak bizim çalışmamızda neolojizm adayları belirlenirken listenin ham liste olması ve sözcükleri tek sözcük hâlinde sıralaması nedeniyle bu düzeyde sağlıklı bir tespit yapmak zorlaşmış, sözcüklere eşdizimlilik düzeyinde bakılmamıştır. Bu nedenle “bas (gitarist)”, “(çift) cinsiyetli”, “(finans) devi”, (Premier Lig) devi, “normale (dönmek)”, “şoke (olmak)”, “(hesap) verebilirlik”, “(hukuk) dışılık”, “pasifize (etmek)”, “(uzun) metrajlı”, “(bidon) basenli” ve “(yüksek) miktarlı”⁶ gibi ikili ve üçlü kullanımlar listeye dâhil edilmemiştir.

---

⁶ Yay ayrıca içindeki sözcükler listede çıkan tek sözcüğe bağlamdan hareketle eklenmiştir.

Bunun yanında Word'ün altını çizmemesi sebebiyle düzeltilmeyen “molotof kokteyli”, “su altı”, “ev sahibi”, “eş zamanlı”, “eşcinsel” ve “eposta” sözcükleri de *Türkçe Sözlük*'teki (2011) yazım farklılıkları sebebiyle (“molotofkokteyli”, “su altı”, “ev sahibi”, “eş zamanlı”, “eş cinsel”, “e-posta”) yeni sözcük adayı olarak listeye eklenmemiştir.

C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde tüm alt derlemlerden belirlenen yeni sözcük adayları öncelikle bağımlı biçimbirimlere göre incelenmiş, ardından ait oldukları alt derlemler temelinde karşılaştırılarak ele alınmıştır.

C.1. HMD Yeni Sözcük Adayları

HMD'den belirlenen 103 yeni sözcük adayı aşağıda verilmiştir. Sözcüklerin derlemde kaç kere geçmiş olduğu yay ayrıç içinde gösterilmiştir:

Tablo 12: HMD Yeni Sözcük Adayları (Alfabetik Sıralı)

HMD Yeni Sözcük Adayları	
anti (depresan) (3)/ antidepresan (1)	koordineli (1)
avroluk (1)	kuaförlük (1)
azotoksit (1)	küfürlü (1)
bali (3)	led (3)
blokluk (2)	lisansüstü (1)
bonus (2)	magazinci (1)
botoks (1)	magazinsel (1)
çizburger (1)	mağdure (2)
dayakçı (1)	malzemeci (1)
dekarlık (1)	menfaatsiz (1)
dekolteli (1)	metrekarelik (4)
derneklik (1)	militanca (1)
devletleşmek (1)	moderatör (1)
dezavantajlı (2)	molotof (3)
dramaturgi (1)	nenoks (1)
episodik (1)	nimfomani (1)
estetisyen (1)	nöropsikiyatri (1)
euroluk (1)	otoimmün (1)
festivalci (1)	öngörüsüzlük (1)
fiziken (1)	öz ndirici (1)

formsuz (1)	panelvan (1)
formsuzluk (1)	paparazzi (1)
franchise (2)	paralimpik (1)
gribal (1)	parçalık (2)
güftekâr (1)	payetli (1)
güvenlikçi (2)	politikleşmek (1)
hadsiz (1)	portiko (1)
hadsizce (1)	prestijli (3)
hareketsizce (1)	provokatif (1)
haritalamak (1)	psikotik (1)
hektarlık (1)	raconluk (1)
hidrobiyolog (1)	sanıklı (1)
hitchcockvari (1)	santrafor (3)
homofobik (1)	sekreteryaya (1)
ihtilafı (1)	sevindirici (2)
ikoncan (2)	sorgulanabilir (1)
iyileştirici (1)	sorunsuzca (1)
kalaşnikof (2)	sterlinlik (2)
kardiyo (1)	sükseli (1)
kartpostallık (1)	süpervizör (1)
kasksız (1)	süpervizörlük (1)
kavır (1)	sürdürülebilir (1)
kazanova (1)	sürüntü (1)
kilometrekarelik (1)	şoförsüz (1)
kilometreküp (2)	şûra (1)
kolilemek (1)	taktiksel (2)
kombinlemek (2)	taktisyen (1)
kondisyoner (3)	tecavüzcü (1)
konrollü (1)	trend (1)
konsept (2)	tweet (2)
kontROLSÜZ (2)	uyutucu (1)
	zon (2)

Tablo 12 (devamı)

C.1.2. HMD Yeni Sözcük Adaylarının Bağımlı Biçimbirmlere Göre İncelenmesi

Bu bölümde yeni sözcük adaylarının oluşumunda yapım eklerinin nasıl işlediğini görmek açısından Tablo 12’de yer alan sözcükler yapım eki almamış birleşik sözcükler ve bağımlı biçimbirmlere göre gruplandırılarak incelenecektir:

- **Yapım Eki Almamış Birleşik Sözcükler:** *kilometreküp, ikoncan, lisansüstü.*

“kilometreküp”, “ikoncan” ve “lisansüstü” sözcükleri iki adın birleştirilmesiyle türetilmiş birleşik sözcüklerdir.

- **+CA Eki ile Türetilenler:** *militanca, hadsizce, hareketsizce, sorunsuzca.*

+CA eki eşitlik, benzerlik ve karşılaştırma görevinde kullanılan bir ad çekim eki iken zamanla kalıplaşarak sınıf değiştirmiş ve sıfat, zarf ve adlar türeten bir yapım ekine dönüşmüştür (Korkmaz, 2009: 36). Bu eki “+CA’lı Sıfatlar”, “+CA’lı Zarflar” ve “+CA’lı Adlar” olarak 3 grupta inceleyen Korkmaz (2009), “+CA’lı Sıfatlar” bölümünde ekin görevlerinden birini şöyle açıklamıştır: “Sıfatlara ve sıfat olarak kullanılan sözlere gelerek eklendiği kelimeye ‘oldukça’ anlamı katan, benzerlik ve azlık işlevinde küçültme sıfatları yapar. Bu sıfatlarda +CA eki vurguludur: +CA’lı sıfat yerine göre zarf olarak da kullanılır: *aptalca* (bir davranış), *bolca, burukça, bönce* (hareket) ...” (s. 36). Neolojizm adaylarından “hadsizce” sözcüğünün de bu yolla türetildiği düşünülmektedir. Her ne kadar bağlam içinde zarf göreviyle kullanılmış olsa da “hadsizce (davranış)” biçiminde sıfat olarak da kullanılması mümkün bir sözcüktür.

“+CA’lı Zarflar” bölümünde bu ekin “sıfatlara ve sıfat olarak kullanılan sözcüklere gelerek ‘olarak’ anlamı veren pekiştirme görevinde tarz zarfları yaptığını” söyleyen Korkmaz (2009), “açıkça”, “böylece”, “rahatça”, “sessizce”, “toplucu” vb. sözcükleri örnek olarak vermiştir (s. 37). Yeni sözcük adayları içerisinde yer alan “Hareketsizce”, “sorunsuzca” zarflarının *Türkçe Sözlük*’te (2011) de yer alan “hareketsiz” (s. 1048) ve “sorunsuz” (s. 2143) sıfatlarına +CA ekinin getirilmesiyle türetildiği görülmektedir.

“militanca” sözcüğünün türetiliş şekli daha farklıdır. Burada bir tür ya da grup adına gelen +CA ekinin “bir şeye özgü olma, bir şeye yakışır bir biçimde” anlamı veren sıfat ve zarflar türetmesi söz konusudur. *Türkçe Sözlük*’te (2011) yer alan “kadınca” (s. 1259), “erkekçe” (s. 810), “çocukça” (s. 557) sözcükleri “militanca” sözcüğü ile aynı şekilde türetilmiş sözcüklere örnektir.

- **+CI / +CU Eki ile Türetilenler:** *dayakçı, festivalci, güvenlikçi, magazinci, malzemeci, tecavüzcü.*

Türkiye Türkçesi’nde son derece işlek olan +CI / +CU ekinin çeşitli görevleri vardır. Korkmaz’a göre (2009) bu görevlerden biri “adlara gelerek bir nesneyi, bir işi veya bir

sanatı kendisine meslek veya uğraşı olarak seçmiş olanları gösteren adlar türetmesi” dir (s. 41). +*CI* / +*CU* eki ile türetilen yeni sözcük adaylarından “güvenlikçi”, “magazinci” ve “malzemeci” sözcükleri bu görev kapsamına dâhil edilmelidir.

Söz konusu ekin bir başka görevi ise “eklendiği söze ‘sahiplik’ anlamı katan adlar yapması” dır (Korkmaz, 2009: 41). “festivalci” sözcüğü “festivali organize eden ya da festivale katılan kimse” anlamlarıyla ekin bu görevini karşılayan yeni bir sözcük olarak ortaya çıkmıştır. *Türkçe Sözlük*’te (2011) yer alan ve “festivalci” sözcüğü ile aynı şekilde türetilen sözcüklere örnek olarak “düğüncü” örneği verilebilir. Sözlükte “1. Düğün sahibi, toycu. 2. Düğün çağrıcısı. 3. Düğüne katılan kimse.” (s. 733) şeklinde tanımlanan “düğüncü” sözcüğü ile “festivalci” sözcüğünün aynı kategoride olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Korkmaz (2009) +*CI* / +*CU* ekinin görevlerinden birinin “adlara ve bazı sıfatlara gelerek bir şeye alışkanlığı, bir şeyi huy edinmeyi gösteren alışkanlık sıfatları yapması” olduğunu belirtmiş, ad olarak da kullanılabilen bu sözcüklere “aceleci”, “akşamcı”, “ezberci”, “doğrucu”, “şarapçı”, “kavgacı” gibi örnekler vermiştir (s. 41-42). Yeni sözcük adayları içinde yer alan “dayakçı” ve “tecavüzcü” sözcüklerinin *Türkçe Sözlük*’te (2011) de geçen bu sözcüklerle aynı özellikte olduğu görülmektedir.

- **-(y)IcI /-(y)UcU Eki ile Türetilenler:** *iyileştirici, özendirici, sevindirici, uyutucu.*

Fiillere gelerek ad ve sıfat türetmede kullanılan bu işlek ekin görevlerinden birini “fiilin gösterdiği işi bir özellik olarak taşıyan sıfatlar türetmek” olarak tanımlayan Korkmaz (2009), ekin söz konusu göreviyle ilgili olarak “aydınlatici”, “boğucu”, “çekici”, “öldürücü”, “üzücü” gibi örnekler vermiştir (s.83).

“İyileştirici” sözcüğünün bağlam içindeki kullanımı “... iyileştirici bir düzenleme ...” şeklindedir. Dolayısıyla fiilin gösterdiği işi “meslek, uğraşı” olarak yapanı gösteren bir kullanım söz konusu değildir. Burada “iyileştir- fiilinden “iyileştirme özelliği taşıyan“ bir sıfat türetilmiştir. Bağlam içinde “... uyuşturucu ve uyutucu madde ...” şeklinde kullanılan “uyutucu” sözcüğü de fiilin gösterdiği işi bir özellik olarak taşıyan sıfat görevinde türetilmiştir. *Türkçe Sözlük*’te (2011: 2460) yer alan “üzücü” sözcüğü gibi “özendirici” ve “sevindirici” sözcüklerinin de -(y)IcI /-(y)UcU ekinin aynı göreviyle türetildiği açıktır.

- **+IA- Eki ile Türetilenler:** *haritala-, kolile-, kombinle-.*

Türkiye Türkçesi'nin en işlek eklerinden biri olan +IA- eki ad ve ad soylu sözcüklere gelerek geçişli ve geçişsiz fiiller türetir. Korkmaz (2009) +IA- ekinin çok işlek bir ek olması nedeniyle dilimize yabancı dillerden girmiş alıntı sözcüklerle de fiiller türettiğini söyleyerek “afsunla-”, ferahla-”, hakla-”, mühürle-”, postala-”, tamamlama-” gibi fiilleri bu sözcüklere örnek olarak göstermiştir (s. 118). Yeni sözcük adaylarından “haritala-”, “kolile-”, kombinle-” fiilleri de dilimize girmiş yabancı kökenli sözcüklere +IA- ekinin eklenmesi yoluyla türetilmiştir.

- **+IAş- < +IA-ş- Eki ile Türetilenler:** *devletleş-, politikleş-.*

+IA- ekiyle kurulmuş fiillerin bazıları –ş- dönüşlülük veya işteşlik ekiyle kaynaşarak addan fiil türeten ve türettiği sözcüğe genellikle “dönüşme, kendi kendine oluşma” anlamı veren +IAş- ekini oluşturmuştur (Korkmaz, 2009: 119-120). Yeni sözcük adayları arasında yer alan “devletleş-” sözcüğünün bu ekle türetilen bir fiil olduğu görülmektedir. “Politik” sözcüğünün durumu ise sıfat olması nedeniyle daha farklıdır. Yabancı kökenli bu sıfata Türkçenin yapım eklerinden biri olan +IAş- ekinin gelmesiyle “politikleş-” fiili türetilmiştir.

- **+II / +IU Eki ile Türetilenler:** *dezavantajlı, duruşmalı, koordineli, küfürlü, ihtilaflı, kontrollü, payetli, prestijli, sanıklı, sükseli.*

Türkiye Türkçesinin en işlek eklerinden biri olan +II / +IU eki, adlara gelerek ad ve sıfat türetir. Bu ekin başlıca işlevlerinden biri adlar ve bazı sıfatlardan “sahip olma, üzerinde bulundurma, o özelliği taşıma, ilgili olma, yetkili olma” anlamlarında sıfatlar türetmektir. “acıklı”, “dönüşlü”, “esaslı”, “korkulu”, “ölçülü”, “sarıklı”, “varlıklı” vb. sözcükler ekin bu görevine örnek olarak gösterilebilir (Korkmaz, 2009: 54).

+II / +IU eki ile türetilmiş neolojizm adayları olan “dezavantajlı”, “duruşmalı”, “koordineli”, “küfürlü”, “ihtilaflı”, “kontrollü”, “payetli”, “prestijli”, “sanıklı”, “sükseli” sözcükleri yukarıdaki açıklamaya uygun şekilde türetilmiş sıfatlardır.

- **+IIk / +IIk Eki ile Türetilenler:** *avroluk, blokluk, dekarlık, derneklik, euroluk, parçalık, metrekairelik, kuaförlük, hektarlık, kartpostallık, kilometrekairelik, raconluk, sterlinlik, süpervizörlük.*

Genellikle ad ve sıfatlara gelerek adlar türeten bu ek çok işlek olması nedeniyle çeşitli işlevlere sahiptir. Bu işlevlerden biri “bir meslekle uğraşan kimseyi gösteren adlardan meslek adı ve uğraşı alanı gösteren adlar türetmesi” dir (Korkmaz, 2009: 56). *Türkçe*

Sözlük'te (2011) bulunan “doktorluk” (s. 694), “mimarlık” (s. 1685), “mühendislik” (s. 1723) sözcükleri gibi yeni sözcük adaylarından “kuaförlük” ve “süpervizörlük” sözcükleri de ekin bu göreviyle türetilmiştir.

+*Ilk* / +*IUk* ekinin görevlerinden biri de “ad ve sıfatlara gelerek onları genelleştiren yaygınlaştıran nitelikte soyut adlar türetmesi” dir (Korkmaz, 2009: 57). “derneklik” ve “raconluk” sözcükleri ekin bu görevi kapsamında değerlendirilmelidir. “derneklik” sözcüğü bağlam içinde “Spor kulüpleri olarak artık derneklikten çıkan, halka açılan şirketler olarak ...” şeklinde geçmektedir. Dolayısıyla sözcük “dernek olma durumu” anlamında soyut bir ad olarak kullanılmıştır.

+*Ilk* / +*IUk* ekinin bir başka görevini ise “hacim, ağırlık, alan, uzunluk gösteren adlardan yine “ağırlık, ölçü, alan, uzunluk” bildiren adlar türetmek” olarak açıklayan Korkmaz (2009), ekin bu göreviyle ilgili olarak “(500) adımlık”, “(20) dönümlük”, “(beş) kiloluk”, “(100) metrelik”, “(100) mumluk” gibi örnekler vermiştir (s. 57). “dekarlık”, “hektarlık”, “metrekarelik”, “kilometrekarelik” ve “parçalık” yeni sözcük adaylarının ekin bu işlevi doğrultusunda türetildiği açıkça görülmektedir. Ancak bu sözcükler tek başlarına kullanılmayan, tamamlanmaya muhtaç kelimelerdir. Bağlam içerisindeki kullanımlar incelendiğinde bu sözcüklerin kendilerinden önce “miktar” bildiren sözcükler aldığı görülmüştür. *Türkçe Sözlük*'te (2011) bu sözcüklerle aynı şekilde türetilmiş “metrelik” sözcüğü “*sf.* Uzunluğu herhangi bir metre olan: *Üç metrelik kumaş.*” (s. 1668) tanımı ve örneği ile verilmiştir. Buradan *Türkçe Sözlük*'te tamamlanmaya muhtaç sözcüklerin örnekler yoluyla tamamlanması yoluna gidildiği anlaşılmaktadır. “dönümlük” (s. 714), “gramlık” (s. 989), “kiloluk” ve “kilometrelik” (s. 1441) sözcükleri de *Türkçe Sözlük*'te (2011) yer alan aynı görevle türetilmiş sıfatlardır.

“blokluk” sözcüğü “blok” adına +*Ilk* / +*IUk* ekinin gelmesi ile türetilmiş bir sıfattır. Bağlam içinde “... 3 blokluk performansıyla ...”, “... 8 blokluk performansıyla” şekillerinde geçen bu sözcüğün bir spor terimi olduğu anlaşılmaktadır. Kök hâlindeki “blok” sözcüğünün *Türkçe Sözlük*'teki (2011) anlamlarından birinin “Voleybolda, file üstünde karşı oyuncunun topu sert vururken önünde veya üç kişinin elleri ile oluşturdukları perde” olması da bunu desteklemektedir (s. 367-368). Sözcüğün +*Ilk* / +*IUk* eki almasıyla türetilen “blokluk” sözcüğü de dekarlık”, “hektarlık”, “metrekarelik”, “kilometrekarelik” ve “parçalık” sözcüklerinde olduğu gibi tamamlanmaya muhtaç kelimeler arasındadır. Bu

sözcüklerin sözlüğe nasıl girmesi gerektiği konusu sözlükbilimcilerin araştırmaları ışığında değerlendirilmelidir.

“kartpostallık” sözcüğü *+Iık / +IUk* ekinin “adlardan ‘tahsis’ işlevli ve ‘bir şey için’ anlamlı adlar türetmesi” (Korkmaz, 2009: 55-56) görevi ile oluşturulan sözcüklere dâhil edilmelidir. Bu adlar aynı zamanda sıfat olarak da kullanılmaktadır. Sözcüğün bağlam içinde “... kartpostallık görüntü ...” biçiminde kullanılmış olması sıfat olarak türetilmiş olduğunu göstermektedir.

Yeni sözcük adaylarından “avroluk”, “euroluk” ve “sterlinlik” sözcükleri para birimi belirten adlara *+Iık / +IUk* ekinin gelmesi ile türetilen sıfatlardır. *Türkçe Sözlük*’te (2011) aynı şekilde türetilmiş olan “liralık” (s. 1588) ve “kuruşluk” (s. 1539) sıfatları ile kök hâlinde olan “avro” (s. 192) ve “sterlin” (s. 2161) sözcükleri yer almaktadır. “avroluk”, “euroluk” ve “sterlinlik” sözcükleri gibi tamamlanması gereken sözcükler olan “liralık” ve “kuruşluk” sözcükleri *Türkçe Sözlük*’te (2011) yine örneklerde tamamlanmak suretiyle tanımlanmıştır.

- **-r, -Ar, -(I)r / -(U)r Eki ile Türetilenler:** *sorgulanabilir, sürdürülebilir.*

Genellikle geniş zaman sıfat-fiilleri türeten bu ekin başlıca işlevlerinden biri “eklendiği fiilin gösterdiği işi bir özellik olarak ‘her zaman üzerinde bulundurma’ niteliğinde sıfatlar ve bazı kalıcı adlar türetmesi” dir (Korkmaz, 2009: 104). *Türkçe Sözlük*’te (2011) bu ek ile türetilen sıfatlardan genellikle belli adlara sıfat olmuş “çalar saat” (s. 485), “güler güz” (s. 998), yazar kasa (s. 2559)” gibi örneklerinin yanında, ekin edilgen fiil çatısına getirilmesiyle türetilen “güvenilir” (s. 1012) sözcüğü de yer almaktadır.

Yeni sözcük adaylarından “sorgulanabilir” ve “sürdürülebilir” sözcüklerinin türetilme süreci biraz daha karmaşıktır. “sorgulan-” ve “sürdürül-” dönüşlülük ve edilgen çatılı fiilleri *-(y)-A bil-* yeterlilik fiilini alarak birleşik fiil hâline geldikten sonra fiillerden sıfat ve kalıcı adlar türeten *-r, -Ar, -(I)r / -(U)r* eki ile sıfat görevinde türetilmişlerdir. Derlemde “... sorgulanabilir anketlere ...” ve “... çevre ekonomisi ve sürdürülebilir kalkınma ...” bağlamıyla yer alan bu sözcüklerin sıfat görevinde türetilmiş oldukları açıktır. Ancak *Türkçe Sözlük*’te (2011) tam olarak aynı aşamalardan geçerek türetilmiş bir sözcüğe rastlanmamıştır.

- **+sAl Eki le Türetilenler:** *magazinsel, taktiksel.*

Yabancı kökenli *+sAl* eki, Latin kökenli Fransızca'da 'nispet bildirme, ait olma' anlamı veren *+Al* ekinin Türkçeye uyarlanırken yanlış bölünmesi sonucu ortaya çıkmış, ancak giderek yaygınlaşarak Türkçede aitlik ve nispet sıfatları türeten yeni bir ek hâline gelmiştir (Korkmaz, 2009: 62). Derlemede neolojizm adayları olarak belirlenen "magazinsel" ve "taktiksel" sözcükleri bu yolla türetilmiştir. *Türkçe Sözlük*'te (2011) adlara *+sAl* ekinin gelmesi ile türetilen "bilimsel" (s.340), "mantıksal" (s. 1624), "sorunsal" (s. 2143) gibi sözcükler ile "magazinsel" ve "taktiksel" sözcüklerinin türetilme biçimleri arasında hiçbir fark yoktur.

- ***+sIz / +sUz* Eki ile Türetilenler:** *formsuz, hadsiz, kasksız, kontrolsüz, menfaatsiz, şoförsüz.*

Adlara gelerek "yokluk, eksiklik" bildiren sıfatlar türeten *+sIz / +sUz* ekini "sahip olma, kendinde bulundurma" anlamı veren sıfatlar türeten *+II / +IU* ekinin karşıtı olarak tanımlayan Korkmaz (2009), *+sIz / +sUz* eki ile türetilen sıfatlara "acısız", "bilgisiz", "evsiz", "güçsüz", "susuz", "umutsuz" gibi örnekler vermiştir (s. 64).

Türkçe Sözlük'te (2011: 886) "form" sözcüğüne yer verilmiş, sözcüğün 1. anlamı "biçim, şekil" olarak tanımlanmıştır. "biçimsiz" sözcüğü de *Türkçe Sözlük*'te (2011: 332) yer almaktadır, buna karşılık "formsuz" sözcüğü sözlükte bulunmamaktadır.

Yokluk, eksiklik bildiren "hadsiz", "kontrolsüz" ve "menfaatsiz" sözcükleri de *+sIz / +sUz* eki ile türetilmiş sıfatlar arasındadır. *Türkçe Sözlük*'te (2011) bu sözcüklerin söz konusu eki almamış kök hâlleri olan "had" (s. 1022), "kontrol" (s. 1475) ve "menfaat" (s. 1652) sözcüklerine yer verilmiştir.

+sIz / +sUz eki ile türetilerek yokluk bildiren sıfatlar grubuna dâhil olan "kasksız" ve "şoförsüz" sözcükleri diğerlerinden farklı olarak somut bir nesne ya da kişinin yokluğunu veya eksikliğini gösteren sıfatlardır.

- ***+sIzIIk / +sUzIUk* Eki ile Türetilenler:** *formsuzluk, öngörüsüzlük.*

Korkmaz'a göre (2009) "*+sIz / +sUz* ekiyle *+IIk / +IUk* soyut ad türetme ekinin birleşmesinden oluşmuş bulunan bu ek, addan yokluk görevinde soyut adlar (veya "*+sIz / +sUz* yokluk sıfatlarından soyut yokluk adları) türeten bir ek" tir (s. 65).

+sIz / +sUz eki ile türetilen "formsuz" sözcüğü gibi "formsuzluk" sözcüğü de *Türkçe Sözlük*'te yer almamaktadır. Soyut bir yokluk adı olan "öngörüsüzlük" sözcüğünün de yer

almadığı *Türkçe Sözlük*'te (2011) aynı ek ile aynı görevde türetilmiş “biçimsizlik” (s. 332), “sevgisizlik” (s. 2081), “talihsizlik” (s. 2255) gibi sözcüklerin yer aldığı bilinmektedir.

- **-tI / -tU Eki ile Türetilenler:** *sürüntü*.

Genellikle geçişsiz fiil gövdelerine gelen *tI / -tU* eki, fiilin gösterdiği işin sonucu ve ürünü olan soyut ve soyut adlar türetir (Korkmaz, 2009: 102). Geçişsiz bir fiil olan “sürün-” sözcüğüne *-tU* ekinin gelmesiyle oluşan “sürüntü” sözcüğü “sürün- fiilinin bir sonucu olarak ortaya çıkan kalıntı ürün” anlamını veren bir ad olarak değerlendirilmelidir. *Türkçe Sözlük*'te (2011) yer alan “çöküntü” (s. 564), “süprüntü” (s. 2182), “yıkıntı” (s. 2589) gibi sözcükler benzer şekilde türetilmiş sözcüklere örnek olarak gösterilebilir.

- **Arapça Kökenli Sözcükler:** *şûra, fiziken, mağdure*.

Neolojizm adaylarından “şûra” sözcüğü “bir alanla ilgili olarak oluşturulan danışma kurulu”⁷ anlamında olup Arapça kökenli bir sözcüktür.

Arapça *+en* zarf eki ile türetilen “fiziken” sözcüğü, “fizikçe, fizik bakımından” anlamında türetilmiş bir sözcüktür. *Türkçe Sözlük*'te (2011) bu kelime ile aynı anlamı veren fakat Türkçe ek ile türetilen “fizikçe” (s. 883) sözcüğünün karşılığı bulunmaktadır. Sözlükte aynı zamanda Arapça *+en* zarf eki ile türetilen “aklen” (s. 70), “hukuken” (s. 1114), “şeklen” (s. 2214) gibi sözcükler de yer almaktadır.

“mağdure” sözcüğü Arapça müennes adlardan biri olup “mağdur durumda olan kadın” anlamındadır. Korkmaz (2009), Arapçadaki müzekker ve müennes adlarla ilgili olarak “Arapçada kâtib, muallim, müdür erkek cinsinden yani müzekker; kâtibe, muallime ve müdire de dişilik cinsinden yani müennes adlardır” (s. 254) diyerek *Türkçe Sözlük*'te (2011) de yer alan “kâtibe” (s. 1351), “muallime” (s. 1700) ve “müdire” (s. 1721) sözcüklerini Arapça müennes adlara örnek vermiştir.

- **Farsça Kökenli Sözcükler:** *güftekâr, hitchcockvari*.

“güftekâr” sözcüğü “güfte” adına Türkçe karşılığı *+CI / +CU* olan Farsca *+kâr* ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Neolojizm olarak karşımıza çıkan bu eski sözcüğün yer almadığı *Türkçe Sözlük*'te (2011) “söz yazarı” olarak tanımlanan “güfteci” (s. 996) sözcüğüne yer verilmiş olması dikkat çekicidir. Ayrıca sözlükte “bestekâr” (s. 316),

⁷ <http://tr.wiktionary.org/wiki/%C5%9F%C3%BBra> (19.04.2015).

“hizmetkâr” (s. 1107), sahtekâr (s. 2010) gibi “güftekâr” ile aynı eki alan sözcükler ve +kâr eki ile aynı işlevdeki +ger ekini alan “kimyager” (s. 1443) sözcüğü de mevcuttur.

Farsça bir türetme eki olan +vari eklendiği kelimeye “tarzında, gibi” anlamı vermektedir. Neolojizm adaylarından “Hitchcockvari” sözcüğü gerilim ve cinayet filmleri ile ünlü ABD’li yönetmen “Sir Alfred Joseph Hitchcock’un⁸ tarzını yansıtan, onun filmlerine benzeyen” anlamı veren bir sıfat olarak türetilmiştir. Sözcüğün bağlam içindeki kullanımı da bunu desteklemektedir: “...Hitchcockvari bir gizem etrafında kurgulanan filmin tamamı ...” *Türkçe Sözlük*’te (2011) +vari eki ile türetilmiş “Amerikanvari” sözcüğü “sf. Amerikalıya yaklaşan bir biçimde, Amerikalı gibi” (s. 114) tanımıyla yer almaktadır.

Batı Kökenli Sözcükler: *anti (depresan)/antidepresan, azotoksit, bali, bonus, botoks, çizburger, detoks/detox, dramaturgi, episodik, estetisyen, paralimpik, paparazzi, panelvan, otoimmün, oligarşik, nöropsikiyatri, nimfomani, nenoks, molotof, moderatör, led, konsept, frachise, gribal, hidrobiyolog, homofobik, ikoncan, kalaşnikof, kardiyo, kavır, kazanova, kondisyoner, süpervizör, zon, tweet, trend, taktisyen, sekreteryaya, santrafor, repesaj, psikotik, provokatif, portiko.*

Batı kökenli sözcükler için ayrıntılı bir ek-kök ayrımı yapılmamıştır fakat bu kategoride yer alan sözcükler genel olarak 3 gruba ayrılabilir:

1. Kök Hâlinde Olanlar: *bali, bonus, botoks, detoks/detox, dramaturgi, paparazzi, panelvan, nenoks, molotof, led, konsept, frachise, kalaşnikof, kardiyo, kavır, kazanova, tweet, trend, santrafor, repesaj, portiko, zon.*
2. Ek Almış Olanlar: *anti (depresan)/antidepresan, paralimpik, episodik, oligarşik, nöropsikiyatri, gribal, hidrobiyolog, homofobik, kondisyoner, moderatör, nimfomani, estetisyen, taktisyen, sekreteryaya, psikotik, otoimmün, provokatif.*
3. Birleşik Kelime Kuruluşunda Olanlar: *azotoksit, çizburger⁹, süpervizör.*

⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/Alfred_Hitchcock (19.04.2015).

⁹ Kerim Demirci (2014:149) bu sözcüğün “geri türetme” (back formation) yoluyla oluşturulduğunu, oluşum itibarıyla birincisi “örnekseme” ikincisi ise “yanlış etimoloji” olmak üzere birden fazla özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir. “Hamburglu” anlamındaki “Hamburger” sözcüğünün “ham” (et) ve “burger” (ekmek) olarak yanlış algılanması sonucu ortaya çıkan “lamb-burger”, “fish-burger” gibi sözcükleri de aynı şekilde türetilen sözcüklere örnek olarak göstermiştir.

C.2. Alt Derlemlere Göre Yeni Sözcük Adayları

Bu bölümde Tablo 12’de listelenen yeni sözcükler ait oldukları alt derlemlere göre ayrılmıştır. Böylece belirlenen neolojizmlerin hangi alt derleme ait olduğu açık bir şekilde görünürken, konularına göre gruplandırılmış haber metinlerinde hangi ekin ya da türetme biçiminin yoğun olduğu da ortaya konulacaktır.

C.2.1. Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi’ndeki yeni sözcük adayları alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 13: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları (Alfabetik Sıralı)

Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları	
<ul style="list-style-type: none"> - devletleşmek (1) - euroluk (1) - iyileştirici (1) - koordineli (1) - lisansüstü (1) - menfaatsiz (1) - metrekarelik (1) - militanca (1) - oligarşik (1) - politikleşmek (1)	<ul style="list-style-type: none"> - prestijli (1) - provokatif (1) - sekreteryaya (1) - sorgulanabilir (1) - sorunsuzca (1) - sürdürülebilir (1) - öngörüsüzlük (1) - şoförsüz (1) - şûra (1)

Politika haberlerinde 19 yeni sözcük adayı belirlenmiştir. Bu sözcüklerden 14 tanesi (“devletleş-”, politikleş-”, “euroluk”, “öngörüsüzlük”, “metrekarelik”, “koordineli”, “prestijli”, “menfaatsiz”, “şoförsüz”, “militanca”, “sorunsuzca”, “iyileştirici”, “sorgulanabilir”, “sürdürülebilir”) Türkçenin +II / +IU, +lAş- < +lA-ş-, -(y)lCl /-(y)UcU, +CA, +llk / +lUk, +sIz / +sUz, +sIzllk / +sUzllUk yapım ekleri ile türetilmiştir. Bu durum politika haberlerinde Türkçe ekler ile türetilen yeni kelimelerin tercih edildiğini göstermektedir.

C.2.2. Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları

Aşağıdaki tabloda Magazin Haberleri Alt Derlemi'ndeki yeni sözcük adayları alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 14: Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları (Alfabetik Sıralı)

Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları	
<ul style="list-style-type: none"> - metrekarelik (3) - detoks(2)/detox(1) - ikoncan (2) - led (3) - parçalık (2) - botoks (1) - dekolteli (1) - dramaturgi (1) - episodik (1) - festivalci (1) - fiziken (1) - franchise (2) - gribal (1) - güftekâr (1) - hadsiz (1) - hadsizce (1) - hitchcockvari (1) - homofobik (1) - ihtilafı (1)	<ul style="list-style-type: none"> - kardiyo (1) - kavır (1) - kazanova (1) - kolilemek (1) - kombinlemek (2) - konsept (2) - magazinci (1) - magazinsel (1) - moderatör (1) - nimfomani (1) - paparazzi (1) - paralimpik (1) - payetli (1) - raconluk (1) - sanıklı (1) - süpervizör (1) - süpervizörlük (1) - tecavüzcü (1) - tweet (2)

Alt derlemler içinde yeni sözcük adayları açısından en zengin olanı 38 sözcük ile magazin konulu haber metinleridir. Ancak tabloda da görüldüğü üzere bu sözcüklerin yarısından fazlası yabancı kökenli olup Türkçe kökenli kelime sayısı azdır. Yeni sözcüklerin belirlenmesinde “*Türkçe Sözlük*’te (2011) yer almama” kriteri göz önünde bulundurulduğunda TDK’nin yabancı sözcükleri sözlüğe almama eğiliminde olduğu çıkarımı yapılabilir.

C.2.3. Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları

Aşağıdaki tabloda Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'ndeki yeni sözcük adayları alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 15: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları (Alfabetik Sıralı)

Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları	
<ul style="list-style-type: none"> - anti (depresan) (3) - azotoksit (1) - bali (3) - çizburger (1) - dekarlık (1) - estetisyen (1) - güvenlikçi (2) - hareketsizce (1) - haritalamak (1) - hektarlık (1) - hidrobiyolog (1) - kartpostallık (1)	<ul style="list-style-type: none"> - kilometrekarelik (1) - kilometreküp (2) - kontrolsüz (2) - molotof (3) - nenoks (1) - nöropsikiyatri (1) - otoimmün (1) - özendirici (1) - panelvan (1) - portiko (1) - trend (1) - zon (2)

Türkiye ve dünyada yaşanan gelişmeler hakkında bilgi veren güncel olay haberleri 24 adet neolojizm ile magazinden sonra en çok neolojizmin belirlendiği ikinci alt derlemdir. Söz konusu haber metinlerinin doğal afetler, kazalar, bilim, sağlık gibi konuları kapsaması nedeniyle elde edilen neolojizmler de konu bakımında geniş bir yelpazeye yayılmıştır.

C.2.4. Üçüncü/ 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Yeni Sözcük Adayları

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'ndeki yeni sözcük adayları alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 16: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları (Alfabetik Sıralı)

3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları	
– antidepresan (1)	– mağdure (2)
– dayakçı (1)	– prestijli (1)
– kalaşnikof (2)	– psikotik (1)
– konrollü (1)	– sürüntü (1)
– kuaförlük (1)	– uyutucu (1)

3.sayfa haberleri diğerleri ile karşılaştırıldığında neolojizmin en az olduğu alt derlemdir. Sadece 10 yeni sözcük adayının bulunduğu 3. sayfa konulu haber metinlerindeki bu durumun, genellikle sıradan insanların başından geçen aynı tür olayların (cinayet, intihar, şiddet vs.) anlatılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak söz konusu alt derlemden elde edilen “antidepresan”, “dayakçı”, “mağdure”, “psikotik” ve “sürüntü” yeni sözcük adayları 3. sayfa haberlerinin içeriği hakkında ipucu veren önemli türetimler olarak değerlendirilmelidir.

C.2.5. Spor Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi’ndeki yeni sözcük adayları alfabetik olarak sıralanmıştır:

Tablo 17: Spor Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları (Alfabetik Sıralı)

Spor Haberleri Alt Derlemi’nde Yeni Sözcük Adayları	
– avroluk (1)	– küfürlü (1)
– blokluk (2)	– malzemeci (1)
– bonus (2)	– prestijli (1)
– derneklilik (1)	– repesaj (3)
– dezavantajlı (2)	– santrafor (3)
– duruşmalı (3)	– sevindirici (2)
– formsuz (1)	– sterlinlik (2)
– formsuzluk (1)	– sükseli (1)
– kasksız (1)	– taktiksel (2)
– kondisyoner (3)	– taktisyen (1)

Spor haberleri alt derleminden 20 adet yeni sözcük adayı belirlenmiştir. Söz konusu sözcükler arasında önemli miktarda terim bulunması, çeşitli spor dalları ile ilgili haberlerin yer aldığı spor konulu haber metinlerinde “kondisyoner”, “malzemeci”, “repesaj”, “santrafor”, “taktisyen” gibi *Türkçe Sözlük*'e (2011) girmemiş yeni terimlerin kullanıldığını göstermektedir.

Yaptığımız çalışma çok geniş çaplı olmasa da veriler yaklaşık olarak 250.000 sözcüklük bir haber metinleri derlemi üzerinden elde edilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak günümüzde “yeni sözcük” olarak görülmeyecek derecede aşına olduğumuz birçok sözcüğün *Türkçe Sözlük*'te (2011) yer almadığını söylemek mümkündür. Belirlenen yeni sözcük adaylarının sözlüğe girip girmeyeceği konusunun uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

IV. BÖLÜM

A. ÇOK SÖZCÜKLÜ BİRİMLER

Derlem dilbilim alanındaki gelişmeler günümüzde dilbilim çalışmalarının gerçek dil kullanımlarından hareketle ve nicel verilerle ortaya konulmasını sağlarken aynı zamanda daha önce mümkün olmayan bazı tespitlerin yapılmasına da imkân vermektedir. *Çok sözcüklü birimler* bunlardan biri olup, dil kullanımının sözcük birlikteliklerinden yola çıkılarak daha gerçekçi betimlenmesini olanaklı kılmaktadır.

Çok sözcüklü birimler “derlemden belli sıklıkta kullanılma ve belli sayıda metne dağılma esasına göre çıkarılabilen, metin içinde pragmatik işlevler üstlenen çok sözcüklü ardışık diziler” (Çalışkan, 2014a: 41) biçiminde tanımlanmaktadır. Bu ardışık diziler 2, 3, 4 veya daha fazla sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşabilirler.

Türkçede çok sözcüklü birimler üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğu atasözleri, deyimler, ilişki sözleri, ikilemeler ve birleşik fiiller ile ilgilidir. Vecihe Hatipoğlu'nun (1981) *Türk Dilinde İkileme*, Ömer Asım Aksoy'un (1988) *Atasözleri ve Deyimler 1-2*, Yusuf Çotuksöken'in (1994) *Deyimlerimiz*, Doğan Aksan'ın (1996) *Türkçenin Söz Varlığı*, Talat Tekin'in (2005) *Birleşiklerin Tanımı ve Yazımları*, Muna Yüceol Özezen'in (2006) “Türkiye Türkçesi Yazın Dilinde Teşekkür Kalıpları” ve Deniz Öztürk'ün (2008) *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller* adlı çalışması bunlar arasındadır (Çalışkan, 2014a: 41).

Bu kapsamda değerlendirilebilecek son araştırmalardan biri 2012 yılında Gökdayı tarafından yapılmıştır. “Türkçede Kalıp Sözler” başlıklı bu çalışmada öncelikle atasözleri, deyimler, ikilemeler ve birleşiklerden bahsedilmiş, ardından sözlü ve yazılı kaynaklardan elle fişleme yoluyla derlenen 1210 kalıp söz üzerinde durulmuştur. Belirlenen kalıp sözler Türk dilindeki yeri, kültürle ilişkisi, yabancı dil öğretimindeki yeri gibi çeşitli açılardan ele alınmış ve yapısal, anlamsal, işlevsel ve bağlamsal yönlerine göre tasnif edilerek incelenmiştir. Bu sözler içinde “İyi akşamlar”, “Bize de buyrun”, “El öpenlerin çok olsun”

gibi birden fazla sözcükten oluşanlar çoğunlukta olmakla birlikte “günaydın”, “afetin”, “teşekkürler” gibi tek sözcükten oluşan birimler de bulunmaktadır. Bu çalışmada elle fişleme yöntemi kullanılması nedeniyle kalıp sözlerin tespitinde sınırlı sayıda eserden hareket edilmesi, dolayısıyla kalıp sözlerin tamamına erişilememesi söz konusudur. Ancak belirlenen kalıp sözlerin çeşitli açılardan ve ayrıntılı olarak ele alındığı bu çalışma günümüz Türkçesi için önemli bir kaynak olarak kabul edilmelidir.

Türk dili araştırmaları alanında çok sözcüklü birimlerin derlemden hareketle incelendiği ilk çalışma Özkan tarafından 2011 yılında yapılmıştır. *Türkiye Türkçesinde Belirteçlerle Fiillerin Birlikte Kullanılması ve Eşdizimlilikleri* başlıklı bu çalışmada belirteçlerin fiillerle ilişkisi anlam, sıklık gibi çeşitli ölçütler açısından derlem tabanlı olarak incelenmiştir. Bunun için ilk olarak Türkçe Sözlük’ten (2005) hareketle belirteçler işaretlenmiş, ardından çalışma için oluşturulan 12 milyon sözcüklük derlemede belirteç+fiil birlikteliğini sağlayan tüm birimlerin eşdizimlilik görünümleri ortaya konmuştur.

Çok sözcüklü birimlerin özel bir türü olan sözcüksel setler (lexical bundles) üzerinde Çalışkan tarafından (2014a) bir çalışma yapılmıştır. “Çok Sözcüklü Birimler: Yazılı Türkçede Sözcüksel Setler veya ‘N’ Sayıdaki Ardışık Sözcük Dizilerinin Yapı Özellikleri” adlı bu çalışma, kalıplaşmış çok sözcüklü birimlerin dışında söylemin şekillenmesinde önemli rol oynayan daha önce tanımlanmamış sözcüksel setlerin derlem temelinde incelendiği ilk araştırma olması bakımından önemlidir. Çalışma kapsamında ardışık 3’lü diziler ele alınmış, ODTÜ Türkçe Derlem’den hareketle tanımlanan 120 sözcüksel set sözcük türleri esas alınarak tasnif edilmiş ve yapı bakımından incelenmiştir.

Çalışkan’ın (2014b) “zaman” sözcükbiçiminden hareketle yüksek sıklıkta kullanılan adları eşdizimlilik ilişkileri çerçevesinde incelediği *Yüksek Sıklıktaki Adlar: Zaman Sözcükbiçimi Üzerine Derlem Temelli Bir İnceleme* adlı kitap düzeyindeki çalışması da bu alanda yapılmış önemli bir araştırmadır. Çalışmada *sözcük sınırlarını aşan birimler* başlığı altında ele alınan çok sözcüklü birimler sözcüksel ve dilbilgisel olmak üzere 2 kategoride tasnif edilerek incelenmiştir. Sözcüksel nitelikte olanlar *sözcüksel eşdizimlilikler* (zaman dilimi, zaman almak), *ikilemeler* (zaman zaman), *sloganlar* (ya şimdi ya hiçbir zaman) vb. yapıdaki birliktelikleri; dilbilgisel nitelikte olanlar ise *biçimbirim dizileri* (o zaman, eylem-DIK-iyelik eki+zaman) ve *dilbilgisel örüntüleri* (ne zaman+eylem-sA+o zaman) kapsamaktadır.

Bu çalışmada HMD'nin alt derlemleri olan politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor konulu haber metinlerindeki çok sözcüklü birimlerden ardışık 2'li birimler üzerinde durulmuştur. Çalışma için her bir alt derlemden belirlenen ardışık 2'li birimler “konu/kavram alanını belirleme”, “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre 3 grupta incelenmiştir. Sözcüksel olan 2'li birimler ait oldukları konu ve kavram alanına göre sınıflandırılmıştır. Metin düzeyinde ele alınan 2'li birimler ise iki başlıkta tasnif edilmiştir. Bu başlıkların “Metin Oluşturma ve Yönetme” başlığı taşıyan ilkinde, “bunun üzerine, *-diğİ* için” gibi metnin tutarlılığını sağlamada kullanılan birimler ile “inanıyorum ki, tabii ki” gibi kişilerin tutumları gösterme, boşluk doldurma, zaman kazanma gibi metin yönetme işlevlerine sahip birimler yer almıştır. “Gönderim İşlevi Taşıma” başlıklı ikinci kısımda ise kişi, mekân/ olay yeri, zaman, konu/olay, nesnelere ve miktar ile ilgili göndermede bulunan birimler ile çerçeve çizme işlevli birimler ele alınmıştır. Elde edilen listeler ait oldukları alt derlem esas alınarak değerlendirilmiştir.

B. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümü için AntConc 3.2.4 programının n-gram analizi seçeneğinden yararlanılmıştır. Programın Clusters (kümeler) sekmesinden “n-grams” seçeneği işaretlenerek en düşük ve en yüksek birim olarak 2 belirlenmiştir. Ardından “sort by word” (alfabetik olarak sırala) seçeneği işaretlenerek programın n-gram analizi ile 2'li ardışık birimleri alfabetik olarak sıralaması sağlanmıştır. Minimum sıklık değeri için asıl kriter 5 olarak belirlenmiş, ancak varyantlaşmayı gözden kaçırmamak amacıyla ilk aşamada bu sayı aşağı çekilerek 2 olarak esas alınmış ve listeleme yapılmıştır. Bunun yanında söz konusu birimlerin en az 2 metne dağılması ölçütü uygulanmıştır. Bu aşamalardan sonra her bir alt derlemden ayrı ayrı elde edilen alfabetik sıralı ham listelerden sayılarla ilgili olanlar, “punctuation” (noktalama işareti) seçeneği işaretlenmediği için kendisinden önceki veya sonraki eklerle ayrı iki kelime gibi görünenler ve kişi adları silinmiştir. Sözcüklerin farklı çekimlenmesinden kaynaklanan ayrılıklar birleştirilerek minimum sıklık sayısı 5 ve 5'in üzerinde olanlar listeye dâhil edilmiş ve çalışma için gerekli olan listelerin son hâllerine ulaşılmıştır. Çok sözcüklü birimlerin “açıklama yaptı”, açıklama yapıyor” gibi çekimli hâlleri birleştirilirken “yapılan açıklama” gibi ardışık birimler de “açıklama yapmak” 2'li birimine dâhil edilmiştir. Listeler oluşturulduktan sonra 2'li birimler konu/ kavram alanını belirleme”, “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre 3 gruba ayrılarak incelenmiş, tasnif sıkıntısı yaşanan birimler ise “diğer” başlığı altında

sıralanmıştır. Sözcüksel nitelikteki 2’li birimler ait oldukları konu/ kavram alanına göre sınıflandırılırken gerekli durumlarda bağlamdan hareketle karar verilmiştir. Örneğin “gözyaşlarına boğulmak” ardışık birimi acı, üzüntü veren bir durum ile ilgili olduğunda bu duruma uygun bir başlık altında ele alınırken hâkimin verdiği bir karar ile mutluluktan “gözyaşlarına boğulmak” bağlamında kullanılmışsa “hukuk” başlığı altında değerlendirilmiştir.

2’li birimler içinde sıklık sayısı 5 ve 5’ten fazla olanlardan “aile ve”, “adalet yerini” gibi tamamlanmamış olanlar bağlam içindeki kullanımlarından hareketle genişletilmiş ve bu sözcükler yay ayraç içerisine alınmıştır. Ayrıca “adli tıp” ve “(adli) tıp kurumu” gibi sıklıkları ayrı ayrı 5’in üstünde olan fakat aynı sözcük ile belirli bir ortak kullanımı olan sözcükler birlikte alınmış, daha geniş bağlamda verilen ardışık sözcük dizisi 2’li birimden sonra eğik çizgi (/) işareti ile ayrılarak yay ayraç içinde kullanım sıklığı ile birlikte verilmiştir. Örneğin derlemde 17 kez geçen “adli tıp” birimi içerisinde 5 tanesinin “(adli) tıp kurumu” olduğu şöyle gösterilmektedir:

17 adli tıp/ (adli) tıp kurumu (5)

Böyle olduğu hâlde farklı konu ve kavram alanlarına dâhil edilmesi gereken sözcüklerle de karşılaşmıştır. Örneğin 3. sayfa haberlerindeki “cinsel istismar” ardışık birimi “tartışma/ darp/ intihar/ yaralama/ öldürme ve suç aletleri” ile ilgili 2’li birimlerin yer aldığı grupta değerlendirilirken “nitelikli cinsel (istismar)” birimi hukuk diline ait bir kullanım olması nedeniyle “hukuk/ suç ve ceza” başlığında ele alınmıştır.

Son olarak derlemde kullanım sıklığı yüksek olan “belediye başkanı”, “emniyet müdürlüğü” gibi birimler bu biçimleri ile listeye alınmış, içerisinde “istanbul belediye (başkanı)”, “istanbul emniyet (müdürlüğü)” gibi birimlerden sıklık sayıları 5 ve 5’in üstünde olanlar ayrı olarak değerlendirilmemiştir.

C. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor haberleri alt derlemlerinden belirlenen 2’li birimler “konu/kavram alanı”, “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” olmak üzere 3 grupta değerlendirilmiştir.

C.1. Politika Haberleri Alt Derlemi'nde 2'li Birimler

Politika haberlerinden derlenen 2'li ardışık birimler “konu/ kavram alanları” “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre 3 grupta incelenmiştir.

C.1.1. Konu/Kavram Alanını Belirleyen 2'li Birimler

Derlemeden tespit edilen 2'li ardışık birimlerden sözcüksel nitelikte olanları ait oldukları “konu/ kavram alanları”na göre 15 alt başlık altında değerlendirmek mümkündür:

C.1.1.a. Yönetim/İdari Kurum ve Görevler ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinden tespit edilen “yönetim/idari kurum ve görevler” alanında belirlenen 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 18: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Yönetim/İdari Kurum ve Görevler ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
26	içişleri bakanı
24	belediye başkanı
21	dışişleri bakanı
20	başbakan yardımcısı
17	başkan yardımcısı/ (genel) başkan yardımcısı (12)
14	genel başkan
13	avrupa birliği/ (avrupa) birliği bakanı (5)
13	görevden almak/alınmak
13	çevre ve (şehircilik bakanı)
12	büyükşehir belediyesi
10	barolar birliği/ (barolar) birliği başkanı (5)
10	istanbul barosu/ (istanbul) barosu başkanı (6)
10	istifa etmek
10	soru önergesi
9	bir araya (gelmek)
9	çalışma yapmak
9	içişleri bakanlığı
8	geçici yönetim
8	meclis başkanı
8	müdür yardımcısı
8	türkiye cumhuriyeti

7	belediye başkanlığı
7	grup başkan vekili
7	japonya başbakanı
7	hesap vermek
6	aile ve (sosyal politikalar bakanı)
6	eski bakan
6	genel sekreter
6	genel sekreterlik
6	laik devlet
6	rum yönetimi
5	birleşmiş milletler
5	devlet başkanı
5	dış güçler
5	il başkanlığı
5	kahire büyükelçisi
5	müdür yardımcılığı
5	müsteşar yardımcısı
5	savunma bakanı

Tablo 18 (devamı)

C.1.1.b. Askerlik ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinden tespit edilen “askerlik” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmiştir:

Tablo 19: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Askerlik ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
10	genelkurmay başkanlığı
6	kimyasal silah
6	şehit olmak
5	genelkurmay başkanı
5	iç savaş
5	(türk) silahlı kuvvetleri

C.1.1.c. Ekonomi ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinde geçen “ekonomi” alanındaki 2’li birimlere yer verilmiştir:

Tablo 20: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Ekonomi ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
11	milyar dolar/ milyar dolarlık
10	ekonomi bakanı
8	mali şube
7	(halk bankası, halkbank'ın) genel müdürü
5	halk bankası
5	ihale bedeli
5	maliye bakanlığı
5	milyon dolar

C.1.1.ç. Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıda Politika Haberleri Alt Derlemi’nden tespit edilen “hukuk/ suç ve ceza” alanındaki 2’li birimler tablo içinde verilmektedir:

Tablo 21: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
27	anayasa mahkemesi
17	cumhuriyet savcısı
16	adli kolluk/ (adli) kolluk yönetmeliği (7)
15	cumhuriyet başsavcılığı
15	hapis cezası
15	ihlal etmek/ gizliliği ihlal (etmek)(6)/ hakkı ihlal (etmek) (6)
14	ağır ceza (mahkemesi)
14	suç duyurusunda (bulunmak)
14	karar vermek
13	hukuk devleti
12	talep etmek
11	cumhuriyet başsavcısı
11	adalet bakanı
9	ihaleye fesat (karıştırmak)
9	tutuklu milletvekili, milletvekilleri

9	tutuklu sanık
9	sevk etmek
8	geri kabul (anlaşması)
8	yargı bağımsızlığı
8	soruşturmanın gizliliği
7	(<i>n</i> yıla) kadar hapis
7	seçilme hakkı
7	soruşturma yürütmek
7	yerine getirmek
6	adalet bakanlığı
6	ceza muhakemesi (kanunu)
5	cumhuriyet başsavcısı (vekili)
5	dava açmak
5	hapis yatmak
5	(tutuklulukta) makul süreyi (aşmak)
5	mahkeme başkanı
5	soruşturma kapsamında
5	suç işlemek
5	sulh ceza (mahkemesi)
5	tahliye etmek

Tablo 21 (devamı)

C.1.1.d. Emniyet/ Güvenlik Güçleri ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen “emniyet/ güvenlik güçleri” ile ilgili 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 22: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Emniyet/ Güvenlik Güçleri ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
36	gözaltına almak, alınmak
10	emniyet müdürlüğü
9	emniyet müdürü
7	güvenlik güçleri
7	(organize suçlarla) mücadele şube (müdürlüğü)
6	gaz bombası
5	harekete geçmek

C.1.1.e. Seçim ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinden tespit edilen “seçim” konulu 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 23: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Seçim ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
12	yerel seçim
11	istanbul milletvekili
7	belediye başkan (adayı)
7	siyasi parti
7	seçim öncesi
6	antalya milletvekili
6	üçüncü turda
5	şanlıurfa milletvekili
5	destek vermek

C.1.1.f. Politika Gündemi ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen “politika gündemi”ne ilişkin 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 24: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Politika Gündemine İlişkin 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
18	yolsuzluk operasyonu/ rüşvet ve (yolsuzluk operasyonu) (11)
13	gezi parkı
9	müslüman kardeşler
8	paralel devlet
7	vize muafiyeti
6	gülen hareketi
6	sessiz devrim
6	suriyeli sığınmacılar
5	aralık operasyonu
5	demokratikleşme paketi
5	gezi olayları
5	hizmet hareketi
5	kck davası
5	sağa açılım/ sağa açılma

C.1.1.g. Eğitim ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi'nde yer alan "eğitim" ile ilgili 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 25: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Eğitim ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
8	yüksek lisans
5	ankara üniversitesi
5	üniversitelerarası kurul

C.1.1.ğ. Sağlık Alanı ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi'nden belirlenen "sağlık" alanına ait 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 26: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Sağlık Alanı ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
5	engelliler için
5	tedavi etmek
5	tekerlekli sandalye

C.1.1.h. Basın/ Medya ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi'ndeki "basın/ medya" alanına ait 2'li birimler yer almaktadır:

Tablo 27: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Basın/ Medya ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
13	basın toplantısı
10	sosyal medya
6	internet sitesi
5	basın açıklaması
5	haber ajansı

C.1.1.i. Devlet/ Yönetim Karşısı Grup ve Eylemler ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinden tespit edilen “devlet/yönetim karşısı grup ve eylemler” ile ilgili ait 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 28: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Devlet/Yönetim Karşısı Grup ve Eylemler” ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
15	terör örgütü
8	rejim güçleri
7	(meydana) gelen patlama
6	zarar vermek
5	bomba yüklü (araç)
5	hükümete karşı

C.1.1.i. Ölüm ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinde geçen “ölüm” konulu 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 29: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Ölüm ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
21	hayatını kaybetmek
5	toprağa vermek

C.1.1.j. Millet/ Halk ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinden tespit edilen “millet/ halk” ile ilgili 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 30: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Millet/ Halk ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
8	toplumsal barış
7	türk vatandaşı
6	türk milleti
5	mısır halkı

C.1.1.k. Mekân ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinde yer alan “mekân” ile ilgili 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 31: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
18	çankaya köşkü

C.1.1.l. Aile ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi'ndeki “aile” ile ilgili 2'li birimler yer almaktadır:

Tablo 32: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Aile ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
9	evli ve (n çocuk babası)

C.1.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Politika haberlerinde söylem organizasyonu işlevi üstlenen 2'li birimleri şöyle sıralamak mümkündür:

Tablo 33: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
45	yer almak/ arasında yer (almak) (7)/ içinde yer (almak) (6)
42	açıklama yapmak/ bir açıklama (yapmak) (5)/ yazılı açıklama (yapmak) (8)
41	ifade etmek
40	diye konuştu
40	ile ilgili
31	söz konusu
27	iddia etmek
26	olmak üzere
24	ifadesini, ifadelerini kullanmak

22	dile getirmek
20	bilgi vermek
20	(...) olduğunu belirtmek
18	öte yandan
17	dikkat çekmek
15	ile birlikte
15	ilgili olarak
13	şöyle konuştu
13	alınan/aldığı bilgiye, bilgilere (göre)
12	ileri sürmek
12	yanı sıra
11	(...) olduğunu söylemek
11	ilk kez
11	yer vermek
10	inanıyorum ki
10	bu konuda
10	bu çerçevede
10	o zaman
10	neden olmak
10	(...) için yapmak
9	ortaya koymak
9	öne sürmek
9	şunları söyledi
9	şöyle devam (etti)
9	sayın başbakan
9	buna göre
8	(...) olduğunu ifade (etmek)
8	bu nedenle
8	bunun üzerine
7	(...) olduğunu öğrenmek
7	(...) olduğunu iddia (etmek)
7	(...) olduğunu vurgulamak
7	tabi ki, tabii ki
7	aynı zamanda
7	onun için
7	sorulması üzerine
7	tabi ki, tabii ki
6	(...) haberine göre
6	(...) olarak görmek
6	açıklamada bulunmak
6	adım atmak

Tablo 33 (devamı)

6	aynı şekilde
6	bizim için
6	bu kapsamda
6	bu kez
6	bu yana
6	diye düşünüyorum
6	iddiaya, iddialara göre
6	iddiaya, iddialara göre
6	sayın cumhurbaşkanı
6	sözlerine ekledi
5	(...) olduğunu kaydetmek
5	altını çizmek
5	belli oldu
5	bu noktada
5	gerek yok
5	iddiası, iddialarıyla ilgili
5	ilan etmek
5	işaret etmek
5	sayın meclis (başkanı)
5	şöyle dedi

Tablo 33 (devamı)

C.1.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Gönderim işlevi taşıyan 2'li ardışık birimler “kişi”, “mekân/ olay yeri”, “zaman”, “konu/ olay”, “nesnelere”, “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşımaları ve “çerçeve çizme” işlevine göre sınıflandırılmıştır:

C.1.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Politika Haberleri Alt Derlemi'nde “kişi” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimleri şöyle sıralamak mümkündür:

Tablo 34: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
8	hiç kimse
7	bir grup
5	bir gazeteci
5	bir insan

C.1.3.b. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi’nde “mekân/ olay” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 35: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
18	bir ülke
13	bu ülke
5	iki ülke

C.1.3.c. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinde “zaman” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 36: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
23	şu anda
17	bir süre/dir
17	daha sonra
17	daha önce
16	bugüne kadar
9	bir gün
9	bundan sonra
7	bu süreç/te
7	(n) gün önce

7	(n) yıl önce
6	sabah saatlerinde
6	son günlerde
6	yeni yıl
6	(n) yıla kadar
5	(şu) ana kadar
5	her zaman
5	önceki gün
5	sonuna kadar
5	(n) yıl sonra
5	zaman zaman

Tablo 36 (devamı)

C.1.3.ç. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Politika Haberleri Alt Derlemi'ndeki "konu/olay" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler şunlardır:

Tablo 37: Politika Haberleri Alt Derlemi'nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
8	bir çalışma
8	bu kriz
8	konuyla ilgili
7	bir karar
6	bir gelişme
6	bir soru
6	bir soruşturma
6	bütün bunlar
5	bir süreç
5	bir yaklaşım
5	bu iş
5	bu karar

C.1.3.d. Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Politika Haberleri Alt Derlemi'nde "nesnelere" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 38: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
33	bir şey(ler)/ (böyle) bir şey (8)
5	her şey
5	hiçbir şey

C.1.3.e. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda politika haberlerinde “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 39: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
12	en büyük
10	bir kısmı/ bir kısım
10	çok sayıda
9	en önemli
8	bir kez
8	bu kadar
7	ne kadar
6	en çok
6	en üst
5	daha büyük
5	daha farklı
5	çok büyük
5	çok değerli
5	üst düzey

C.1.3.f. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Politika Haberleri Alt Derlemi’nde “çerçeve çizme” işlevi taşıyan 2’li birimleri şöyle gösterebiliriz:

Tablo 40: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
30	bir şekilde
10	bu tür
6	her türlü
5	bu şekilde

C.1.4. Diğer 2’li Birimler

Politika Haberleri Alt Derlemi’nde tasnif sıkıntısı yaşanan 2’li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 41: Politika Haberleri Alt Derlemi’nde Diğer 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
48	devam etmek
16	hale, haline getirmek/ uygun hale (getirmek) (8)
14	görev yapmak
7	yol haritası

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde politika haberlerindeki ardışık 2’li birimlerin söz konusu haber türünün kapsadığı konu ve kavram alanlarını önemli ölçüde yansıttığı görülmektedir. Konu ve kavram alanı temelinde yapılan sınıflandırmada özellikle “yönetim/ idari kurum ve görevler” ve “hukuk/ suç ve ceza” ile ilgili ardışık birimlerin yer aldığı tabloların daha hacimli olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum söz konusu haber metinlerinde ülke yönetimi ile ilgili kişi, kurum ve görevlerin yanında hukuki meselelerin de oldukça ön planda olduğunu göstermektedir. Ülke yönetimiyle ilgilenen insanların görev ve yetkilerinin hukuki bir çerçevesinin olması ve bu çerçevenin dışına çıktıklarında hukuki yaptırımlarla karşılaşacakları gerçeği bu düşüncüyü desteklenmektedir. Bu durum politika derlemindeki *gizliliği ihlal (etmek)*, *tutuklu milletvekili/ milletvekilleri*, *suç duyurusunda (bulunmak)*, *(ihaleye) fesat karıştırmak* 2’li birimleriyle örneklendirilebilir.

Politika haberlerinde askerlik ile ilgili 2’li birimlerin tespit edilmesi ülke yönetiminde ülke savunmasının önemli olduğunu düşündürmektedir. Ülkenin iç huzuru, düzeni ve

güvenliğini sağlamak için görev yapan askerlerin politika haberlerinde yer alması askerlik ile politikanın iç içe olduğunu göstermektedir.

Belirlenen ardışık birimlerden *rüşvet ve yolsuzluk operasyonu*, *gezi parkı*, *paralel devlet*, *hizmet hareketi*, *demokratikleşme paketi* gibi 2’li birimler çalışma için derlenen haber metinlerinin ait olduğu 2013- 2014 yıllarında politikanın gündemini meşgul eden olaylar hakkında bilgi vermektedir.

“Devlet/ yönetim karşıtı grup ve eylemler” başlığında ele alınan *terör örgütü*, *rejim güçleri*, *bomba yüklü (araç)* ve *hükümete karşı* gibi ardışık birimler ülke içinde yaşanan karışıklığa dikkat çekmektedir. Buradaki *hükümete karşı* çok sözcüklü birimi aslında “isim+ –e karşı” şeklindedir. Ancak *hükümete karşı* biçiminin belirli bir sıklıkta kullanılmış olması politika haberlerinde devlet/ hükümet karşıtı olayların daha sık karşımıza çıktığını ifade etmektedir.

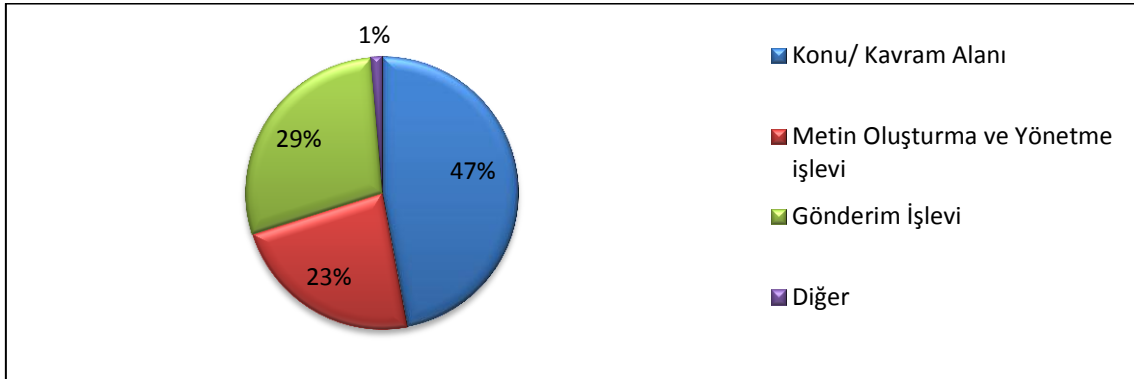
Buna karşılık politika haberlerinde bazı konu ve kavram alanlarının diğerlerine göre daha az sözcük sayısına sahip olduğu görülmektedir. Örneğin “eğitim”, “sağlık”, “ölüm” gibi konularla ilgili 2’li birimler oldukça sınırlıdır. Ancak politika haberlerine “eğitim” ve “sağlık” gibi konularla eşit mesafede sayılabilecek “ekonomi” alanına ait 2’li birimlerin diğerlerine oranla daha sık kullanıldığını görülmektedir. *Maliye bakanlığı*, *ekonomi bakanı* gibi ülke ekonomisi ile ilgili idari görevlerin de yer aldığı bu grupta *milyon dolar*, *milyar dolar/ milyar dolarlık* gibi büyük meblağlara karşılık gelen ardışık birimlerin yer alması dikkat çekicidir.

Metin oluşturma ve yönetme çerçevesine dâhil olan 2’li birimler göz önünde bulundurulduğunda bu haberlerin genellikle ülkeyi ilgilendiren çeşitli konularda söz sahibi olan kişilerin konuşmalarının aktarımı niteliğinde olduğu görülmektedir. Nitekim *açıklama yapmak*, (...) *olduğu ifade etmek*, (...) *olduğunu belirtmek*, (...) *olduğunu kaydetmek*, (...) *olduğunu vurgulamak*, (...) *olduğunu söylemek*, *altını çizmek* gibi dolaylı aktarım bildiren kullanımlar ve (...) *ifadesini/ ifadelerini kullanmak*, *diye konuştu*, *şöyle konuştu*, *şunları söyledi*, *şöyle devam (etti)*, *şöyle dedi* gibi doğrudan aktarım sağlayan kullanımlar ile sıklıkla karşılaşılmış olması da bu çıkarımı desteklemektedir. Yine metin oluşturma ve yönetme grubunda yer alan *sorulması üzerine* gibi ardışık birimlerde asıl çok sözcüklü yapı “fiil + –ması üzerine” biçimindedir ancak bu yapı politika haberleri söz konusu olduğunda soruya nasıl cevap verildiği gibi bir bağlamın daha sık karşımıza çıktığını ortaya koyması

bakımından önemlidir. Yukarıda sıralanan *diye konuştu, şöyle konuştu, şunları söyledi, şöyle devam (etti), şöyle dedi* gibi ardışık birimler aynı zamanda bir soruya cevap verme bağlamında da değerlendirilebilir. Konu ve kavrama dair sınıflandırma çerçevesinde ele alınan “basın/ medya” ile ilgili ardışık birimlerden *basın toplantısı, basın açıklaması* gibi çok sözcüklü birimler de ülke yönetiminde söz sahibi olan kişilerin soruları cevaplaması, açıklama yapması bağlamında değerlendirilebilir.

Mekân ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler *bir ülke, bu ülke, iki ülke* olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekâna gönderim yapan başka bir birimin olmayışı politikada tek mekânın “ülke” olduğunu belirtmektedir.

Politika Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen 304 adet ardışık 2’li birimin “konu/ kavram alanı”, “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir:

Grafik 1: Politika Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı, Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı

C.2. Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde 2’li Birimler

Magazin haberlerinden derlenen 2’li ardışık birimler “konu/ kavram alanları” “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre 3 grupta incelenmiştir.

C.2.1. Konu/ Kavram Alanını Belirleyen 2’li Birimler

Derlemden tespit edilen 2’li ardışık birimlerden sözcüksel nitelikte olanlar ait oldukları “konu/ kavram alanları”na göre 10 alt başlık altında ele alınmıştır:

C.2.1.a. Ünlüler/ Müzik/ Sinema ve Televizyon ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda magazin haberlerinden tespit edilen “ünlüler/ müzik/ sinema ve televizyon” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmiştir:

Tablo 42: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Ünlüler/ Müzik/ Sinema ve Televizyon ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
35	rol almak/ filmde rol (almak)
35	ünlü oyuncu
18	ünlü şarkıcı
17	ünlü sanatçı
13	genç oyuncu
12	dünyaca ünlü
11	film festivali
11	vizyona girmek
11	türk sineması
10	sahneye çıkmak
10	imza atmak
9	gündeme gelmek
9	ünlü isim(ler)
8	ekrana gelmek
7	güzel oyuncu
7	ünlü yıldız
6	(13. !f istanbul) bağımsız filmler (festivali)
6	Türk sanat (müziği)
6	ünlü komedyen
6	ünlü model
5	canlı yayın
5	erkek oyuncu
5	jüri üyesi
5	rekor kırmak
5	poz vermek
5	sosyetik güzel
5	teknik direktör
5	ünlü modacı
5	ünlü müzisyen
5	ünlü şovmen

C.2.1.b. Ünlülerin Özel Hayatı ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda magazin haberlerinde “ünlülerin özel hayatı” ile ilgili tespit edilen 2’li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 43: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Ünlülerin Özel Hayatı ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
17	eski eş
11	aşk yaşamak
11	eski sevgili
9	birlikte olmak
7	ünlü çift
6	evlat edinmek
5	hamile olmak
5	ilişki yaşamak

C.2.1.c. Hukuk ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıda Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde “hukuk” alanına dâhil olan 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 44: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Hukuk Alanı ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
14	davalı baba
12	dava açmak
9	aile mahkemesi
8	ceza mahkemesi
6	hapis cezası
6	şikayetçi olmak
5	anlaşmalı olarak
5	boşanma davası (açmak)
5	hapis istemi
5	karar duruşması
5	para cezası
5	tazminat davası

C.2.1.ç. Basın/ Medya ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Magazin Haberleri Alt Derlemi’nden elde edilen “basın/ medya” ile ilgili tespit edilen 2’li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 45: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Basın/ Medya ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
12	sosyal medya
9	basın mensupları
9	fotoğraf çekmek, çektirmek
8	internet sitesi
5	sosyal paylaşım (sitesi)

C.2.1.d. Parasal/Ekonomik Konular ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Magazin Haberleri Alt Derlemi’ndeki “parasal/ekonomik” konular ile ilgili 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 46: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Parasal/ Ekonomik Alan ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
14	bin tl
11	bin lira, bin liralık
10	satın almak
9	bin dolar, bin dolarlık
5	(maximum) kart partnerliğinde

C.2.1.e. Ünlülerin Çevresi, Buluşma/ Toplantı ve Organizasyonları ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Magazin Haberleri Alt Derlemi’ndeki “ünlülerin çevresi, buluşma/ toplantı ve organizasyonları” ile ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 47: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Ünlülerin Çevresi, Buluşma/ Toplantı ve Organizasyonları ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
49	yer almak
14	sohbet etmek
12	yakın arkadaş
6	doğum günü
6	ziyaret etmek
5	kız arkadaş
5	bir araya (gelmek)

C.2.1.f. Sağlık/Tedavi ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde yer alan “sağlık/tedavi” ile ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 48: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Sağlık/ Tedavi ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
15	hastaneye kaldırılmak
15	yoğun bakım
6	sağlık durumu
6	(özel) bir hastane
5	işitme engelli(ler)
5	mide kanseri
5	rahatsızlık/ rahatsızlığı nedeniyle
5	tedavi görmek

C.2.1.g. Doğum/ Ölüm ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda magazin haberlerinden tespit edilen “doğum/ ölüm” ile ilgili 2’li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 49: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Doğum/ Ölüm ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
11	hayatını kaybetmek
6	dünyaya gelmek
6	cenaze töreni
5	yaşamını yitirmek

C.2.1.ğ. Yönetim ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda magazin haberlerinde geçen “yönetim” konulu ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 50: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Yönetim ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
8	büyükşehir belediyesi

C.2.1.h. Seyahat/ Tatil ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda magazin haberlerinden tespit edilen “seyahat/ tatil” ile ilgili 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 51: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Seyahat/ Tatil ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
6	tatil yapmak
5	atatürk havalimanı

C.2.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Magazin haberlerinde metin oluşturma ve yönetme işlevi üstlenen 2’li birimleri şöyle sıralamak mümkündür:

Tablo 52: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
28	açıklama yapmak/ bir açıklama (yapmak) (5)
22	dile getirmek
22	diye konuşmak
21	yanı sıra
20	dikkat çekmek
20	iddia etmek
20	ile birlikte
18	habere göre
18	(...) olduğunu söylemek
18	ilk kez

16	(...) olduğunu belirtmek
16	bu kez
16	ortaya çıkmak
15	ifadelerini kullanmak
15	iddiaya, iddialara göre
14	ifade etmek
14	(...) olduğu için
14	yanıt vermek
12	benim için
11	bu yana
11	bu yüzden
10	şunları söyledi
10	bu arada
9	bir türlü
9	bunun üzerine
9	o yüzden
9	söz konusu
8	tabi ki, tabii ki
8	teşekkür etmek
8	öyle ki
8	aynı zamanda
8	olmak üzere
7	cevap vermek
7	ile ilgili
7	öte yandan
7	son olarak
6	açıklamada bulunmak
6	belli olmak
6	çok konuşulan
6	bir diğer
5	konu almak
5	(...) notunu düşmek
5	şeklinde konuştu
5	şöyle devam (etti)
5	şöyle konuştu
5	ait olmak
5	bir yandan
5	bu konuda
5	bu nedenle
5	bu sırada
5	ortaya atılan (iddia), (iddia) ortaya atmak
5	son derece

Tablo 52 (devamı)

C.2.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Gönderim işlevi taşıyan 2'li ardışık birimler “kişi”, “mekân/ olay yeri”, “zaman”, “konu/ olay”, “nesnelere”, “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşımaları ve “çerçeve çizme” işlevine göre sınıflandırılmıştır:

C.2.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde “kişi” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 53: Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
11	bir insan
11	bir kadın
8	bir arkadaş
8	bir kız
7	bir sanatçı
7	(...) gibi isimler
6	bir anne
5	bir karakter

C.2.3.b. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda magazin haberlerinden “mekân/ olay yeri” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 54: Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
12	bir yer

C.2.3.c. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde "kişi" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 55: Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
29	daha sonra
26	bir süre/ bir süre (önce) (5)/ bir süre (sonra) (8)
26	daha önce
24	önceki gün
18	bu yıl/ki
18	önceki akşam
16	geçtiğimiz gün/lerde
15	bir süredir
15	şu an
14	bir gün
13	(n) yıl önce
11	(n) ay önce
11	bir dönem
11	geçen yıl
11	her gün
10	bir anda
10	bir ara
10	(n) yıla kadar
9	bugüne kadar
9	bundan sonra
8	geçtiğimiz ay/larda
8	o dönem/ o dönemde
8	yıllar sonra
8	önümüzdeki günlerde
7	(n) ay sonra
7	her zaman
7	mart ayında
7	yeni yıl
6	şu anda
5	akşam saatlerinde
5	(...) andan itibaren
5	(...) aradan sonra

5	bir yıl
5	bu sabah
5	geçen ay
5	hiçbir zaman
5	iki yıldır
5	o günler

Tablo 55 (devamı)

C.2.3.ç. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde “konu/ olay” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 56: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
16	bir durum
10	konuyla ilgili
9	bir ilişki
8	bir açıklama
6	bir dizi
6	bir iddia
6	bir karar
6	bu film
5	bir iş
5	bu konu

C.2.3.d. Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde “nesnelere” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 57: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
63	bir şey/ (öyle) bir şey (9)/ (böyle) bir şey (7)
23	her şey

13	hiçbir şey
5	bir hastane

Tablo 57 (devamı)

C.2.3.e. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda magazin haberlerinde “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 58: Magazin Haberleri Alt Derlemi’nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
26	daha çok
19	en iyi
18	en çok
17	uzun süre/dir
16	en büyük
14	bir daha
14	pek çok
14	çok güzel
13	biraz daha
13	çok sevmek
12	çok iyi
9	daha fazla
9	en son
8	kısa bir (süre)
8	çok büyük
7	çok sayıda
6	en az
6	çok fazla
6	bol bol
6	daha iyi
6	çok mutlu
6	çok önemli
5	bu kadar
5	kısa sürede
5	uzun yıllardır
5	en ünlü

C.2.3.f. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde “çerçeve çizme” işlevi taşıyan 2'li birimler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 59: Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
17	bir şekilde
6	her türlü

C.2.4. Diğer 2'li Birimler

Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde tasnif sıkıntısı yaşanan 2'li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 60: Magazin Haberleri Alt Derlemi'nde Diğer 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
44	devam etmek
16	karar vermek
13	(-dAn, tAn) biri olmak
12	karar almak
9	kabul etmek
7	mutlu olmak
7	sona ermek
6	elde etmek
5	dua etmek
5	görmek istemek
5	zorunda kalmak

Yukarıdaki tablolar göz önünde bulundurulduğunda magazin haberlerinin konu ve kavram alanı hakkında fikir sahibi olmak için sadece “ünlüler/ müzik/ sinema ve televizyon”, “ünlülerin özel hayatı”, “ünlülerin çevresi, buluşma/ toplantı ve organizasyonları” gibi konu/ kavram başlığı altında açılan alt başlıklardan yola çıkmak bile yeterli görünmektedir.

Bu başlıklar altındaki sözcüksel 2’li birimlere bakıldığında ünlü isimlerin genellikle yaptıkları işler ve özel yaşantılarıyla gündem oluşturdukları açıkça görülmektedir. Magazin haberlerinde ünlülerin yaptıkları işler ve özel hayatları ile ilgili her şeyle gündeme gelmeleri, halkın gözü önünde olan bu insanların moda, televizyon programı, film, dizi vb. yollar ve özel hayatlarıyla toplumu düşünce sistemi, aile ilişkileri, giyim-kuşam, yeme-içme gibi birçok yönden etkiledikleri ve böylece gündemde kaldıkları anlaşılmaktadır. “Ünlülerin çevresi, buluşma/ toplantı ve organizasyonları” başlığı altında yer alan 2’li birimler de söz konusu kişilerin ne kadar göz önünde olurlarsa o kadar tanınmaları açısından değerlendirilebilir.

Halkın ilgisi ve sevgisinden beslenen ünlü insanların medya ve basın ile ilişkisinin üst düzeyde olması beklenen bir durumdur. “Basın/medya” başlığı altında sıralanan *sosyal medya, sosyal paylaşım (siteleri), fotoğraf çekmek, çektirmek* gibi 2’li birimler de bu gerçeği destekleyen birimler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Magazin haberlerindeki “hukuk” başlığına dâhil olan 2’li ardışık birimlere bakıldığında bu başlık altında genellikle “boşanma” ile ilgili birimlerin yer aldığı dikkat çekmektedir. *boşanma davası, aile mahkemesi, davalı baba* gibi 2’li birimlerin kullanımından rahatça çıkarılabilen bu durum, ünlü insanların “aile kurumu”nun sürekliliğini sağlamada büyük ölçüde başarısız oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ünlülerin özel hayatı ile ilgili 2’li birimlerin yer aldığı gruptaki *eski eş* ardışık birimi de bu düşünceyi destekleyen bir kullanımdır.

Politika ve spor konulu haber metinlerindeki kadar yüksek olmasa da magazin haberlerindeki parasal/ekonomik konulara ilişkin 2’li birimlerden ünlülerin gelir düzeylerinin yüksek olduğu çıkarımı yapılabilir. Bunlar arasında sıklığı 10 olan *satın almak* 2’li biriminden ünlü isimlerin mal edinimi gibi konularla da gündeme geldiği anlaşılmaktadır.

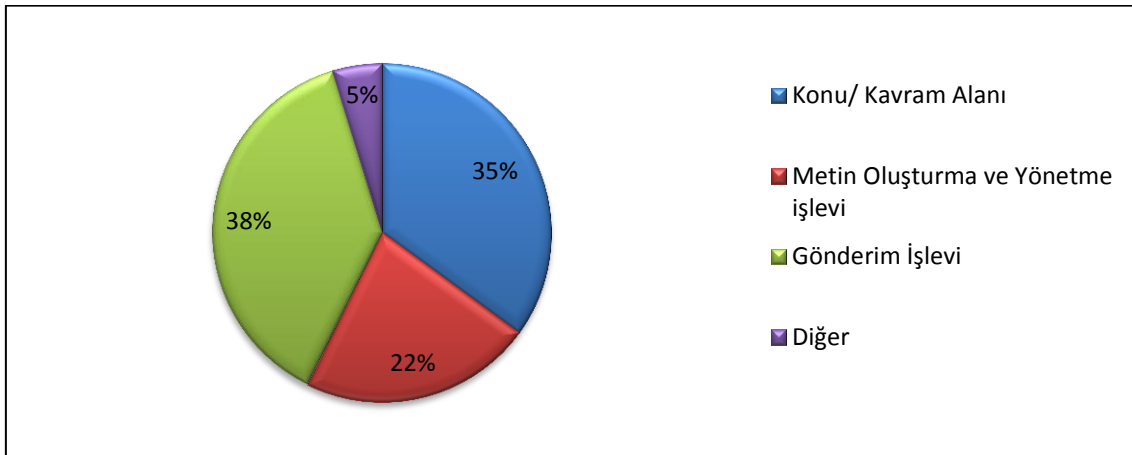
Magazin haberlerindeki metin oluşturma ve yönetme işlevi taşıyan 2’li birimler göz önünde bulundurulduğunda ise bu haberlerin ünlü insanların yaptıkları işleri, yaşadıkları olayları aktarma ve yorumlamanın yanında ünlülerin ağızlarından çıkan sözleri birebir metne yansıtma yoluyla da sunulduğu anlaşılmaktadır. Bu 2’li birimlere örnek olarak *açıklama yapmak, açıklamada bulunmak, (...) olduğunu söylemek, (...) olduğunu belirtmek* gibi dolaylı aktarım ifadeleri ile *ifadelerini kullanmak, (...) notunu düşmek, şeklinde*

konuşt, *şunları söyledi*, *şöyle devam (etti)* gibi doğrudan aktarım sağlayan kullanımlar gösterilebilir. Ayrıca habercilikte sıkça kullanılan soru-cevap yöntemini yansıtan *cevap vermek*, *yanıt vermek* gibi 2’li birimler ile *benim için*, *tabii ki/ tabi ki* gibi ardışık birimler de ünlü isimlerin kendilerine sorulan sorulara verdikleri cevapları doğrudan aktarma bağlamında değerlendirilebilir.

Bu haberlerde “konu/ olay” ve “miktar” ile ilgili gönderim ögesi işlevi taşıyan 2’li birimler de dikkat çekmektedir. Konu/ olaya gönderme yapan 2’li birimler arasında yer alan *bir dizi*, *bir film* ifadeleri genel olarak ünlülerin yaptıkları işlere gönderme yaparken, *bir ilişki* 2’li birimi ise magazin haberleri için önemli olan özel hayat konusuna gönderme yapmaktadır.

Miktar ile ilgili gönderim işlevi taşıyan birimlerde arasında bir ünlünün çeşitli yönleri veya yaptığı işler hakkında *en ünlü*, *en iyi* gibi derecelendirme bildiren 2’li birimlerin varlığı göze çarpmaktadır. Bu veriden hareketle ünlülerin dünyasında “en” olmanın önemli olduğu çıkarımı yapılabilir.

Magazin Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen 234 adet ardışık 2’li birimin “konu/ kavram alanı”, “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir:

Grafik 2: Magazin Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı, Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı

C.3. Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde 2'li Birimler

Güncel olay haberlerinden derlenen 2'li ardışık birimler “konu/ kavram alanları” “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre 3 grupta incelenmiştir.

C.3.1. Konu/ Kavram Alanını Belirleyen 2'li Birimler

Derlemeden tespit edilen 2'li ardışık birimlerden sözcüksel nitelikte olanları ait oldukları “konu/ kavram alanları”na göre 12 alt başlık altında ele alınmıştır:

C.3.1.a. Doğal Afetler/ Doğal Afetlerde Yardım Yapan Kuruluşlar ve Kazalar ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinden “doğal afetler/ doğal afetlerde yardım yapan kuruluşlar ve kazalar” alanında belirlenen 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 61: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Doğal Afetler/ Doğal Afetlerde Yardım Yapan Kuruluşlar ve Kazalar ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
47	sevk etmek
23	altında kalmak/ sular altında (kalmak) (11)
22	itfaiye ekibi, ekipleri
18	mahsur kalmak/ evde mahsur (kalmak)
15	etkili olmak/ etkili olan (lodos) (5)
14	fark etmek
14	fırtına/sı nedeniyle
13	kazayla ilgili/ kazayla ilgili (soruşturma) (11)
13	yardım istemek
13	lodos nedeniyle/ kuvvetli lodos (nedeniyle) (5)
13	mahalle sakini/ sakinleri
12	buzlanma nedeniyle
12	(...) ekipleri tarafından
12	hale gelmek, getirmek/ (kullanılamaz) hale gelmek (5)
11	müdahale etmek
10	arama kurtarma/ arama kurtarma (ekibi) (7)
10	(...) plakalı otomobil
10	trafiğe kapatmak
10	denize girmek/ (serinlemek için) denize girmek (7)

9	doluluk oranı, oranları
9	hasar meydana (gelmek)
9	kurtarma ekibi, ekipleri
9	kontrolden çıkmak
9	yolcu otobüsü
9	çarpmanın etkisiyle
9	kazanın ardından
8	maddi hasar
8	direksiyon hakimiyeti
8	kaza yapmak
8	kaza sonrasında
8	patlamanın ardından
8	(...) anlar yaşamak/ (zor) anlar yaşa/tmak (7)
7	araçta bulunan
7	deprem olmak
7	(olay yerine) gelen itfaiye
7	konrol altına (almak)
7	kurtarma çalışması
7	su seviyesi
7	(yangın) söndürme çalışmaları
7	şiddetli rüzgar
7	trafik kazası
7	yoldan çıkmak
7	(...) ekiplerine bildirmek
7	geçmeye çalışmak
7	içme suyu
6	acil durum
6	(kuzey anadolu) fay hattı
6	arama çalışmaları
6	sivil savunma
6	su basmak
6	sudan çıkarmak
6	işçileri taşıyan (...)
6	seyir halinde (olmak)
6	rüzgar nedeniyle
5	arama yapmak
5	bakım ve onarım
5	büyük deprem
5	göçük altında (kalmak)
5	insani yardım (vakfı)
5	merkez üssü

Tablo 61 (devamı)

5	su baskını
5	şiddetli lodos
5	kazayı gören(ler)
5	sefer yapmak
5	hava sıcaklığı
5	kaza nedeniyle
5	korku dolu
5	sivil toplum
5	gözü/ gözleri önünde

Tablo 61 (devamı)

C.3.1.b. Sağlık/ Sağlık Kuruluşları/Sağlık Ekipleri ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen “sağlık/ sağlık kuruluşları/sağlık ekipleri” ile ilgili 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 62: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Sağlık/ Sağlık Kuruluşları/ Sağlık Ekipleri ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
50	devlet hastanesi
18	acil servis/ (acil) servis ekipleri (8)
18	(eğitim ve) araştırma hastanesi
18	sağlık ekipleri/ (olay yerine) gelen sağlık (ekipleri) (6)
18	tıp fakültesi/ (tıp) fakültesi hastanesi (11)
17	tedavi altına (almak)
12	müdahaleye/ müdahalelere rağmen
11	(...) hastanesi morgu/ (... hastanesi) morguna kaldırılmak (6)
11	ilk müdahale/ (ilk) müdahalenin ardından (9)
10	yoğun bakım/ (yoğun) bakım ünitesi (7)
9	adli tıp/ (adli) tıp kurumu (7)
9	hayati tehlike/ (hayati) tehlikesi bulunmamak (6)
8	otopsi için
6	hastaneye kaldırmak
6	(durumu) ağır olmak
6	kalp krizi (geçirmek)
6	tüm müdahalelere (rağmen)
5	(çok) sayıda ambulans
5	sağlık bakanlığı

5	sağlık durumu
5	otopsi yapılmak (üzere)
5	sinir krizi (geçirmek)

Tablo 62 (devamı)

C.3.1.c. Yaralanma/ Ölüm ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerindeki “yaralanma/ ölüm” konulu 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 63: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Yaralanma/ Ölüm ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
57	hayatını kaybetmek
20	(n) kişi yaralanmak
13	yaşamını yitirmek
11	can vermek/ (feci şekilde) can vermek (6)
11	(n) kişi ölmek
10	müdahalelere rağmen (kurtarılamamak)
10	ölü ve yaralı
8	toprağa vermek
7	can kaybı
6	vefat etmek

C.3.1.ç. Emniyet/ Güvenlik/ Jandarma/ Polis İle İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nden tespit edilen “emniyet/ güvenlik/ jandarma/ polis” ile ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 64: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Emniyet/ Güvenlik/ Jandarma/ Polis ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
30	polis ekibi, ekipleri
27	emniyet müdürlüğü/ il emniyet (müdürlüğü) (5)
20	gözaltına almak
20	tespit etmek
17	çalışma başlatmak
16	güvenlik görevlisi

13	(olay yerine) gelen polis
13	incelemenin ardından
10	güvenlik kamerası
10	jandarma ekipleri
9	harekete geçmek
8	sahil güvenlik
7	güvenlik önlemi (almak)
7	ifade almak
7	işlemlerin ardından
7	ele geçirmek
7	incelemelerde bulunmak
7	inceleme yapmak
7	polis(ler) tarafından
7	teslim etmek
7	eş zamanlı
6	emniyet müdürü
5	il jandarma (komutanlığı)
5	inceleme başlatmak
5	polis memuru

Tablo 64 (devamı)

C.3.1.d. Hukuk ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinde geçen “hukuk” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 65: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Hukuk ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
21	soruşturma başlatmak
13	soruşturma sürmek
12	(olayla) ilgili soruşturma
8	adiyeye sevk (etmek)
8	cumhuriyet savcısı
6	(ağır) ceza mahkemesi
6	evlilik öncesi (soyadı)
5	anayasa mahkemesi
5	görgü tanığı

C.3.1.e. Yönetim/ İdari Görevler ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinde yer alan “yönetim/ idari görevler” ile ilgili 2’li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 66: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Yönetim/ İdari Görevler ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
22	belediye başkanı
12	bölge müdürlüğü
10	büyükşehir belediyesi
10	şube müdürlüğü
7	il özel idaresi
7	müdür yardımcısı
6	genel müdür

C.3.1.f. Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinde yer alan “parasal/ ekonomik” konular ile ilgili 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 67: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Parasal/ Ekonomik konular ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
12	bin lira
7	bin tl
5	satın almak

C.3.1.g. Eğitim ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen “eğitim” alanına ait 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 68: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Eğitim ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
16	milli eğitim/ (milli) eğitim bakanlığı (6)
12	kız öğrenci
9	öğretim üyesi
8	öğrenci yurdu

6	(eğitim) oğretim yılı
---	-----------------------

Tablo 68 (devamı)

C.3.1.đ. Medya ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda g¼ncel olay haberlerindeki “medya” ile ilgili 2’li birimlere yer almaktadır:

Tablo 69: G¼ncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Medya ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
5	sosyal paylaşım (sitesi)

C.3.1.h. Yer/ Mekân/ Çevre ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda g¼ncel olay haberlerinde yer alan “yer/ mekân/ çevre” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 70: G¼ncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Yer/ Mekân/ Çevre ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
17	yol kenarı
11	marmara denizi
9	demir kapı
9	su borusu
8	tem otoyolu
7	bodrum katı
7	burdur gölü
7	(n) katlı bina
7	y¼ksek gerilim (hattı)
7	(...) caddesi ¼zerinde
6	anadolu yakası
6	atık su
5	atat¼rk havalimanı
5	ev ve (işyeri, işyerleri)

C.3.1.1. Kayıp Olma ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerindeki “kayıp olma” ile ilgili 2’li birimlere yer almaktadır:

Tablo 71: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Kayıp Olma ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
7	kayıp olmak
5	kayıplara karışmak

C.3.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Güncel olay haberlerinde metin oluşturma ve yönetme işlevi üstlenen 2’li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır:

Tablo 72: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
48	ifade etmek
33	(edinilen) bilgiye göre
32	açıklama yapmak/ yazılı açıklama (yapmak) (8)
32	diye konuştu
25	dikkat çekmek
24	ortaya çıkmak
22	dile getirmek
18	neden olmak
17	bu arada
17	bu sırada
17	yer almak
16	öte yandan
16	bunun üzerine
16	(...) olduğunu öğrenmek
16	olmak üzere
16	yanı sıra
15	iddiaya göre
14	iddia etmek
13	ile ilgili

12	(...) olması nedeniyle
11	alınan bilgiye (göre)
11	öne sürmek
10	(...) olduğunu belirtmek
10	şeklinde konuştu
10	bu yana
9	şöyle devam (etti)
8	bilgi almak
7	ile birlikte
7	söz konusu
7	yol açmak
7	ihbar üzerine
6	ifadesini, ifadelerini kullanmak
6	şunları söyledi
6	ait olmak
6	bu nedenle
6	bu yüzden
6	gözler önüne (sermek)
6	(...) olduğunu tespit (etmek)
5	(ifadesi) alınmak üzere
5	bu konuda
5	(...) olduğunu bildirmek
5	(...) olduğunu ifade (etmek)
5	(...) olduğunu kaydetmek
5	(...) olduğu ortaya (çıkma)
5	şöyle konuştu
5	verilere göre
5	(haber) vermesi, verilmesi üzerine
5	(...) yapmak zorunda (kalmak)

Tablo 72 (devamı)

C.3.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Gönderim işlevi taşıyan 2'li ardışık birimler “kişi”, “zaman”, “konu/ olay”, “nesnelere”, “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşımaları ve “çerçeve çizme” işlevine göre sınıflandırılmıştır:

C.3.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde “kişi” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 73: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
9	bir kişi
8	bazı vatandaşlar
7	bir kız
5	bir kadın
5	genç kız

C.3.3.b. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinde “zaman” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 74: Güncel Olay Haberleri Alt Derlem’inde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
29	bir süre/ bir süre (sonra) (8)
26	daha sonra
22	daha önce
19	akşam saatlerinde
13	sabah saatlerinde
12	(bir) an önce/ biran önce
12	dün akşam
12	(n) gün önce
11	geçen yıl
10	zaman zaman
9	önceki gün
8	bir gün
8	dün gece
8	(n) yıl önce
8	şu an
8	şu anda

7	bir anda
7	bu sabah
7	şimdiye kadar
6	(şu) ana kadar
6	bir saat
6	bugün saat (<i>n</i> sıralarında)
6	bugüne kadar
6	geçtiğimiz yıllarda
6	her gün
6	(<i>n</i>) yıl içinde
6	(şu) ana kadar
5	bir yıl
5	dün sabah
5	gece saatlerinde
5	geçen hafta
5	sabah erken saatlerde/ sabahın erken saatlerinde

Tablo 74 (devamı)

C.3.3.c. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinde “konu/ olay” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 75: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
21	olayla ilgili
9	bu durum
8	bir durum
5	bir olay
5	bir patlama

C.3.3.ç. Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinde “nesnelere” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 76: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
7	bir tır
7	bir şey
5	her şey

C.3.3.d. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'ndeki “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler şunlardır:

Tablo 77: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
38	çok sayıda
17	kısa sürede
13	en büyük
11	(n) milyon metreküp
9	bu kadar
9	en az
9	uzun süre/dir
8	(n) kilometre derinlikte
7	(n) kilometre uzaklıkta/ki
5	bir bölümü
5	çok fazla
5	(n) metre derinliğindeki

C.3.3.e. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda güncel olay haberlerinde “çerçeve çizme” işlevi taşıyan 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 78: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
8	bir şekilde
5	bu tür

C.3.4. Diğer 2’li Birimler

Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde tasnif sıkıntısı yaşanan 2’li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 79: Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nde Diğer 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
66	devam etmek
19	haber vermek
12	yola çıkmak
9	tepki göstermek
7	görev yapmak
7	haber almak
7	talep etmek
5	iptal etmek

Tablo 79 (devamı)

Doğal afet, kaza vb. olaylarla ilgili haberlerin yer aldığı güncel olay haberlerinde yaşanan felaketler, kazalar sonrasında harekete geçen çeşitli ekipler, bu gibi durumlarda mağdurlara yardım etmek amacı taşıyan kuruluşlar ve hastaneler ile ilgili 2’li birimlerin hacmi ve sıklık sayısı dikkat çekmektedir. Ancak “hukuk” başlığı altında aynı yoğunluk söz konusu değildir. Doğal afetler ve kazaların birtakım eksiklik ve ihmaller nedeniyle daha büyük zarara yol açtığı göz önünde bulundurulduğunda bu durum mağdur olan insanların hakkını arama konusunda yeterince bilinçli olmadığını düşündürmektedir.

Güncel olay haberlerinde “yaralanma/ ölüm” ile ilgili 2’li birimlerin yüksek sıklık sayısına sahip olması ülkede yaşanan bu gibi olaylarda çok fazla insanın hayatını kaybettiğini gösteren bir veridir.

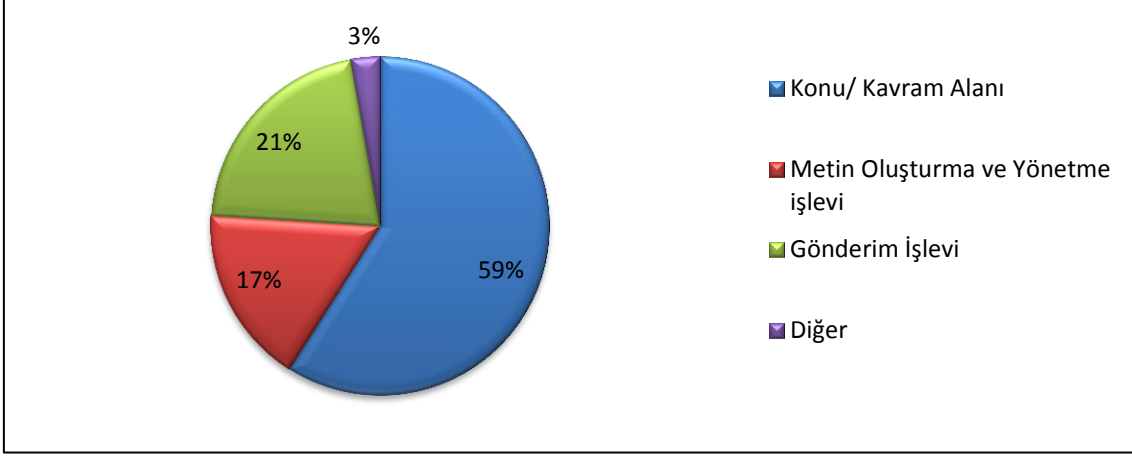
“Yer/ Mekân/ Çevre ile ilgili 2’li birimlerin yer aldığı tabloya bakıldığında söz konusu haber metinlerinde olayın geçtiği mekânın dışında, çevrede olaya ya da kazaya sebebiyet veren nesnelere ilgili birimlerin varlığı da dikkat çekmektedir.

Güncel olay haberlerindeki metin oluşturma ve yönetme işlevi taşıyan 2’li birimler incelendiğinde olayla ilgili tanık ve uzmanların görüşlerine yer verilmesinin bu haberlerde oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. *ifade etmek, dile getirmek, (...) olduğunu belirtmek, ifadesini/ ifadelerini kullanmak, açıklama yapmak, (...) olduğunu kaydetmek, şunları söyledi, şöyle konuştu* gibi 2’li ardışık birimlerinden toplumu bilgilendirmek amacıyla olay ile ilgili bilirkişilerin görüşlerine yer verildiği anlaşılmaktadır. Bunlara ek olarak *bazı vatandaşlar* ve *görgü tanığı* 2’li birimleri de olayla ilgili çevredeki vatandaşların bilgisine başvurulduğunu göstermektedir.

Güncel olay haberlerinde zaman ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler göz önünde bulundurulduğunda bu haber türüne konu olan olayların bir politika veya magazin haberinde olduğu gibi makul saatlerde gerçekleşmediğini, günün her saatinde olabileceğini gösteren *bugün saat (n sıralarında), gece saatlerinde, sabah erken saatlerde/ sabahın erken saatlerinde* gibi ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

Bu haber türünde miktar ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimlerden *(n) milyon metreküp, (n) kilometre derinliğinde, (n) metre derinliğindeki* ifadeleri dikkat çekmektedir. Bu durum söz konusu ölçümlerin ancak bilirkişi ve uzmanlar tarafından yapılabilmesi nedeniyle doğal afet, kaza gibi durumlarda bu kişilerin bilgisine başvurulduğunu göstermektedir.

Güncel Olay Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen 283 adet ardışık 2’li birimin “konu/ kavram alanı”, “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir:

Grafik 3: Güncel Olay Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı, Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı

C.4. Üçüncü/ 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde 2’li Birimler

3. sayfa haberlerinden derlenen 2’li ardışık birimler “konu/ kavram alanları” “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre 3 grupta incelenmiştir.

C.4.1. Konu/Kavram Alanını Belirleyen 2’li Birimler

Derlemden tespit edilen 2’li ardışık birimlerden sözcüksel nitelikte olanları ait oldukları “konu/ kavram alanları”na göre 13 alt başlık altında değerlendirmek mümkündür:

C.4.1.a. Tartışma/ Darp/ İntihar/ Yaralama/ Öldürme ve Suç Aletleri ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nden tespit edilen “tartışma/ darp/ intihar/ yaralama/ öldürme ve suç aletleri” kapsamındaki 2’li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 80: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Tartışma/ Darp/ İntihar/ Yaralama/ Öldürme ve Suç Aletleri ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
52	hayatını kaybetmek/ (olay yerinde) hayatını kaybetmek (7)
31	ağır yaralamak, yaralanmak
28	kanlar içinde/ (kanlar) içinde kalmak (8)
24	intihar etmek
21	av tüfeği
20	tartışma çıkmak
20	toprağa vermek
17	ceset bulmak
17	yaşamını yitirmek
16	tehdit etmek
14	cinayet zanlısı
13	bıçak darbesi/ (n) (bıçak) darbesiyle öldürmek (5)
12	katil zanlısı
11	ateş etmek/ (n) el ateş (etmek) (11)
11	ağır yaralı
11	boğarak öldürmek
11	öldürdükten sonra
10	cansız beden
10	adam öldürmek
10	cinnet getirmek
10	vurarak öldürmek
9	bebek cesedi
9	kanlar içerisinde
9	ölü bulunmak
9	şiddet uygulamak
9	yere yığılmak/ (kanlar içinde) yere yığılmak (6)
9	(n) yerinden bıçaklamak
8	gözü, gözleri önünde
8	vücudunun çeşitli (yerleri)
8	yaralı olarak
7	pompalı tüfek
7	saldırıya uğramak
6	darbe almak
6	(...) arasında tartışma (çıkma)
6	ateş açmak
6	darp etmek
6	elindeki bıçak
6	(...) halde bulmak
6	saldırı gerçekleştirmek
6	silahla vurmak
6	tartışma sırasında

6	tartışmaya başlamak
6	tartışmanın büyümesi (üzerine)
6	tartışmanın kavgaya (dönüşmesi üzerine)
5	cenaze namazı
5	ekmek bıçağı
5	gözyaşlarına boğulmak
5	takip etmek
5	tartışma yaşamak

Tablo 80 (devamı)

C.4.1.b. Tecavüz/ Cinsel Saldırı ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nden tespit edilen “tecavüz/ cinsel saldırı” alanındaki 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 81: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Tecavüz/ Cinsel Saldırı ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
27	tecavüz etmek
19	cinsel istismar/ cinsel istismarda (bulunmak) (6)
13	cinsel saldırı
9	cinsel ilişki/ cinsel ilişkiye (girmek) (7)
7	cinsel taciz
7	tecavüze uğramak

C.4.1.c. Kayıp Olma ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerindeki “kayıp olma” ile ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 82: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Kayıp Olma ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
7	kayıp başvurusu
6	kayıp olmak
6	kayıplara karışmak
5	ortadan kaybolmak

C.4.1.ç. Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerinden “hukuk/ suç ve ceza” alanında belirlenen 2’li birimler gösterilmektedir:

Tablo 83: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Hukuk/ Suç ve Ceza ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
75	sevk etmek
56	hapis cezası/ (n) ay hapis (cezası) (6)/ (n) yıl hapis (cezası) (9)
51	olayla ilgili/ (olayla) ilgili soruşturma (33)
36	(ağır) ceza mahkemesi
33	soruşturma sürmek
25	soruşturma başlatmak
23	dava açmak
22	mahkeme heyeti
21	kabul etmek
20	adliyeye sevk (etmek)
19	cumhuriyet savcısı
17	(n yıla) kadar hapis/ (n yıla) kadar hapis (cezası) (16)
17	serbest bırakmak, bırakılmak/ (tutuksuz) yargılanmak üzere (serbest bırakılmak) (7)
16	müebbet hapis (cezası)
15	(hapis) cezasına çarptırmak
14	görgü tanığı
14	ömür boyu/ (ömür) boyu hapis (cezası) (9)
14	tutuksuz yargılanmak
13	mahkemece tutuklanmak
12	cezaevine gönderilmek
12	suç duyurusunda (bulunmak)
12	mahkemeye çıkarılmak
10	(hapis) cezası istemi
10	cumhuriyet savcılığı
9	ağırlaştırılmış müebbet
9	boşanma davası
9	cumhuriyet başsavcılığı
9	tutuklanarak cezaevine (gönderilmek)
9	tutuklu sanık
8	itiraf etmek
8	mahkeme başkanı

8	suçlamaları kabul (etmemek)
7	(hapis) cezası vermek
7	(hapis) cezası istemek
7	(hapis) cezası almak
7	kapalı cezaevi/ (...) tipi kapalı (cezaevi) (6)
7	kasten öldürme (suçu)
7	mahkeme tarafından (tutuklanmak)
7	şikayet(i) üzerine
6	soruşturma devam (etmek)
6	soruşturma kapsamında
6	(mahkemeye) sevk etmek
6	serbest kalmak
6	sulh ceza (mahkemesi)
6	nitelikli cinsel (istismar)
5	adliye önünde
5	beraat etmek
5	duruşmayı ertelemek
5	hazır bulunmak
5	karar duruşması
5	kasten adam (öldürmek)
5	tutuklu bulunmak
5	(kişi hürriyetini/ kişi hürriyetinden) yoksun kılma (suçu)

Tablo 83 (devamı)

C.4.1.d. Sağlık Alanı ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen “sağlık” alanındaki 2’li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 84: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Sağlık Alanı ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
68	devlet hastanesi
54	adli tıp/ adli tıp (kurumu) (48)
44	sağlık ekibi, ekipleri
30	(eğitim ve) araştırma hastanesi
23	tedavi altına (almak)
22	hastaneye kaldırmak
18	hastane/ (...) hastanesi morgu
16	morga kaldırmak

15	müdahaleye, müdahalelere rağmen (kurtarılamamak)
15	otopsi için
12	ilk müdahale/ (ilk) müdahalenin ardından (7)
11	acil servis
11	tıp fakültesi (hastanesi)
11	zihinsel engelli
10	müdahale etmek
10	otopsi yapılmak (üzere)
9	(olay yerine) gelen sağlık (ekipleri)
9	hastaneye götürmek
9	otopsinin ardından
9	tedavi görmek
9	(tüm) müdahalelere rağmen
8	otopsi yapmak
8	sağlık görevlileri
6	ölüm nedeni/ kesin ölüm (nedeni) (5)
6	psikolojik sorun(lar)
6	sağlık kontrolü
6	uyuşturucu madde
5	ameliyata almak
5	dna testi
5	kendini kaybetmek
5	kontrol yapmak
5	sağlık durumu
5	sağlık merkezi
5	sinir krizi (geçirmek)
5	tedaviye almak

Tablo 84 (devamı)

C.4.1.e. Emniyet/ Güvenlik ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerindeki “emniyet/ güvenlik” ile ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 85: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Emniyet/ Güvenlik ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
114	gözaltına alınmak/ (jandarma) tarafından gözaltına (alınmak) (9)/ yakalanarak gözaltına (alınmak) (7)
50	emniyet müdürlüğü / il emniyet (müdürlüğü) (7)/ ilçe emniyet (müdürlüğü) (11)

50	polis ekibi/ ekipleri
39	inceleme yapmak
37	tespit etmek
35	şube müdürlüğü/ (asayiş şube (müdürlüğü) (21)/ çocuk şube (müdürlüğü) (5)
30	haber vermek/ polise haber (vermek) (7)
20	ifade vermek
20	yardım istemek/ (... ekiplerinden) yardım istemek (5)
19	polis tarafından
18	cinayet büro (amirliği)/ (cinayet) büro amirliği (ekipleri) (6)
18	çalışma başlatmak
17	incelemelerin ardından
17	jandarma ekipleri
15	teslim etmek
15	teslim olmak
14	polis merkezi
13	(olay yerine) gelen polis
10	güvenlik kamerası
10	ifade almak
10	ilk ifade
9	geniş güvenlik (önlemi, önlemleri)
8	işlemlerin ardından
7	ihbarda bulunmak
7	(çok) sayıda polis
7	polis tarafından (yakalanmak)
7	zanlı yakalamak
6	işlemleri tamamlamak
5	biber gazı
5	cinayetle ilgili (soruşturma)
5	durumu polise (bildirmek)
5	etkisiz hale (getirmek)
5	geniş çaplı (soruşturma)
5	incelemek üzere
5	incelemelerde bulunmak
5	(olay) yeri inceleme (ekipleri)
5	şikayetçi olmak
5	(...) ihtimali üzerinde (durmak)

Tablo 85 (devamı)

C.4.1.f. Aile/ Ev ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nden tespit edilen “aile/ ev” kapsamındaki 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 86: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Aile/ Ev ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
26	eve gitmek
25	eve gelmek
25	(n) çocuk annesi
14	eski eş
13	(n) çocuk babası
13	birlikte yaşamak
12	anne ve baba
12	ayrı yaşamak
12	terk etmek
9	eşinden boşanmak
9	ikamet etmek
8	evden ayrılmak
7	erkek kardeş
7	baba evi
6	evden çıkmak
6	eve alkollü (gelmek)
6	şiddetli geçimsizlik
6	birlikte olmak
5	aile ve (sosyal politikalar bakanlığı)
5	eşini öldürmek
5	evli olmak
5	kız kardeş
5	eşine şiddet (uygulamak)
5	ailesi tarafından
5	ailesiyle birlikte

Tablo 86 (devamı)

C.4.1.g. Hamilelik/ Doğum ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerindeki “hamilelik/ doğum” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 87: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Hamilelik/ Doğum ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
16	doğum sonrası
11	(n) aylık hamile
8	dünyaya getirmek
8	hamile olmak
7	hamile kalmak
5	dünyaya gelmek

C.4.1.ğ. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerindeki “mekân/ olay yeri” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 88: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
140	olay yeri
14	(...) ilçesine bağlı
14	ormanlık alan
10	evde/ evinde bulunan
7	iş yeri
6	(...) bulvarı üzerinde
6	(...) caddesi üzerinde
5	boş bir (arazi)
5	aynı yerde

C.4.1.h. Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerindeki “parasal/ ekonomik” konular ile ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 89: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Parasal/ Ekonomik Konular ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
8	bin lira

C.4.1.i. Medya/ İletişim ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerindeki “medya/ iletişim” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 90: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Medya/ İletişim ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
23	cep telefonu
5	sosyal medya

C.4.1.i. Koruma ve Sosyal Hizmetler ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerindeki “koruma ve sosyal hizmetler” ile ilgili 2’li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 91: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Koruma ve Sosyal Hizmetler ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
6	koruma altına (almak)
5	sosyal hizmet(ler)
5	devlet korumasına (almak)

C.4.1.j. Eğitim ve İdari Görevler ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerinde “eğitim ve idari görevler” ile ilgili 2’li birimlere yer almaktadır:

Tablo 92: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nde Eğitim ve İdari Görevler ile İlgili 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
6	milli eğitim
5	şube başkanı

C.4.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Yukarıdaki bölümde 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'ndeki 2'li birimlerden sözcüksel nitelikte olanlar kavramsal sınıflandırma yoluyla incelenmiştir. 3. sayfa haberlerinde söylem organizasyonu işlevi üstlenen 2'li birimleri ise şöyle sıralamak mümkündür:

Tablo 93: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
75	iddiaya, iddialara göre
50	iddia etmek
38	bunun üzerine
36	ileri sürmek
30	öne sürmek
23	(...) olduğunu belirtmek
23	ihbar/ı üzerine
22	bu arada
19	(...) olduğunu öğrenmek
17	(...) olduğunu belirlemek
16	edinilen bilgiye (göre)
16	(...) olduğunu söylemek
14	ifade etmek
11	bir nedenle/ (bilinmeyen) bir nedenle (6)
11	bu nedenle
10	(...) olduğunu ileri (sürmek)
10	ilgili olarak
9	bilgi vermek
9	ait olmak
9	söz konusu
8	alınan bilgiye (göre)
8	açıklama yapmak
8	diye bağardı
8	son olarak
8	(...) olduğunu tespit (etmek)
7	şunları söylemek
6	şöyle anlattı
6	ifade doğrultusunda
6	haber vermesi (üzerine)
6	bu yana
5	dile getirmek

5	belirlenemeyen bir (nedenle)
5	bu kez

Tablo 93 (devamı)

C.4.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Gönderim işlevi taşıyan 2'li ardışık birimler “kişi”, “mekân/ olay yeri”, “zaman”, “konu/ olay”, “nesnelere”, “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşımaları ve “çerçeve çizme” işlevine göre sınıflandırılmıştır:

C.4.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde “kişi” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimleri şöyle sıralamak mümkündür:

Tablo 94: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
36	genç kadın
23	genç kız
19	bir kişi/ (kimliği belirsiz) bir kişi (5)
14	bir erkek
14	bir kadın
13	küçük kız
11	kız arkadaş
7	iki genç
6	bir kız
6	kız çocuk
5	Kimliği belirlenemeyen (kişiler, <i>n</i> kişi)
5	ev arkadaşı
5	iki grup (arasında)

C.4.3.b. Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde “mekân/ olay yeri” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimleri şunlardır:

Tablo 95: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Mekân/ Olay Yeri ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
13	bir ev
6	bir yer

C.4.3.c. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde “zaman” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler yer almaktadır:

Tablo 96: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
83	daha sonra
46	bir süre/ bir süre (önce) (12)/ bir süre (sonra) (18)
32	(n) ay önce
29	olayın ardından
22	bu sırada
22	(n) gün sonra
22	daha önce (19), daha önceden (3)
20	olaydan sonra
19	akşam saatlerinde
19	olay günü
17	(n) gün önce
16	sabah saatlerinde
12	geçen yıl
12	olay sonrası/nda
12	önceki gün
11	bir gün/ bir gün (sonra) (5)
11	olay sırasında
11	saat (n) sıralarında
10	(n) ay sonra
10	dün gece
9	bir anda
7	dün akşam
7	dün saat (n sıralarında)
6	bugün saat (n sıralarında)
6	olay tarihinde
6	sabaha karşı

C.4.3.ç. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde "konu/ olay" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 97: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
15	bu olay
10	(meydana) gelen olay
6	konuyla ilgili
5	bir olay

C.4.3.d. Nesnelere ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde "nesnelere" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 98: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
13	bir şey
5	bir araç
5	her şey

C.4.3.e. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerinde "nesnelere" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimlere gösterilmektedir:

Tablo 99: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
19	kısa sürede
10	uzun süre/dir
9	birkaç kez
8	bir daha
6	(n) kilometre uzaklıkta/ki
6	(n) kişi tarafından
6	kısa süre (sonra)
6	bir süredir
5	birkaç gün
5	bu kadar

C.4.3.f. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda 3. sayfa haberlerinde “çerçeve çizme” işlevi taşıyan 2'li birimler yer almaktadır:

Tablo 100: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
7	bir şekilde
5	bu şekilde

C.4.4. Diğer 2'li Birimler

3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde tasnif sıkıntısı yaşanan 2'li birimler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 101: 3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi'nde Diğer 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
35	ortaya çıkmak
32	devam etmek
31	karar vermek
12	içeri girmek
9	görev yapmak
8	fark etmek
7	karşısına çıkmak

6	park etmek
6	yanına gelmek
5	işçi olarak (çalışmak)
5	tahmin etmek
5	temin etmek

Tablo 101 (devamı)

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde 3. sayfa haberlerindeki olayların genel olarak “olay”, “olayın ardından sağlık ekiplerinin müdahaleleri- emniyet/ güvenlik birimlerince yapılan incelemeler” ve “hukuki süreç” sıralaması çerçevesinde aktarıldığı görülmektedir. 3. sayfa haberlerinin genel konu ve kavram alanını belirten gruplardan en geniş olanı “tartışma/ darp/ intihar/ yaralama/ öldürme ve suç aletleri” başlığı altında yer alan 2’li birimlerden oluşmaktadır. Yaralanma ve ölüm ile ilgili 2’li birimlerin ayrı bir başlık altında ele alınmaması bu tür haberlerde tartışma ve darp gibi olayların büyük ölçüde yaralanma ve ölümle sonuçlanmasıyla ilişkilidir.

3. sayfa haberlerinde öldürme şekilleri ve kullanılan suç aletlerinin çeşitliliği de dikkat çekmektedir. *boğarak öldürmek, silahla vurmak, bıçak darbesi, ekmek bıçağı, pompalı tüfek* gibi 2’li ardışık birimler ile toplum içinde yaşanan vahşetin haber metinlerinde ayrıntılı olarak aktarıldığı görülmektedir.

Bu haberlerde tecavüz ile ilgili *tecavüz etmek, cinsel istismar, cinsel saldırı* gibi 2’li birimlerin yüksek sıklıkta görülmesi Türkiye’de çoğunlukla kadınları şiddete maruz kaldığını göstermesi bakımından önemlidir.

“Hukuk” alanına dâhil olan 2’li birimler arasında sıklığı 56 olan *hapis cezası* 3. sayfa haberleri kapsamına giren olaylarda işlenen suçlanan yoğunluğunu göstermektedir. Bunun yanında *(ağır) ceza mahkemesi, müebbet hapis (cezası), (ömür boyu) hapis cezası, ağırlaştırılmış müebbet* gibi 2’li birimler de işlenen suçların ağırlığını ifade etmektedir.

3. sayfa haberlerinde “sağlık” ile ilgili konularda yer alan 2’li birimler arasında *devlet hastanesi, sağlık ekibi/ ekipleri* gibi ardışık birimlerin yanında *(adli) tıp kurumu, hastane/ hastanesi morgu, morga kaldırmak, otopsi için, otopsi yapılmak (üzere), otopsi yapmak* gibi 2’li birimlerin de yüksek sıklıkta bulunması, bu haberlere konu olan olaylar sonucu gerçekleşen ölümlerin hukuki nedenlerle araştırılması gerektiğini göstermektedir.

Bu haberlerdeki “emniyet/ güvenlik” başlığı altında sıralan 2’li birimlere bakıldığında en çok göze çarpan ifade 114 sıklıkla *gözaltına alınmak* 2’li birimidir. Bu veri 3. sayfa haberlerinde işlenen suçların büyük olduğunu göstermektedir. Yine bu başlık altında geçen *güvenlik kamerası, yardım istemek/ (...) ekiplerinden yardım (istemek), ihbarda bulunmak, geniş güvenlik (önlemi, önlemleri)* gibi 2’li birimlerinden toplumdaki suç oranının azaltılmasına yönelik eylemlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu birimlerin suç ile ilgili ifadelerine göre oranının düşük olması da dikkat çekmektedir.

3. sayfa haberlerinde “aile” ile ilgili 2’li birimlere bakıldığında meydana gelen olayların toplumu oluşturan en küçük birim olan aile içinde de şiddetli geçimsizlik vb. nedenlerle sıklıkla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. *eşini öldürmek, eşine şiddet (uygulamak), şiddetli geçimsizlik, (eve) alkollü gelmek* gibi 2’li birimler bu durumu desteklemektedir. Bunun yanında aile kavramına dâhil edilen olaylar genellikle ayrılık veya boşanmalardan sonra bireylerin kendilerine yeni bir hayat kurmak istemesinin taraflardan biri için kabul edilemez olmasından da kaynaklanmaktadır. *eski eş, birlikte yaşamak, terk etmek, evden ayrılmak, baba evi, eşinden boşanmak* gibi 2’li birimler bu durumu yansıtan örnekler arasında gösterilebilir.

Mekân ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler içerisinde 140 defa geçen *olay yeri* ardışık birimi 3. sayfa haberlerinde öncelikle mekânın ayrıntılı olarak verilmesi, ardından bu yere sürekli olarak *olay yeri* 2’li birimiyle gönderim yapmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında yine mekânla ilgili 2’li birimler arasında yer alan *ormanlık alan, (boş) bir arazi* ardışık birimlerinden bu haber türüne konu olan olayların gözlerden uzak yerlerde olabileceği anlaşılırken (...) *bulvarı üzerinde, (...) caddesi üzerinde* gibi 2’li birimlerden insanların gözleri önünde de gerçekleşebildiği anlaşılmaktadır.

Medya ve iletişim ile ilgili 2’li birimler arasında 23 kez geçen *cep telefonu*, şahsi bir eşya olan cep telefonunun meydana gelen olay sonrası yapılan inceleme ve soruşturma açısından önemli olduğunu düşündürmektedir.

koruma altına (almak), devlet korumasına (almak) gibi 2’li birimler 3. sayfa haberlerinde çeşitli olaylara maruz kalarak mağdur olan insanlara yönelik sosyal hizmet çalışmaları yapıldığını ifade etmektedir.

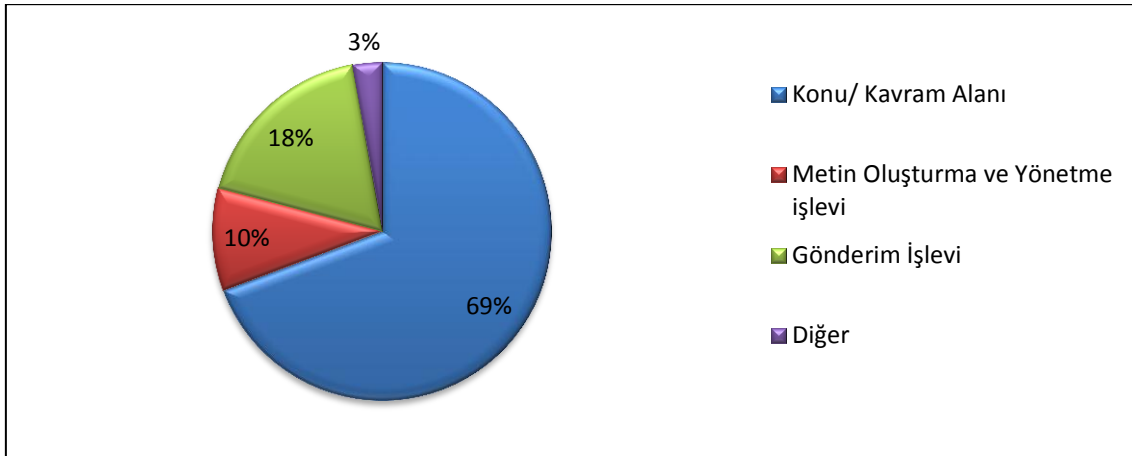
3. sayfa haberlerinde metin oluşturma ve yönetme işlevi taşıyan 2’li birimlere bakıldığında olayla ilgili yapılan incelemeler sırasında tanıkların ifadelerine başvurulduğu *iddiaya göre/*

iddialara göre, edinilen bilgiye (göre), (...) olduğunu söylemek, şöyle anlattı gibi ifadelerden çıkarılabilir.

Bu grupta yer alan *belirlenemeyen bir (nedenle), bir nedenle/ (bilinmeyen) bir nedenle* gibi 2’li birimler meydana gelen olayların haber aktarımı sırasında araştırıldığını fakat henüz sonuçlanmadığını bildirmektedir. Bu durum 3. sayfa haberlerinde meydana gelen olaylarla ilgili kesin bir şeyler söylenmesi için gerekli araştırmaların yapılmasına yönelik bir süreç ihtiyacı duyulduğunu göstermektedir.

3. sayfa haberlerinde kişi ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler göz önünde bulundurulduğunda ise bu anlamda büyük oranda cinsiyet ayrımı olduğu ve yoğunluğun “kadın” üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. *genç kadın, genç kız, bir kadın, küçük kız, kız arkadaş, bir kız, kız çocuk* 2’li birimleri bu haberlere konu olan olaylarda genellikle kadınların mağdur olduğunu düşündürmektedir.

3. Sayfa Haberleri Alt Derlemi’nden belirlenen 340 adet ardışık 2’li birimin “konu/ kavram alanı”, “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir:

Grafik 4: 3. Sayfa Haberlerindeki 2’li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı, Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı

C.5. Spor Haberleri Alt Derlemi’nde 2’li Birimler

Spor haberlerinden derlenen 2’li ardışık birimler “konu/ kavram alanları” “metin oluşturma ve yönetme işlevi” ve “gönderim işlevi” taşımalarına göre 3 grupta incelenmiştir.

C.5.1. Konu/Kavram Alanını Belirleyen 2'li Birimler

Derlemeden tespit edilen 2'li ardışık birimlerden sözcüksel nitelikte olanları ait oldukları “konu/ kavram alanları”na göre 7 alt başlık altında değerlendirmek mümkündür:

C.5.1.a. Spor Karşılaşmaları ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi'nden tespit edilen “spor karşılaşmaları”na yönelik 2'li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 102: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Spor Karşılaşmalarına Yönelik 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
53	ilk yarı
41	meşin yuvarlak
36	devre arası
32	(<i>n</i>) sayı ve (<i>n</i> ribaunt)
30	ikinci yarı
29	gol atmak
23	sona ermek
21	mağlup etmek
20	mücadele etmek
19	ev sahibi/ ev sahibi (ekip) (8)
18	auta çıkmak
18	topla buluşmak
17	(üç) sayılı basket
16	double double/ double double (yapmak) (9)
15	öne geçmek
14	kafa vuruşu
13	auta gitmek
13	kontrol etmek/ topu kontrol (etmek) (6)
12	sahip olmak/ topa sahip (olmak) (5)
12	(<i>n</i>) sayı ve (<i>n</i> asist)
10	karşı karşıya (kalmak)
10	orta yapmak
10	galip ayrılmak
10	bir performans/ (bir) performans sergilemek (7)
10	(<i>n</i>) asist ve (<i>n</i> ribaunt)
9	ikinci devre
9	konuk etmek

9	maç öncesi/nde
9	maçın ardından
8	berabere kalmak
8	karşılaşmanın ilk (yarısı)
8	kornere çelmek
8	engel olamamak
7	top göndermek
7	ilk maç
7	iyi yükselmek
7	karşı karşıya (gelmek)
7	karşılaşmada oynamak
7	maç oynamak
7	maçtan dakikalar
7	maç hazırlığı
7	sarı kart
7	vuruş yapmak
6	önde geçmek
6	önde tamamlamak
6	top çalma
6	mağlubiyeti önleyememek
6	(n.) mağlubiyetini almak
6	kural hatası
6	sert şut
5	ev sahipliği (yapmak)
5	gelen top
5	gol kaydetmek
5	kırmızı kart
5	sakatlığı nedeniyle
5	son maç
5	maçı kazanmak
5	(n) ribauntluk performans
5	sayı üretmek
5	(n) sayıyla oynamak
5	konuk ekip
5	yolunu tutmak

Tablo 102 (devamı)

C.5.1.b. Saha/ Oyuncu ve Oyuncu Görevlendirmeleri ile İlgili 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda spor haberlerindeki “saha/ oyuncu ve oyuncu görevlendirmeleri” ile ilgili 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 103: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Saha/ Oyuncu ve Oyuncu Görevlendirmeleri ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık	2'li
Sayısı	Birimler
56	ceza sahası/ ceza sahasına (girmek)
47	forma giymek
34	ceza alanı
25	orta saha/ (orta) saha oyuncusu (11)
18	sol kanat
13	en skorer (isim)/ (sahanın) en skorer (ismi) (5)
13	yıldız oyuncu
12	saha içi
12	yerli oyuncu
10	soyunma odası
9	oyun kurucu, kurucusu
9	oyuncu değişikliği
8	forma şansı/ (forma) şansı bulmak (6)
8	sol çapraz
8	yıldız futbolcu
7	saha dışı
7	sahaya çıkmak
7	genç oyuncu
7	gol kralı
7	(türk) telekom arena
6	penaltı noktası
6	sakatlığı bulunmak
6	sol bek
5	kendi sahasında
5	brezilyalı yıldız
5	sağ kanat
5	sağ çapraz

C.5.1.c. Takım/ Kulüp ve Yönetim ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi'nden belirlenen “takım/ kulüp ve yönetim” ile ilgili 2'li birimler yer almaktadır:

Tablo 104: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Takım/ Kulüp ve Yönetim ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık	2'li
Sayısı	Birimler
105	teknik direktör
45	milli takım

43	yönetim kurulu/ yönetim kurulu (üyesi, üyeleri) (13)
28	teknik adam
20	futbol federasyonu/ (türkiye) futbol federasyonu
17	genel kurul
16	karar vermek
16	transfer dönemi/ (ara) transfer dönemi (9)
14	bir araya gelmek
13	kulüp başkanı
13	ara transfer
12	tahkim kurulu
11	federasyon başkanı
11	(n) yıllık sözleşme
10	kadrosuna katmak/ (kadrosuna) katmak istemek (7)
10	sarı kırmızılı (ekip)
9	karar almak
8	beşiktaş kulübü
8	çalışmayı sürdürmek
8	transfer etmek
7	belediye başkanı
7	görev yapmak
7	takımdan ayrılmak
7	teknik heyet
6	bordo-mavili (yönetim)
6	futbol takımı
6	sarı kırmızılılar
6	disiplin kurulu
6	transfer olmak
5	bordo-mavili (ekip)
5	fenerbahçe kulübü
5	sarı kırmızılı (kulüp)
5	sarı lacivertli (ekip)
5	takımdan ayrı
5	fenerbahçe yönetimi
5	ikinci başkan
5	sözleşme imzalamak
5	masaya oturmak
5	yeni transfer

Tablo 104 (devamı)

C.5.1.ç. Lig ve Şampiyonalar ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi'nden belirlenen “lig ve şampiyonalar” ile ilgili 2'li birimler yer almaktadır:

Tablo 105: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Lig ve Şampiyonalar ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık	2'li
Sayısı	Birimler
55	süper lig
43	şampiyonlar ligi/ uefa şampiyonlar (ligi) (8)
27	türkiye kupası/ ziraat türkiye (kupası) (17)
26	avrupa ligi/ uefa avrupa (ligi) (17)
13	(NBA'e n) maçla devam (etmek)
13	türk futbolu
12	lig ekibi
11	batı konferansı
10	premier lig
10	süper kupa
9	dünya kupası
8	doğu konferansı
6	gruptan çıkma
6	avrupa kupası
6	olimpiyat oyunları
6	çeyrek final
5	galibiyet serisi
5	sezonun ilk (yarısı)
5	yeni sezonda
5	yola devam (etmek)
5	şampiyonluk kupası
5	geride kalan

C.5.1.d. Parasal/Ekonomik Konular ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi'nde yer alan “parasal/ekonomik” konular ile ilgili 2'li birimler sıralanmaktadır:

Tablo 106: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Parasal/Ekonomik Konular ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık	2'li
Sayısı	Birimler
82	milyon euro
16	bin euro
10	bin lira
7	(n) euro teklif (etmek)
5	bonservis bedeli

C.5.1.e. Hukuk ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi'ndeki "hukuk" ile ilgili 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 107: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Hukuk ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık	2'li
Sayısı	Birimler
12	para cezası
5	(ağır) ceza mahkemesi

C.5.1.f. Basın/ Medya ile İlgili 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda spor haberlerinden tespit edilen "basın/ medya" ile ilgili 2'li birimler yer almaktadır:

Tablo 108: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Basın/ Medya ile İlgili 2'li Birimler

Sıklık	2'li
Sayısı	Birimler
18	basın toplantısı/ (basın) toplantısı düzenlemek (8)
9	basın mensubu, mensupları
8	basın sözcüsü
5	ingiliz basını

C.5.2. Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Spor haberlerinde söylem organizasyonu işlevi üstlenen 2'li birimleri şöyle sıralamak mümkündür:

Tablo 109: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Metin Oluşturma ve Yönetme İşlevi Üstlenen 2'li Birimler

Sıklık	2'li
Sayısı	Birimler
65	yer almak
42	ifade etmek
38	diye konuştu

35	açıklama yapmak
29	ifadesini, ifadelerini kullanmak
25	dile getirmek
22	dikkat çekmek
18	(...) olduğunu söylemek
18	öte yandan
15	bu arada
15	habere, haberine göre
14	bu kez
14	ilk kez
13	şunları söyledi
12	yanı sıra
11	tepki göstermek
10	iddia etmek
9	bizim için
9	şeklinde konuştu
9	şunları kaydetti
9	ilgili olarak
8	cevap vermek
8	sözlerine eklemek
7	altını çizmek
7	aynı zamanda
7	ihtiyacı, ihtiyacımız var
7	bu nedenle
6	bir diğer
6	bu konuda
6	buna göre
6	teşekkür etmek
6	şu ifadeleri (kullandı)
6	şöyle devam (etti)
6	şöyle konuştu
6	neden olmak
6	(...) olmasına rağmen
6	ortaya koymak
6	ortaya çıkmak
5	gereğe göstermek
5	mümkün değil
5	(...) olduğunu ifade (etmek)
5	bu sefer
5	(...) olduğu için
5	rol oynamak

Tablo 109 (devamı)

C.5.3. Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Gönderim işlevi taşıyan 2'li ardışık birimler “kişi”, “zaman”, “konu/ olay”, “nesnelere”, “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşımaları ve “çerçeve çizme” işlevine göre sınıflandırılmıştır:

C.5.3.a. Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Spor Haberleri Alt Derlemi'nde “kişi” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimleri şöyle sıralamak mümkündür:

Tablo 110: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Kişi ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
18	bir oyuncu
18	bir takım
11	bir futbolcu
10	bu futbolcu(lar)
7	bu oyuncu
6	(...) gibi isimler

C.5.3.b. Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi'nde “zaman” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimlere yer verilmektedir:

Tablo 111: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Zaman ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
37	bu sezon
21	geçen sezon
21	sezon sonu/nda
17	her zaman
15	geçen yıl
13	bir süre/ bir süredir

13	sezon başında
12	şu anda
9	bu yıl
8	son dönemde
8	bundan sonra
7	pazartesi günü
7	çarşamba günü
7	şu an
7	geçtiğimiz sezon
6	bu akşam
6	dün akşam
6	son anda
5	bu hafta
5	gün içinde
5	hafta sonu
5	ocak ayı
5	pazar günü
5	şu ana (kadar)
5	zaman zaman

Tablo 111 (devamı)

C.5.3.c. Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi’nde “konu/ olay” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimlere yer almaktadır:

Tablo 112: Spor Haberleri Alt Derlemi’nde Konu/ Olay ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
19	ile ilgili
9	bu transfer
8	bu karar
8	bu iş
7	bu sonuç
5	bir durum
5	bu konu
5	bir maç
5	bir oyun

C.5.3.ç. Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Spor Haberleri Alt Derlemi'nde "nesnelere" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler şunlardır:

Tablo 113: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Nesnelere İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
9	her şey
10	bir şey(ler)

C.5.3.d. Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi'nde "miktar" ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2'li birimler gösterilmektedir:

Tablo 114: Spor Haberleri Alt Derlemi'nde Miktar ile İlgili Gönderim İşlevi Taşıyan 2'li Birimler

Sıklık Sayısı	2'li Birimler
19	üst üste
17	en çok
16	en iyi
14	uzun süre/dir
13	az farkla
11	en büyük
9	bu kadar
9	en az
9	en önemli
8	bir kez (daha)
7	son sırada/ sırasında
7	çok istemek
6	(n) saniye kala
5	en fazla
5	kısa sürede
5	ne kadar

C.5.3.e. Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi’nde “çerçeve çizme” işlevi taşıyan 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 115: Spor Haberleri Alt Derlemi’nde Çerçeve Çizme İşlevi Taşıyan 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
5	her türlü

C.5.4. Diğer 2’li Birimler

Aşağıdaki tabloda Spor Haberleri Alt Derlemi’nde tasnif sıkıntısı yaşanan 2’li birimler yer almaktadır:

Tablo 116: Spor Haberleri Alt Derlemi’nde Diğer 2’li Birimler

Sıklık Sayısı	2’li Birimler
16	elde etmek
9	mutlu olmak
9	takip etmek
8	katkı sağlamak
7	bitecek olmak
5	zorunda kalmak

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde spor haberlerinin diğer haber türlerine oranla kendine özgü dil kullanımıyla dikkat çektiği görülmektedir. *Auta çıkmak, kornere çelmek, top çalma, sayı üretmek gibi* 2’li birimler spor alanı için kullanılan bu ifadelerden bazılarıdır. Spor haberlerinin dilindeki bu oluşumda terimlerin ve söz sanatlarının büyük ölçüde etkili olduğu söylenebilir. Derlemden tespit edilen *sağ kanat, sol bek, penaltı noktası, ceza alanı, orta saha* gibi 2’li birimler spor haberlerinde saha içindeki bölümler ve görevler için kullanılan terimlere örnek olarak gösterilebilir. Bunun dışında “top” sözcüğünün yanında meşin yuvarlak, “trabzonspor”un yanında *bordo-mavili (ekip)*, “kendi sahası/ kendi sahasında oynamak” ifadesinin yanında *ev sahibi/ ev sahiplihi (yapmak)*, “teknik

direktör”ün yanında *teknik adam* gibi 2’li birimlerin kullanılıyor olması da spor haberlerinin aktarımında söz sanatlarının yoğun olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Spor haberlerinde parasal/ ekonomik konulara dâhil olan *milyon euro, bin euro, (n) euro teklif (etmek), bonservis bedeli* gibi 2’li birimlerden spor dünyasındaki kişilerin yüksek miktarlarda para kazandığı yönünde çıkarım yapılabilir.

“Hukuk” başlığı altındaki (*ağır*) *ceza mahkemesi* ve *para cezası* ardışık birimlerinden spor dünyasında da kuralların ve hukuki yaptırımların söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

Spor dünyasının basın/ medya ile ilişkisi *basın toplantısı/ (basın) toplantısı düzenlemek*, birimlerinden anlaşılmaktadır. Bunun yanında spor haberlerinde *basın sözcüsü* biriminin kullanılıyor olması bir gruba dâhil olan sporcuların yaptıkları işler ve aldıkları kararlar ile ilgili basına bilgi vermek amacıyla birini görevlendirdiklerini göstermektedir. Bu da spor ile basının sürekli iletişim içinde olması gerektiğinin göstergesidir.

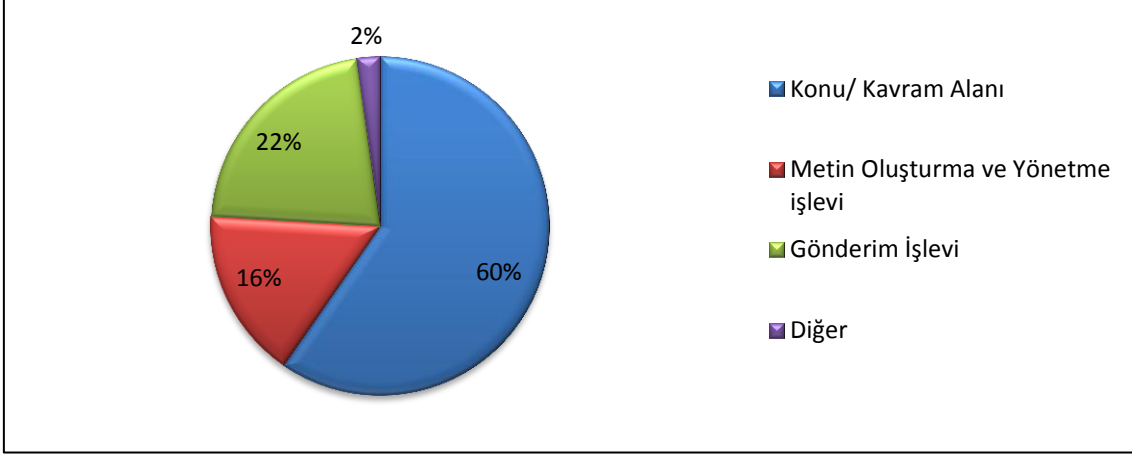
Metin oluşturma ve yönetme işlevi taşıyan 2’li birimler incelendiğinde spor haberlerinde spor karşılaşmalarının aktarımı kadar spor dünyasındaki kişilerin sözlerine yer verilmesinin de önemli olduğu anlaşılmaktadır. *İfade etmek, açıklama yapmak, (...) olduğunu söylemek, şunları söyledi, şeklinde konuştu, şunları kaydetti* gibi birimler bunu desteklemektedir.

Spor haberlerinde “kişi” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan birimlerin içerisinde futbol haberleriyle ilgili olarak *bir futbolcu, bu futbolcu* gibi 2’li birimler kullanılırken voleybol, basketbol ve diğer spor dalları için *bir oyuncu, bu oyuncu* gibi ardışık birimlerin kullanılması ülkemizde futbolun diğer spor dallarına göre daha ön planda olduğunu göstermektedir.

“Zaman” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan birimler arasında *bu sezon, geçen sezon, sezon sonu/nda* gibi spor dünyasına özgü zamansal 2’li birimlerin yer aldığı görülmektedir.

Spor haberlerinde “miktar” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler arasında *en iyi, en büyük, en çok, en az* gibi derecelendirme ifade eden birimlerin varlığı dikkat çekmektedir. Bu da spor haberlerinde kulüpler, takımlar veya oyuncular arasında karşılaştırma yapıldığı ve rekabet olduğunu belirtmektedir.

Spor Haberleri Alt Derlemi'nden belirlenen 270 adet ardışık 2'li birimin "konu/ kavram alanı", "metin oluşturma ve yönetme işlevi" ve "gönderim işlevi" taşımalarına göre dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir:

Grafik 5: Spor Haberlerindeki 2'li Birimlerin Konu/ Kavram Alanı, Metin Oluşturma/ Yönetme ve Gönderim İşlevlerine Göre Dağılımı

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma *Akşam, Habertürk, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Zaman* gazetelerinin İnternet ortamındaki haber metinlerinin politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor olmak üzere konularına göre derlenmesiyle oluşturulan 250.000 sözcüklük HMD üzerinden yapılmıştır. Çalışmada yazılı basındaki haber dili “teksözcük/ sözcükbirim oranı (TSO), sıklık listeleri ve yeni sözler (neolojizm) ile çok sözcüklü birimler” açısından incelenmiştir. Araştırma sırasında HMD’nin alt derlemlerini oluşturan politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor konulu haber metinleri yeri geldikçe karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada ulaşılan sonuçları aşağıdaki gibi maddeleştirmek mümkündür:

1. HMD’nin TSO hesaplamasının %15.8 olarak çıkması bu metinlerde sözcüklerin sık tekrar edildiğini, sözcüksel çeşitliliğin az olduğunu, dolayısıyla haber metinlerinde kalıplaşmış ifadelerin yoğun olduğunu göstermektedir.
2. HMD’nin TSO hesaplaması, alt derlemlerin kendi içindeki TSO hesaplamalarına göre düşüktür. Bu veri konularına göre ayrılan haber metinlerinin sözcük yelpazesinin kendi içinde geniş olduğunu fakat toplu olarak değerlendirildiklerinde kelime kadrolarının büyük ölçüde ortak olduğunu ifade etmektedir.
3. HMD ve TUD’un en sık kullanılan 20 sözcük bakımından karşılaştırıldığı tablolar incelendiğinde her iki derlemde de en sık kullanılan 20 sözcükten 13’ünün ortak, 7’sinin farklı olduğu dikkat çekmektedir. Ortak birimler “ve (bağlaç), bir (tanımlık, sıfat, sayı sıfatı), de/da (bağlaç), bu (zamir), ile (bağlaç, edat), için (edat), sonra (belirteç, tanımlık, bağlaç, edat), çok (belirteç, tanımlık, edat), olan (sıfat), olarak (belirteç, edat), daha (belirteç) ve ne (zamir, belirteç, bağlaç, sıfat)” sözcükleridir. Bu beklenen bir durumdur; çünkü, söz konusu birimler dilbilgisel işlevler üstlenen sözcüklerdir. Dilbilgisel işlev üstlenen sözcükler genellikle sözcükleri bağlama göreviyle kullanılması nedeniyle siktir.

TUD’da en sık kullanılan 20 sözcük içerisinde HMD’den farklı olarak “gibi”, “o”, “her”, “kadar”, “ki”, “ama”, ve “en” sözcükleri yer almaktadır. Türkçenin genel amaçlı derlemi olan TUD’un HMD’ye göre daha kapsamlı olması nedeniyle bu derlemede dilbilgisel işlevi olan “gibi (edat), o (zamir, tanımlık), her (tanımlık), kadar (edat), ki (bağlaç), ama (bağlaç) ve en (belirteç)” sözcüklerinin en sık kullanılan 20 sözcük içerisinde yer alması da şaşırtıcı değildir.

4. HMD’de ise TUD’dan farklı olarak “ise”, “ardından”, “olay”, “İstanbul”, “dedi”, “Türkiye” ve “ilgili” sözcüklerinin sık olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu sözcüklerin bağlam içindeki kullanımları incelenmiş, bunun sonucunda haber metinlerindeki “ardından” sözcüğünün olayların sıralanmasında kullanıldığı, “olay” sözcüğünün genellikle gönderim ögesi işleviyle kullanıldığı, “dedi” sözcüğünün ise haber metinlerinde olaya şahit olan 3. şahısların ifadelerini aktarma yoluyla haberin ayrıntılandırıldığını gösterdiği anlaşılmıştır. “istanbul” ve türkiye” sözcüklerinden haber metinlerinin diline ilişkin bir çıkarım yapmak mümkün olmamakla beraber her iki sözcük de benzer olarak dile değil dünyaya dair bilgi vermektedir.
5. Politika, magazin, güncel olay, 3. sayfa ve spor haberlerinde en sık kullanılan sözcükler incelendiğinde genellikle ortak olan dilbilgisel işlev üstlenen birimler yanında politika haberlerinde “başkanı”, “bakanı”, “istanbul”, “erdoğan”, “türkiye”, “başbakan”; magazin haberlerinde “ünlü”, “dedi”, “ben”, “oyuncu”, “istanbul”; güncel olay haberlerinde “olay”, “gelen”, “nedeniyle”, “ardından”, “meydana”, “göre”, “polis”; 3 sayfa haberlerinde “olay”, “istanbul”, “türkiye”, “dedi”, “ardından”; spor haberlerinde ise “galatasaray”, “fenerbahçe”, “beşiktaş”, “trabzonspor”, “ilk”, “teknik”, “son” ve “dakikada” sözcüklerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sözcükler bağlam içinde incelendiğinde her birinin konularına göre ayrılan haber metinlerinin özellikleri hakkında önemli bilgi verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlarla ilgili değerlendirmelere sıklık listeleri bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmektedir.
6. Neolojizm (yeni sözler) bölümünde HMD’den belirlenen 103 yeni sözcük adayı bu oluşumlarda yapım eklerinin nasıl işlediğini görmek açısından yapım eki almamış birleşik sözcükler ve bağımlı biçimbirimlere göre gruplandırılarak incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda neolojizm adayı olarak belirlenen sözcüklerin +CA, +CI / +CU, -(y)IcI / -(y)UcU, +lA-, +lAş- < +lA-ş-, +II / +IU, +IIk / +IUk, -r, -Ar, -(I)r / -(U)r, +sAl, +sIz / +sUz, +sIzIIk / +sUzIUk, -tI / -tU ekleri ile türetildiği

belirlenmiştir. Bunun dışında neolojizm olarak belirlenen sözcükler arasında Arapça, Farsça ve Batı kökenli sözcüklerin var olduğu da saptanmıştır.

7. HMD'den belirlenen yeni sözcük adayları konularına göre gruplandırılmış haber metinlerinde içinde ayrıca değerlendirilmiştir. Buna göre politika haberlerinde belirlenen 19 yeni sözcük adayından 14 tanesinin Türkçenin +II / +IU, +IAş- < +IA-ş-, -(y)IcI /-(y)UcU, +CA, +IIk / +IUK, +sIz / +sUz, +sIzIIk / +sUzIUK yapım ekleri ile türetildiği orta çıkmıştır. Bu da politika haberlerinde Türkçe ekler ile türetilen yeni kelimelerin yoğunlukta olduğunu göstermektedir. Alt derlemler içinde yeni sözcük adayları açısından en zengin olanı 38 sözcük ile magazin konulu haber metinleridir. Bu sözcüklerin yarısından fazlasının yabancı kökenli olması ve yeni sözcüklerin belirlenmesinde “*Türkçe Sözlük*’te (2011) yer almama” kriteri göz önünde bulundurulduğunda TDK’nin yabancı sözcükleri sözlüğe almama eğiliminde olduğu çıkarımı yapılabilir. Güncel olay haberleri magazinden sonra en çok neolojizmin belirlendiği ikinci alt derlemdir. Bu haber metinlerinin doğal afetler, kazalar, bilim, sağlık gibi konuları kapsamaması nedeniyle tespit edilen neolojizmler de konu bakımında geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Neolojizmin en az olduğu 3.sayfa haberlerindeki “antidepresan”, “dayakçı”, “mağdure”, “psikotik” ve “sürüntü” yeni sözcük adayları 3. sayfa haberlerinin içeriği hakkında ipucu veren önemli türetimler olarak değerlendirilmiştir. Spor haberlerinden tespit edilen neolojizmler arasında ise “kondisyoner”, “malzemeci”, “repeşaj”, “santrafor”, “taktisyen” gibi terimler dikkat çekmektedir.
8. Çok sözcüklü birimler bölümünde HMD'den tespit edilen 2’li birimler alt derlemlere göre incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünden elde edilen önemli sonuçları ise şöyle sıralamak mümkündür:

- Politika haberlerinde yer alan 2’li birimlerden *hükümete karşı* ardışık biriminin aslı “isim+ –e karşı” şeklindedir. Ancak *hükümete karşı* biçiminin belirli bir sıklıkta kullanılmış olması bu haberlerde devlet/ hükümet karşıtı olayların daha sık karşımıza çıktığını ifade etmektedir. Aynı şekilde *sorulması üzerine* ardışık biriminde de asıl çok sözcüklü yapı “fiil + –ması üzerine” biçimindedir ancak bu yapı politika haberleri söz konusu olduğunda soruya nasıl cevap verildiği gibi bir bağlamın daha sık karşımıza çıktığını ortaya koymaktadır.

- Politika haberlerinin genellikle ülkeyi ilgilendiren çeşitli konularda söz sahibi olan kişilerin konuşmalarının aktarımı niteliğinde olduğu görülmektedir. *açıklama yapmak, (...) olduğu ifade etmek, (...) olduğunu belirtmek, (...) olduğunu kaydetmek, (...) olduğunu vurgulamak, (...) olduğunu söylemek, altını çizmek* gibi dolaylı aktarım bildiren kullanımlar ve *(...) ifadesini/ ifadelerini kullanmak, diye konuştu, şöyle konuştu, şunları söyledi, şöyle devam (etti), şöyle dedi* gibi doğrudan aktarım sağlayan kullanımlar ile sıklıkla karşılaşmış olması bunu desteklemektedir.
- Magazin haberlerindeki 2’li birimlerden halkın gözü önünde olan ünlü insanların yaptıkları işler ve özel yaşantılarıyla bu haberlerin gündemini oluşturdukları anlaşılmaktadır. Metin oluşturma ve yönetme işlevi taşıyan 2’li birimler göz önünde bulundurulduğunda ise bu haberlerin ünlülerin ağızlarından çıkan sözleri birebir metne taşıma yoluyla da sunulduğu anlaşılmaktadır. *açıklama yapmak, açıklamada bulunmak, (...) olduğunu söylemek, (...) olduğunu belirtmek gibi dolaylı aktarım ifadeleri ile ifadelerini kullanmak, (...) notunu düşmek, şeklinde konuştu, şunları söyledi, şöyle devam (etti)* gibi doğrudan aktarım sağlayan kullanımlar buna örnektir. Ayrıca habercilikte sıkça kullanılan soru-cevap yöntemini yansıtan *cevap vermek, yanıt vermek* gibi 2’li birimler ile *benim için, tabii ki/ tabi ki* gibi ardışık birimler de ünlü isimlerin kendilerine sorulan sorulara verdikleri cevapları doğrudan aktarma bağlamında değerlendirilebilir.
- Güncel olay haberlerindeki 2’li birimlerden olayla ilgili tanık ve uzmanların görüşlerine yer verilmesinin bu haberlerde oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. *ifade etmek, dile getirmek, (...) olduğunu belirtmek, ifadesini/ ifadelerini kullanmak, açıklama yapmak, (...) olduğunu kaydetmek, şunları söyledi, şöyle konuştu* gibi 2’li ardışık birimleri ile *bazı vatandaşlar ve görgü tanığı* ifadelerinden toplumu bilgilendirmek amacıyla olay ile ilgili tanık ve bilirkişilerin görüşlerine yer verildiği anlaşılmaktadır. Bunların yanında miktar ile ilgili gönderim işlevi taşıyan *(n) milyon metreküp, (n) kilometre derinliğinde, (n) metre derinliğindeki* 2’li birimleri de bu gibi ölçümlerin ancak bilirkişi ve uzmanlar tarafından yapılabilmesi nedeniyle doğal afet, kaza gibi durumlarda konu hakkında uzman kişilerin bilgisine başvurulduğunu göstermektedir.

- 3. sayfa haberlerinde yer alan 2’li birimlerden bu haberlerde aktarılan tartışma, yaralama, öldürme, kullanılan suç aletleri, intiharlar gibi konu/kavram alanı ile ilgili geniş bilgiye ulaşılmaktadır. 3. sayfa haberlerinde mekân ile ilgili gönderim işlevi taşıyan 2’li birimler içerisinde *olay yeri* 2’li ardışık biriminin 140 defa geçmiş olması bu haberlerde öncelikle mekânın ayrıntılı olarak verilmesi, ardından bu yere sürekli olarak *olay yeri* 2’li birimiyle gönderim yapmasından kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak söz konusu haber metinlerinde mekânla ilgili olarak *ormanlık alan* ve *(boş) bir arazi* 2’li ardışık birimlerinin yer alması, bu haber türüne konu olan olayların gözlerden uzak yerlerde olabildiği gibi (...) *bulvarı üzerinde*, (...) *caddesi üzerinde* gibi insanların gözleri önünde de gerçekleşebildiği anlaşılmaktadır.
- 3. sayfa haberlerindeki önemli tespitlerden biri de *iddiaya göre/ iddialara göre, edinilen bilgiye (göre), (...) olduğunu söylemek, şöyle anlattı* gibi metin düzeyinde ele alınan 2’li birimlerden bu haberlerin hazırlanması için olayla ilgili yapılan incelemeler sırasında tanıkların ifadelerine başvurulmasının gerekli olduğunun anlaşılmasıdır. *belirlenemeyen bir (nedenle), bir nedenle/ (bilinmeyen) bir nedenle* gibi 2’li birimler de meydana gelen olayların haber aktarımı sırasında araştırıldığını fakat henüz sonuçlanmadığını göstermektedir.
- Spor haberlerindeki 2’li birimlerin diğer haber türlerine göre daha belirgin bir dil kullanımı ve kendine özgü söz varlığı olduğu tespit edilmiştir. Bu oluşumda terimlerin ve söz sanatlarının önemli rol üstlendiği *sağ kanat, sol bek, penaltı noktası, ceza alanı, orta saha* gibi terimler ile “top” sözcüğünün yanında meşin yuvarlak, “trabzonspor”un yanında *bordo-mavili (ekip)*, “kendi sahası/ kendi sahasında oynamak” ifadesinin yanında *ev sahibi/ ev sahiplihi (yapmak)*, “teknik direktör” ün yanında *teknik adam* gibi 2’li birimlerin kullanılıyor olmasından açıkça anlaşılmaktadır.
- Metin oluşturma ve yönetme işlevi taşıyan 2’li birimler incelendiğinde spor haberlerinde spor karşılaşmalarının aktarımı kadar bu alandaki kişilerin sözlerine yer verilmesinin de önemli olduğu görülmektedir. *ifade etmek, açıklama yapmak, (...) olduğunu söylemek, şunları söyledi, şeklinde konuştu, şunları kaydetti* gibi 2’li birimler bunu desteklemektedir.

- Spor haberlerinde “kişi” ile ilgili gönderim işlevi taşıyan birimler içerisinde futbol haberleriyle ilgili olarak *bir futbolcu, bu futbolcu* gibi 2’li birimler kullanılırken voleybol, basketbol ve diğer spor dalları için *bir oyuncu, bu oyuncu* gibi ardışık birimlerin kullanılması ülkemizde futbolun diğer spor dallarına göre daha ön planda olduğunu, bunun da spor haberlerinin diline yansıdığını göstermektedir.

Çalışmanın Türkçede daha önce kapsamlı olarak üzerinde durulmamış olan haber metinlerinin sözcük özelliklerini ortaya koyarak bu eksiği doldurması ve ileride yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi beklenmektedir. Öneri olarak bu çalışmadan sonra şunlar yapılabilir:

1. Bu çalışma ile farklı metin türleri karşılaştırılarak incelenebilir.
2. Köşe yazıları gibi gazete yazılarının başka bileşenleri üzerinde de durulabilir.
3. Farklı metin türleri üzerinde durularak bu metin türleri için anahtar kelimeler aynı yolla belirlenebilir.
4. Akademik veya mesleki metinlerden hareketle akademik veya mesleki Türkçe için sözcük listeleri hazırlanabilir.
5. Yabancılara Türkçe öğretiminde alan ile ilgili sözcük listeleri ve çok sözcüklü birimlerden yararlanılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Akalın, Ş. H. (2014). Türkçede Eksilteli Yapıdan Sözlükselleşme. *Edebiyat Fakültesi Dergisi (EFD)*. 31/2, 13-29.

Aksan, Y., Aksan, M., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yılmaz, H. (2012). Türkçe Ulusal Derlemi Tanıtım Sürümü Sözcük Sıklığı Listeleri, Teknik Rapor. Mersin Üniversitesi.

Aksan, Y., Mersinli, Ü., Yaldir, Y. (2011). İlköğretim Türkçe Ders Kitapları Derlemi ve Türkçe Ulusal Dil Derlemi Örneklemindeki Sözcük Sıklıkları, *Türkçe Öğretimi Üzerine Çalışmalar*, 397-408. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Aksan, Y., Yaldir, Y. (2011). Türkçe Sözcük Sıklığının Nicel Betimlemesi. 24. *Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı*. Ankara: ODTÜ.

Biber, D., Conrad, S. (2009). *Register, Genre and Style*. Cambridge: Cambridge University Press.

Çalışkan, N. (2014a). Yazılı Türkçede Sözcükler Setler veya N Sayıdaki Ardışık Sözcük Dizilerinin Yapı Özellikleri, *Türkçe Üzerine Derlem Dilbilim Uygulamaları*. B. Özkan, B. T. Tahiroğlu, A. E. Özkan (Ed.), 39-55, Adana: Karahan.

Çalışkan, N. (2014b). *Yüksek Sıklıktaki Adlar: Zaman Sözcükbiçimi Üzerine Derlem Temelli Bir İnceleme*. Ankara: Pegem Akademi.

Demir, N. (2010). Türkçede Varyasyon Üzerine. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*. 17/2, 93-106.

Demirci, K. (2014). *Türkoloji İçin Dilbilim*. Ankara: Anı.

Eker, S. (2010). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker.

Emecan, N. (1998). *1960'tan Günümüze Türkçe – Bir Sözlük Denemesi*. İstanbul: YKY.

Erbaş, D. (2005). *Dili Analiz Etme, İşitme, Konuşma, Görme Sorunları Olan Çocukların Eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Gökdayı, H. (2011). *Türkçede Kalıp Sözler*. İstanbul: Kriter.

Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Karahan, F. (2005). Tür Çözümlemesi Yönünden Düğün Davetiyelerine Yönelik Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 22/2, 105-133.

Karakoç, N. Y. (2014). Structural Calques in Neologism Translation and Unintelligibility: The Case of Generation X (Neolojizm Çevirisinde Sözdizimsel Öyküntü ve Anlama Güçlüğü X Kuşağı Örneği). *Turkish Studies*. 9/3, 1611-1619.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Lehrer, A. (2003). Understanding Trendy Neologisms. *Italian Journal of Linguistics Rivista di linguistica*. 15/2, 368-382.

Levchenko, Y. (2010). *Neologism in the Lexical System of Modern English: On the Mass Media Material*, Yüksek Lisans Tezi.

Mersinli, Ü., Aksan, M. (2011). Türkçenin Biçimbirim ve Sözcük Türü İşaretleme, 24. *Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı*. Ankara: ODTÜ.

Özkan, B. (2011). *Türkiye Türkçesinde Belirteçlerle Fiillerin Birlikte Kullanılması ve Eş Dizimlilikleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Öztürk, H. (2013). *1980'den 2010 yılına Okunurluğu Yüksek Türk Romanlarının Sözvarlığı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Özyıldırım (İnce), I. (1999a). Türk Yasa Dili. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 16/1, 89-114.

Özyıldırım (İnce), I. (2010). *Tür Çözümlemesi: Türkçe Metin İncelemeleri ve Karşılaştırmalar*. Ankara: BilgeSu.

Özyıldırım (İnce), I., Pakkan, G. (1996). Türkçe'de 'Spor Haber Başlıkları': İncelemesi ve Öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12, 11-19.

Özyıldırım, I. (1999b). Türk Ceza Kanunu: Yasal Sözeylemlerin Çözümlemesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 16/2, 95-106.

Özyıldırım, I. (2002-2003). Yasa Dilinin Söylem Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dilbilimi Bölümü Dilbilim ve Uygulamaları Dergisi*. 3/4. 119-137.

Özyıldırım, I. (2003). Türkçe'de Köşe Yazılarının Bilişsel Yapıları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 20/2, 91-104.

Richards, B. (1987). Type/Token Ratios: what do they really tell us?. *Journal of Child Language* 14/02, 201-209.

Rickford, J. R., (2002). Implicational Scales, *The Handbook of Language Variation and Change*. J. K. Chambers, P. Trudgill, N. Schilling-Estes (Ed.), 142-67. Oxford: Blackwell.

Sarı, İ. (2013). Dilde Yeniden Adlandırma İhtiyacı: Retronimler. *Türkbilig*. 25, 19-26.

Tahiroğlu, B. T., Akalın, Ş. H., Özkan, B. (2014). Türkçe Çevrim İçi Haber Metinlerinde *Yeni Sözlere* (Neolojizm) Otomatik Çıkarımı, *Türkçe Üzerine Derlem Dilbilim Uygulamaları*. B. Özkan, B. T. Tahiroğlu, A. E. Özkan (Ed.), 1-37, Adana: Karahan.

Türkçe Sözlük (2011). (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türkoğlu, F. (2006). *Melez Yaklaşımlarla Türkçe Dökümanlarda Yazar Tanıma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Mühendisliği Anabilim Dalı: İstanbul.

Yarar, E. (2000). Akademik Söylemde Belirteçlerin Olasılık ve Belirsizlik İşlevleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dilbilimi Bölümü Dilbilim ve Uygulamaları Dergisi*. 1/1, 125-138.

Yazım Kılavuzu (2012). (27. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Yıldız (Ekin), M. T. (2005). Spor Basınında Futbol Anlatım Dili: Manşet ve Başlıklar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. XVIII/1, 93-106.

Yılmaz, İ. E. (2010). *Türk Dilindeki Yeni Kelimelerin Etimolojisi ve Anlam Yitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi.

Williamson, G. (2009). *Type-Token Ratio*. “Handout”. <http://www.sltinfo.com/type-token-ratio/> (14.05.2014).

<http://www.covingtoninnovations.com/mc/8570/TextStatistics.pdf> (14.05.2014).

<http://infoz.ffzg.hr/INFuture/2009/papers/405%20Dahlberg,%20Digital%20Glossary%20on%20Neologism.pdf> (01.03.2015).

<http://maarten.janssenweb.net/Papers/APL2005-mjanssen.pdf> (01.03.2015).

<http://tr.wiktionary.org/wiki/%C5%9F%C3%BBra> (19.04.2015).

http://tr.wikipedia.org/wiki/Alfred_Hitchcock (19.04.2015).

EK A: Biber ve Conrad'ın Kesit Çözümlemesinde Kullanılabilecek Dilbilgisel Ölçütler Çerçevesi

1. Vocabulary features

- the use of specific multi-functional word (e.g., *have, make*)
- lists of common words in different registers
- specialized words (e.g., legal terms)
  - type/ token ratio (the number of different words / total words, usually in the first 100 or 1000 words)
  - average word length
  - number of once-occurring words

2. Content word classes

- nouns (e.g., *salary, institution*)
- verbs (e.g., *emerge, eat*)
- adjectives (e.g., *external, clear*)
- adverbs (e.g. *quickly, fast*)

3. Function word classes

- determines
  - articles (*a, the*)
  - demonstratives (*this, that, these, those*)
- pronouns
- pro-verb *do*
- modal verbs (e.g., *might, could, can, will*)
- prepositions
- coordinators (e.g., *and, or, but*)
- discourse markers (e.g. *well, ok, alright*)
- vocatives and attention-getters (e.g., *hey, Karen, honey*)
- expletives (e.g., *damn*)

4. Derived words

- Nominalizations (e.g., *realization, development*)
- derived verbs (e.g., *dislike, simplify, itemize*)
- derived adjectives (e.g., *functional, attractive*)

- derived adverbs (e.g., *repeatedly, happily*)
- “conversion” (e.g., *walk* → *a walk*)

5. Verb features

- verb valencies (intransitive, ditransitive, etc.)
- copular verbs (e.g., *be, become, get* – as in “*I got tired.*”)
- phrasal verbs (e.g., *look out, turn off*)
- tense (present, past)
- aspect
  - simple (e.g., *he walks*)
  - progressive (e.g., *he is walking*)
  - perfect (e.g., *he is walked*)
- voice
  - active
  - passive
    - agentless passive (e.g., *A computer was used for the analysis.*)
    - by-passive (e.g., *A computer was used for the research team for the analysis.*)
- modal verb classes
  - Possibility (*can, could, might, may*)
  - necessity (*must, should*)
  - predictive (*will, would, shall*)
  - semi-modal verbs (e.g., *have to, ought to*)
- semantic classes of verbs
  - activity (e.g., *play, meet, put, show, leave*)
  - communication (e.g., *say, tell, report, claim*)
  - mental (e.g., *think, guess, expect*)
  - desire (e.g., *want, wish, need*)
- action verbs with inanimate subjects (e.g., *the study demonstrates*)

6. Pronoun features

- person
  - 1st: *I, we, me, us*
  - 2nd: *you*
  - 3rd: *he, she, they, him, her, them*
- pronoun it
- demonstrative pronouns (*this, that, these, those*)
- indefinite pronouns (e.g., *anybody, nothing*)

7. Reduced forms and dispreferred structures

- contractions (e.g., *I'm, they'll, can't*)
- complementizer *that* deletion (e.g., *I think [0] he went*)
- relative pronoun deletion (*The dog [0] I saw at the park.*)
- other kinds of ellipsis and incomplete sentences (e.g., *[0] want more?*)
- stranded prepositions (e.g., *the place I was thinking of*)

8. Prepositional phrases

- *of*-phrases versus other prepositions (e.g., *of, to, for, with*)
- functioning as adverbial (e.g., *They stayed in town after the storm*)
- functioning as noun modifier (e.g., *The Post Office in town is new.*)

9. Coordination

- independent clause coordination (e.g., *It was my birthday and I was excited.*)
- phrasal coordination (e.g., *The paper is interesting and innovative.*)

10. Main clause type

- declarative
- interrogative (questions)
  - *yes-no* questions (e.g., *Did you shut the door?*)
  - *WH*-Questions (e.g., *Who shut the door?*)
  - tag questions (e.g., *You shut the door, didn't you?*)
- imparative (e.g., *Shut the door.*)
- average clause (or “sentence”) length

11. Noun phrases

- semantic category of noun
  - animate noun (e.g., *teacher, child, person*)
  - cognitive noun (e.g., *fact, knowledge*)
  - concrete noun (e.g., *rain, dirt, house*)
  - group, institution noun (e.g., *committee, congress*)
  - process nouns (e.g., *application, meeting*)
- determiner / article use:
  - definite articles
  - indefinite articles
  - “zero” articles
  - demonstrative determiners
- nominal pre-modifiers
  - attributive adjectives (e.g., *big house*)
  - participles (e.g., *flashing lights*)

- nouns (e.g., *airport security measures*)
- nominal post-modifiers
  - restrictive versus non-restrictive relative clauses
  - that relative clauses (e.g., *people that we know*)
  - WH relative clauses (e.g., *the guy who started the fire*)
  - past participial clause (e.g., *the results summarized below*)
  - present participial clause (e.g., *a society consisting of educated people*)
  - *to* relative clauses (e.g., *the person to see*)
  - prepositional phrases (e.g., *a school for disabled children*)
  - appositive noun phrases (e.g., *Mark Olive, appeals attorney for Tefero*)
  - multiple post-modifiers
- gender reference (*chairperson* vs. *chairman*)
  - dual gender reference (*he or she*)
- noun complement clauses
  - *that*-clauses (e.g., *the fact that...*)
  - *to*-clauses (e.g., *the proposal to...*)
  - *of* + *ing*-clause (e.g., *risk of failing...*)
  - *of* + WH-clause (e.g., *the problem of how to...*)

12. Adverbials

- major type
  - circumstance (e.g., *quickly, in the afternoon*)
  - stance (e.g., *possibly, unfortunately*)
  - linking (e.g., *however, so*)
- syntactic realization
  - single adverb (e.g., *obviously*)
  - prepositional phrase (e.g., *in the park*)
  - finite clause (e.g., *because he couldn't come*)
  - non-finite clause (e.g., *to begin the story*)
- syntactic position
  - initial, medial, final
- circumstance adverbial types
  - place (e.g., *over there, to the store*)
  - time (e.g., *then, after dinner*)
  - manner (e.g., *quickly*)
  - extent/ degree (e.g., *just, only*)
  - etc.
- stance adverbial types
  - doubt (e.g., *maybe, possibly*)

- certainly (e.g., *obviously, of course, certainly*)
- source of knowledge (e.g., *according to...*)
- attitudes (e.g., *surprisingly, importantly*)
- adverbial clause types
  - temporal (e.g., *After she went back to work...*)
  - causative (e.g., *Because he could not be sure...*)
  - conditional (e.g., *If they made it back...*)
  - concession (e.g., *Although they tried all night...*)
  - purpose (e.g., *They stopped working to have a little rest.*)

13. Complement clauses

- major type
  - *that*-clause (e.g., *I think that he already went*)
  - *to*-clause (e.g., *I want to go*)
  - *WH*-clause (e.g., *I don't know why he did that*)
  - *ing*-clause (e.g., *She doesn't like reading those articles*)
- syntactic role
  - controlled by a verb
    - mental verbs (e.g., *I think it's Monday.*)
    - communication verbs (e.g., *Bob said it's Monday.*)
    - desire verbs (e.g., *I want you to finish it by Monday.*)
    - etc.
  - controlled by an adjective (e.g., *I was surprised that you could finish it.*)
  - controlled by a noun (e.g., *The fact that you could finish it...*)

14. Word orders choices

- extraposition (e.g., *It is amazing that...*)
- raising (e.g., *They are hard to get; Andy seems to know everything*)
- particle placement (e.g., *You should look that word up*)
- indirect object placement (e.g., *give the book to Sam versus give Sam the book*)
- by-passive vs active (e.g., *Sally was shocked by the news versus The news shocked Sally*)
- clefts and focus devices (e.g., *It was April of that year Seattle had finally awakened to the possibility...*)

15. Special features of conversation

- backchannels and simple responses (*ok, mhm*)
- coordination tags (e.g., *and stuff, and things like that*)
- general vague words (e.g., *thing, stuff*)
- pauses (silence) and fillers

- repetitions
- greetings, attention getters

EK B: TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU

ENSTİTÜ

Fen Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilimleri Enstitüsü

YAZARIN

Soyadı: ŞAHİN
Adı: Nurbanu
Bölümü: Türk Dili ve Edebiyatı

TEZİN ADI: Türlerin Dili: Yazılı Basındaki Haber Metinleri Üzerine Sözcük Özellikleri ve Çok Sözcüklü Birimler Bakımından Bir İnceleme

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans Doktora

1. Tezimin tamamından kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.
2. Tezinin içindekiler sayfası, özet, indeks sayfalarından ve/veya bir bölümünden kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.
3. Tezinden bir (1) yıl süreyle fotokopi alınamaz.

TEZİN KÜTÜPHANEYE TESLİM TARİHİ: